

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
KŪNO KULTŪROS IR SPORTO EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Vita Lenkauskaitė
Kūno kultūros ir sporto edukologijos studijų magistrantūros studentė

**KŪNO KULTŪROS SPECIALYBĖS STUDENTŲ SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ
KAITA**

Magistro darbas

Mokslinis vadovas:
doc. dr. Stasys Norkus

Šiauliai, 2011

Darbas originalus.....V. Lenkauskaitė
(studento parašas)

TURINYS

SANTRAUKA.....	3
SUMMARY.....	4
ĮVADAS.....	5
1. TEORINIAI SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ ASPEKTAI.....	8
1. 1. Socialinių įgūdžių samprata.....	8
1. 2. Socialinių įgūdžių klasifikacija.....	13
1. 3. Sportinė veikla, kaip asmenybės ugdymo priemonė.....	18
1. 4. Socialinių vaidmenų atlikimo, esminių bei situacinių socialinių įgūdžių ugdymas.....	20
2. TYRIMO METODOLOGIJA IR TIRIAMIEJI.....	25
2. 1. Tyrimo metodologija.....	25
2. 2. Tyrimo metodai.....	25
2. 3. Tiriamųjų charakteristika.....	29
3. KŪNO KULTŪROS SPECIALYBĖS STUDENTŲ SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ KAITA.....	31
3. 1. Situaciniai socialiniai įgūdžiai.....	31
3. 2. Esminiai socialiniai įgūdžiai.....	47
3. 3. Socialiniai vaidmenys.....	54
DISKUSIJA.....	62
IŠVADOS.....	63
REKOMENDACIJOS.....	66
LITERATŪRA.....	67
PRIEDAI.....	71

SANTRAUKA

Vita Lenkauskaitė

KŪNO KULTŪROS SPECIALYBĖS STUDENTŲ SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ KAITA

Magistro darbas

Tyrimo aktualumas: Pastaruoju metu rengiant pedagogus svarbią vietą užima socialinių įgūdžių ugdymas, nes nūdienos situacija kelia naujus reikalavimus būsimajam mokytojui. Ugdymo kryptis orientuojama ne į ugdytoją, o į ugdytinį. Be to, ugdomasis darbas perorganizuojamas orientuojantis į humanistinę psichologiją, kaip labiausiai atitinkančią laikmečio poreikius. Vienas iš būsimąjo pedagogo elgesio efektyvumo kriterijų yra socialiniai įgūdžiai. Ugdymo realybėje dažnai susiduriama su per žema bendravimo kultūra ir konfliktais. Ugdytojui reikia didesnės socialinės kompetencijos, atsakomybės ne vien už ugdytinio žinias, bet ir už jo brandą. Nuo sporto pedagogo esminių bei situacinių socialinių įgūdžių, nuo jo parengtumo atlikti socialinius vaidmenis, priklauso jo gebėjimas profesionaliai dirbti, bendrauti ir bendradarbiauti.

Tyrimo objektas: Kūno kultūros specialybės studentų situacinių, esminių socialinių įgūdžių, bei parengtumo atlikti socialinius vaidmenis, kaita.

Tyrimo tikslas: Išsiaiškinti kūno kultūros specialybės studentų situacinių, esminių socialinių įgūdžių, bei parengtumo atlikti socialinius vaidmenis kaitą.

Tyrimo metodologija. Tyrimas atliktas remiantis šiomis teorijomis: socialinio išmokimo teorija bei humanistinio ugdymo nuostatomis.

Tyrimo metodai: teorinė analizė ir apibendrinimas; anketinė apklausa; statistinė duomenų analizė.

Tyrimo imtis ir organizavimas: Tyrimas buvo atliktas 2011 m. Šiaulių universitete. Jame dalyvavo 142 dieninio studijų skyriaus, Kūno kultūros specialybės, studentai.

Darbo struktūra: santrauka, įvadas, 3 skyriai, diskusija, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, 4 priedai. Darbe pateikiama 63 lentelės, 61 paveikslas.

Išvados:

1. Teisingai apibūdinti socialinius įgūdžius geriausiai geba pirmo, prasčiausiai – trečio kurso studentai.
2. Tiriamųjų situaciniai ir esminiai socialiniai įgūdžiai buvo įvertinti kaip geri. Tiriamųjų situaciniai ir esminiai socialiniai įgūdžiai studijų metu nesikeičia.
3. Respondentų socialinių vaidmenų atlikimo lygis kinta, priklausomai nuo to, kelintame kurse jie studijuoja.

SUMMARY

Vita Lenkauskaitė

CHANGE OF SOCIAL SKILLS OF PHYSICAL CULTURE SPECIALITY STUDENTS

Master's Thesis

Relevance of the research: Recently, development of social skills takes an important place in preparation of pedagogues, because today's situation poses new requirements for future teachers. The direction of education is oriented not towards an educator, but towards a learner. In addition, the educational work is being reorganized orienting towards humanistic psychology as the one of the most suitable to the needs of the times. One of the prospective teacher's conduct efficiency criteria is social skills. In educational reality, one often faces with too low communicational culture and conflicts. The educator needs greater social competence, responsibility not only for knowledge of a learner, but also for his/her maturity. The ability of the sports teacher to work professionally, communicate and collaborate depend on his/her fundamental and situational social skills and his/her readiness to perform social roles.

The subject of the research: Change of situational, fundamental social skills and readiness to perform social roles of the physical culture speciality students.

The aim of the research: To ascertain the change of situational, fundamental social skills and readiness to perform social roles of the physical culture speciality students.

Methodology of the research: The research was done on the grounds of the following theories: social learning theory and provisions of humanistic education.

Methods of the research: Theoretical analysis and generalization, questionnaire survey, statistical analysis of the data.

Scope and organization of the research: The research was conducted in Šiauliai University in 2011. 142 full-time students of the Physical Culture speciality participated in it.

Structure of the paper: abstract, introduction, 3 chapters, discussion, conclusions, recommendations, list references, 4 appendixes. The paper contains 63 tables, 61 figures.

Conclusions:

1. The students of the first course are able to define the social skills best of all and the students of the third course - worst.
2. The situational and fundamental social skills of the students under research have been assessed as good. The situational and fundamental social skills of the students under research do not change during the studies.
3. The level of social roles' performance of the respondents changes depending on which course they are studying in.

IVADAS

Tyrimo aktualumas: Pastaruoju metu rengiant pedagogus vis svarbesnę vietą užima socialinių įgūdžių ugdymas, nes nūdienos situacija kelia naujus reikalavimus būsimajam mokytojui. Ugdymo kryptis orientuojama ne į ugdytoją, o į ugdytinį (Malinauskas, 2002). Be to, ugdomasis darbas perorganizuojamas orientuojantis į humanistinę psichologiją, kaip labiausiai atitinkančią laikmečio poreikius (Malinauskas, 2006). Tampa svarbus aktyvaus, įvairiomis psichologinėmis ir pedagoginėmis žiniomis disponuojančio kūno kultūros mokytojo, trenerio rengimas (Malinauskas, Žalienė, 2006). Vienas iš būsimąjo pedagogo elgesio efektyvumą nusakančių kriterijų yra jo socialiniai įgūdžiai. Ugdymo realybėje dažnai susiduriama su per žema bendravimo kultūra ir konfliktais. Ugdytojui reikia didesnės socialinės kompetencijos, atsakomybės ne vien už ugdytinio žinias, bet ir už jo brandą. Nuo sporto pedagogo esminių bei situacinių socialinių įgūdžių, nuo jo parengtumo atlikti socialinius vaidmenis, priklauso jo gebėjimas profesionaliai dirbti, bendravimo ir bendradarbiavimo lygis (Malinauskas, 2006).

Lietuvoje socialinių įgūdžių svarbą, jų ugdymą akcentuoja: L. Bajoriūnas (1997); A. Juodaitytė (2003); L. Bulotaitė, V. Gudžinskienė (2004); D. O. Daukšienė ir V. Gudžinskienė (2002); V. Indrašienė (2004); V. Grakauskaitė ir V. Kropaitė (2004); R. Malinauskas (2002, 2006); R. Malinauskas, K. Miškinis (2000) ir kiti mūsų šalies mokslininkai. Socialinių įgūdžių reikšmingumą pagrindžia ir Lietuvoje atlikti disertaciniai tyrimai: „Pedagogų socialinio rengimo ypatumai“ (Malinauskas, 1999); „Krepšinio sporto mokyklų moksleivių socialinių įgūdžių ugdymo ypatumai“ (Šniras, 2005).

Vakarų šalių autoriai daugiau dėmesio skiria vaikų ir paauglių socialinių įgūdžių ugdymui: J. F. Check (1999), P. Fairbrother (1996). H. Brandim – Bredenbeck, W. Brettschneider (1997) tyrinėjo ir išskyrė, kokius socialinius įgūdžius galima įgyti sportuojant.

Problema: Mokslinę problemą aktualią daro šios aplinkybės:

- Ugdymo realybėje dažnai stebima per žema bendravimo kultūra, konfliktai ir t.t.
- Pasikeitė ugdymo kryptis. Ji orientuojama ne į ugdytoją, o į ugdytinį. Be to, ugdomasis darbas perorganizuojamas pagal humanistinę psichologiją, kaip labiausiai atitinkančią laikmečio poreikius.
- Ugdytojas yra atsakingas ne vien už ugdytinio žinias, bet ir už jo brandą. Nuo sporto pedagogo socialinių įgūdžių, nuo jo parengtumo atlikti socialinius vaidmenis priklauso jo gebėjimas profesionaliai dirbti.
- Kūno kultūros specialybės studentų, socialinių įgūdžių kaita sudaro šio tyrimo

problemiškumo pagrindą.

Tyrimo objektas: Kūno kultūros specialybės studentų situacinių, esminių socialinių įgūdžių, bei parengtumo atlikti socialinius vaidmenis, kaita.

Tyrimo hipotezė: Keliama prielaida, kad III – IV kurso studentų socialiniai įgūdžiai yra aukštesnio lygio nei I – II kurso studentų.

Tyrimo tikslas: Išsiaiškinti kūno kultūros specialybės studentų situacinių, esminių socialinių įgūdžių, bei parengtumo atlikti socialinius vaidmenis kaitą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti ir apibendrinti socialinių įgūdžių ypatumus teoriniame kontekste.
2. Palyginti kūno kultūros specialybės studentų, socialinių įgūdžių suvokimo lygį.
3. Empiriškai ištirti kūno kultūros specialybės studentų situacinių socialinių įgūdžių kaitą studijų metais.
4. Nustatyti kūno kultūros specialybės studentų esminių socialinių įgūdžių kaitą studijų metais.
5. Išanalizuoti studentų parengtumą atlikti socialinius vaidmenis.

Tyrimo metodologija:

Tyrimas atliktas remiantis šiomis metodologinėmis nuostatomis:

- Socialinio išmokymo teorija, kuri kilusi iš mokymosi, pažinimo ir socialinio elgesio dėsnių, pabrėžia išorinių įvykių svarbą. Ši teorija teigia, kad socialiniai veiksniai, tokie kaip kitų asmenų elgesio stebėjimas, yra svarbūs mokymuisi bei elgesiui, be to, stebint ir modeliuojant kitų elgesį socialinėje grupėje, į kurią asmenį įtraukia bendra veikla, galima išugdyti reikalingus socialinius ir psichologinius įgūdžius. (Bandūra, 1986).
- Humanistinio ugdymo nuostatomis, kuriomis siekiama harmoningos asmenybės formavimo, akcentuojant įgimtų ir įgytų gabumų, galių plėtojimą, individualų saviraiškos siekį ir gebėjimą funkcionuoti demokratinėje visuomenėje. Humanistinio ugdymo nuostatose, socialinių įgūdžių ugdymas grindžiamas humanizmo idėjomis, apie į asmenį orientuotą ugdymą nes tik remiantis humanistiniais principais galima įgyti bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių. (Rogers, 1983; Tamošauskas 2000).

Tyrimo metodai: teorinė analizė ir apibendrinimas; anketinė apklausa; statistinė duomenų analizė. Duomenims apdoroti buvo naudojama Microsoft Office Excel (2003) kompiuterinė programa.

Tyrimo imtis ir organizavimas: Tyrimas buvo atliktas 2011 m. Šiaulių universitete, siekiant išsiaiškinti kūno kultūros specialybės studentų socialinių įgūdžių kaitą. Anketinėje apklausoje dalyvavo 142 dieninio studijų skyriaus studentai.

Tyrimo etapai:

Pirmasis etapas – teorinės analizės ir apibendrinimo.

Antrajame etape – buvo suformuluota darbo hipotezė, apibrėžtas tyrimo tikslas, objektas, uždaviniai.

Trečiasis etapas – tyrimo organizavimas ir atlikimas. Anketinės apklausos metu tyrėme kūno kultūros specialybės studentų esminius bei situacinius socialinius įgūdžius, studentų parengtumą atlikti socialinius vaidmenis.

Ketvirtasis etapas – duomenų analizė bei interpretavimas: susisteminti ir apibendrinti tyrimo metu gauti duomenys, suformuluotos išvados bei pateiktos rekomendacijos.

Darbo reikšmingumas:

Tyrimo išvados gali būti panaudotos:

- tikslinant pedagoginio profilio aukštųjų mokyklų studijų programas.

Tyrimo rezultatai pravers kūno kultūros pedagogų rengimui:

- diagnozuojant studentų socialinių įgūdžių ugdymo spragas ir numatant jų šalinimo galimybes;
- plečiant studijų dalykų programas socialinių įgūdžių ugdymo klausimais;
- plečiant socialinių įgūdžių ugdymo programų taikymą;
- tobulinant darbo su studentais metodus.

Darbo struktūra: santrauka, įvadas, 3 skyriai, diskusija, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, 4 priedai. Darbe pateikiama 63 lentelės, 61 paveikslas.

1. TEORINIAI SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ ASPEKTAI

1. 1. Socialinių įgūdžių samprata

Įvairių mokslo sričių specialistai (pvz., socialinio darbo, psichologijos, pedagogikos) skirtingai interpretuoja *socialinių įgūdžių* sąvoką. Dėl to mokslinėje literatūroje pateikiami įvairūs socialinių įgūdžių apibrėžimai. Daugelis Lietuvos autorių yra nagrinėję socialinių įgūdžių sąvokos suvokimą (1 lentelė).

1 lentelė

Lietuvos autorių socialinių įgūdžių sąvokos suvokimas

Literatūros šaltinis	Apibrėžimas
Kemerienė, Mazūrienė (2001)	<i>Socialiniai įgūdžiai</i> - tai verbalinio ir neverbalinio elgesio seka, kuri yra susijusi su aplinkinių žmonių elgesiu. <i>Socialiniai įgūdžiai</i> įgyjami: ● stebint, ● modeliuojant aplinkinių elgesį, ● gaunant grįžtamąjį ryšį apie savo elgesio pasekmes. <i>Įgūdžiai</i> susiję su aplinkos ypatybėmis, situacijos specifiškumu; taip pat su amžiumi, lytimi, būseną.
Malinauskas, 2006	<i>Socialiniai įgūdžiai</i> - tai adaptyvus ir adekvatus elgesys, kuris padeda įveikti kasdieninio gyvenimo reikalavimus, pasikeitimus ir sunkumus.
Gailienė, 1996	<i>Socialiniai įgūdžiai</i> - psichologų nuomone, yra gebėjimas adaptyviai ir adekvačiai elgtis, o tai leidžia įveikti kasdieninio gyvenimo reikalavimus ir pasikeitimus, netikėtus stresus ir sunkumus. Skiriami: ● esminiai <i>socialiniai įgūdžiai</i> ; ● situaciniai <i>socialiniai įgūdžiai</i> .
Sporto terminų žodynas, 2002	<i>Socialiniai įgūdžiai</i> - gebėjimas adaptyviai ir adekvačiai elgtis, savęs pažinimas, veiksmingas bendravimas ir bendradarbiavimas, sprendimų priėmimas, problemų sprendimas (Sporto terminų žodynas, 2002)
Volbekienė, 2004	<i>Socialiniai įgūdžiai</i> - socialinės kompetencijos sudedamoji dalis (Volbekienė, 2004, p. 8).
Grakauskaitė, Kropaitė (2004)	<i>Socialiniai įgūdžiai</i> – tai gebėjimas: <ul style="list-style-type: none">● sugyventi su kitais asmenimis ir grupėmis, užmegzti ir plėtoti tarpasmeninius ryšius, ieškoti kompromisų, konstruktyviai spręsti konfliktus;● mokytis, dirbti ir kurti kartu su kitais, siekti bendro tikslo; dalyvauti tautos ir bendruomenės kultūriniame, pilietiniame bei politiniame gyvenime, gerbti demokratinės visuomenės gyvenimo principus ir vertybes, rūpintis aplinka.

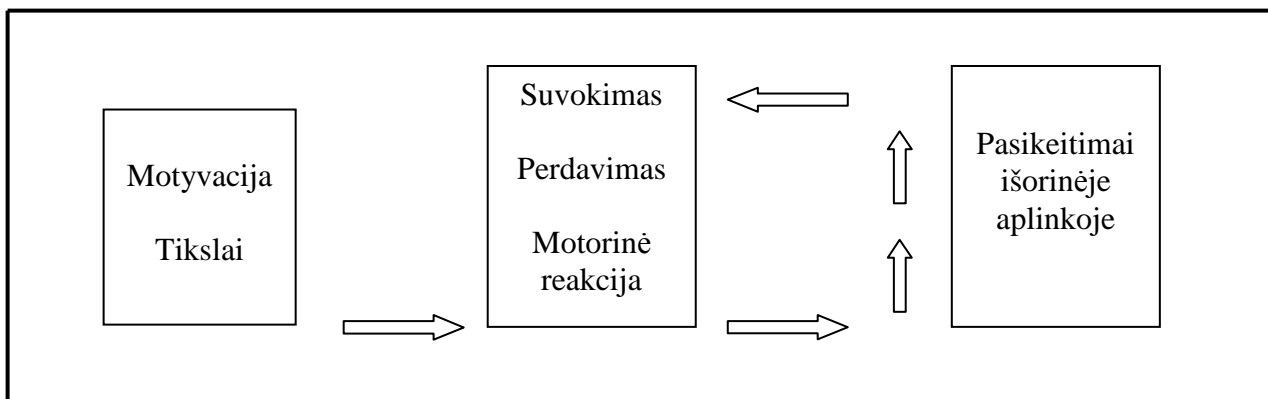
Ypač išsamiai socialinių įgūdžių sąvokos suvokimo skirtumus yra išnaginėjęs Š. Šniras (2005), (2 lentelė).

2 lentelė

Užsienio autorių socialinių įgūdžių sąvokos suvokimas (pagal Šnirą, 2005)

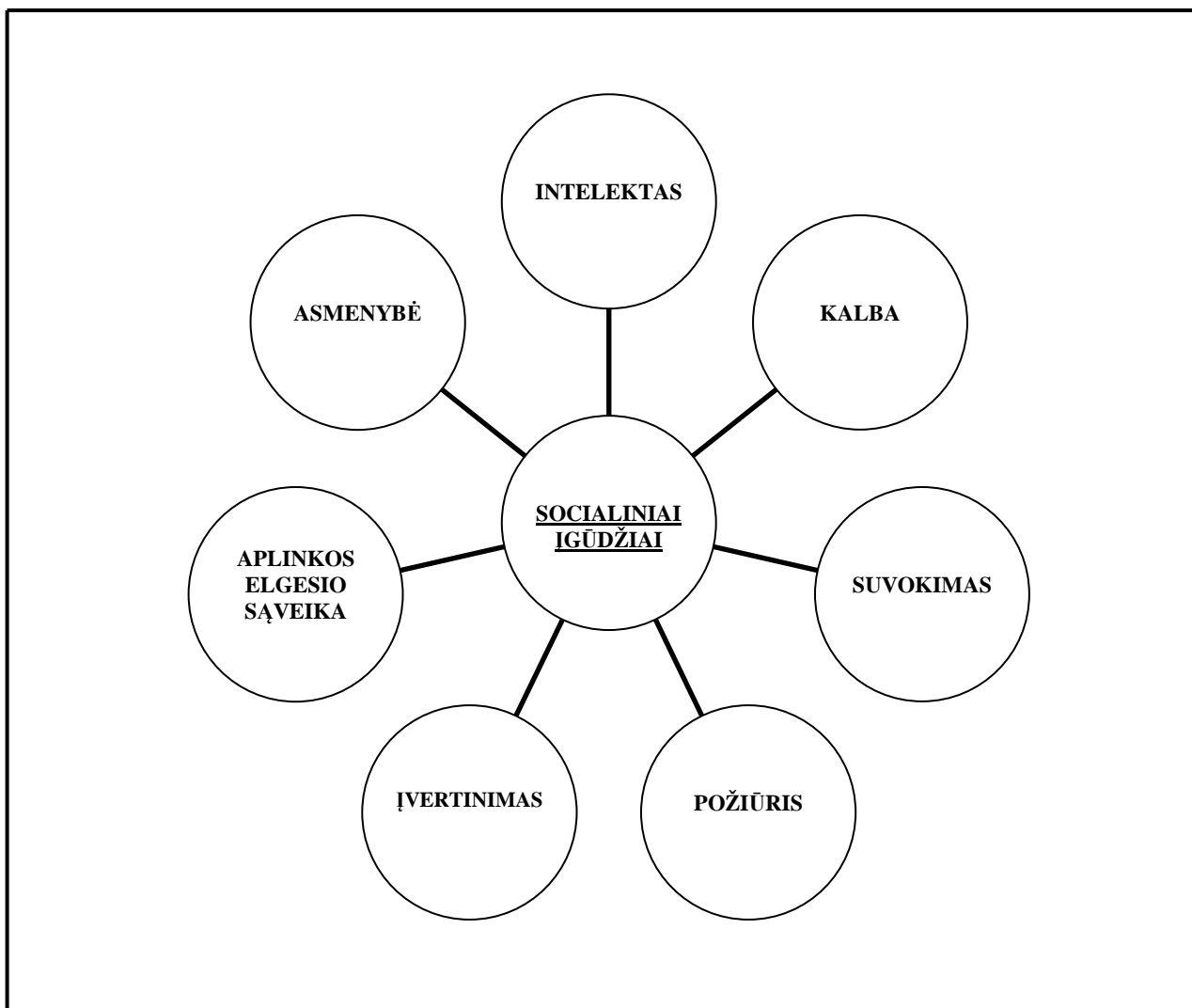
Autorius	Apibrėžimas
Argyle, 1981	Adaptyvus ir adekvatus elgesys, kurio efektyvumą pripažįsta ne tik pats, bet ir kiti individai.
Argyle, 1996	<i>Socialiniai įgūdžiai</i> - socialinės kompetencijos išraiška.
Combs, Slaby, 1977	Gebėjimas užmegzti ryšius ir sąveikauti <i>socialiai</i> priimtais būdais.
Foster, Ritchey, 1979	Tai tokios reakcijos, kurios užtikrina pozityvią sąveiką.
Gresham, 1981	Tai poelgiai, kurie padidina teigiamo pastiprinimo tikimybę ir sumažina bausmės tikimybę.
Gresham, Elliot, 1987	Elgesys, kurio pasekmės yra <i>socialiai</i> pageidaujamos.
Kelly, 1982	Išmoktos reakcijos, kuriomis siekiama gauti maksimalų teigiamą pastiprinimą, <i>socialinėse</i> situacijose.
McGuire, Priestley, 1981	Tokie poelgiai, kurie lemia efektyvų bendravimą ir bendradarbiavimą.
Shlundt, McFall, 1985	<i>Socialiai</i> kompetentingas elgesys.
Schneider, Rubin, Ledingham, 1985	Gebėjimas kurti teigiamą psichologinį klimatą, kokybiškai atlikti <i>socialinius</i> vaidmenis.
Young, West, 1984	<i>Socialinis</i> elgesys, kuris padeda įgyvendinti užsibrėžtus tikslus.

R. Lekavičienės (2001) teigimu, M. Argyle (1996) *socialinius įgūdžius* apibrėžia kaip tam tikrus elgesio šablonus, kurie individą padaro *socialiai* kompetentingu ir galinčiu daryti norimą poveikį kitiems žmonėms. Anot R. Lekavičienės (2001), *socialiniai įgūdžiai* garantuoja *socialinių* situacijų „vairavimo kokybę“ ir todėl daro didžiulį poveikį žmogaus asmeniniam gyvenimui, profesinei karjerai, psichinei sveikatai. M. Argyle (1996) *socialinių įgūdžių* modelį aiškina remdamasis motorinių įgūdžių modeliu (žr. 1 pav.).

1 pav. **Motorinių įgūdžių modelis** (Pagal Lekavičienę, 2001)

Socialiniai įgūdžiai apibrėžiami labai įvairiai. Apibrėžti socialinius įgūdžius sudėtinga dėl to, kad ši sąvoka susijusi su daugeliu kitų sąvokų (žr. 2 pav.).

2 pav. **Socialiniai įgūdžiai** (pagal Šnirą, 2005)

Sąvokų, kuriomis remiasi socialinių įgūdžių sąvoka suvokimas:

„*Asmenybė* – žmogus su ryškiais vidiniais bruožais“ (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2000, p. – 42).

„*Intelektas* – žmogaus sugebėjimas mąstyti, protas, protingumas“ (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2000, p. – 214).

„*Kalba* – 1. žodinio minčių reiškimo sistema; 2. praktinis sugebėjimas reikšti mintis žodžiais 3. tam tikra minčių reiškimo sistemos atmaina“ (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2000, p. – 277).

„*Suvokimas* – supratimas, nutuokimas“ (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2000, p. – 791).

„*Požiūris* – 1. žvilgsnis, atžvilgis; 2. konkreti pažiūra, nusistatymas“ (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2000, p. – 579).

„*Įvertinimas* – vertės nustatymas“ (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2000, p. – 264).

R. Malinausko (2006) teigimu, *socialiniai įgūdžiai* yra specifinis elgesys, kuris reikalingas, kad individas kompetentingai atliktų užduotį, o sąvoka *socialinė* kompetencija norima apibrėžti ir įvertinti, kad asmuo adekvačiai įvykdė užduotį. Autoriaus teigimu, *socialinės* kompetencijos buvimas dar nereiškia, kad *socialinių įgūdžių* lygis yra aukštas, tai tik rodo, kad *socialiniai įgūdžiai* taikomi adekvačiai. Todėl galime teigti, kad vartodami sąvoką *socialinė* kompetencija, išreiškiame nuomonę apie žmogaus *socialinį* elgesį tam tikroje situacijoje ir kad jo turimi *socialiniai įgūdžiai* gali būti laikomi pagrindiniu *socialinės* kompetencijos matu.

Anot Š. Šniro (2005) sociologas A. Giddensas teigia, kad „*Socializacija* yra procesas, kuriam vykstant bejėgis kūdikis pamažu įgyja savimonę, tampa nuovokia asmenybe, sugebančia elgtis taip, kaip priimtina kultūrinėje aplinkoje, kurioje kūdikis auga“. Kaip teigia A. Juodaitytė (2003), pastaruoju metu vis dažniau vartojama *socialinės kompetencijos* sąvoka. Socialinė kompetencija nėra tik psichologijos, tačiau ir *sociologijos* bei pedagogikos sritis. Pedagogai dažnai kalba apie asmens pasiekimus *socialiniame* ugdyme, o *sociologai* – apie jo pasiekimus *socializacijoje*. Pedagogai *socialinę* kompetenciją laiko kategorija, apibūdinančia individo socialines galias (*socialinius įgūdžius* ar mokėjimus, kurie suteikia jam galimybę orientotis aplinkoje, o taip pat atspindi jo siekius ir gebėjimus ją pažinti).

Anot R. Lekavičienės (2004), *socialinės kompetencijos* sąvoka nusako *socialinį* asmenybės elgesį, taip pat plačiąja prasme reiškia individo adaptyvųjį ir efektyvųjį funkcionavimą tam tikromis *socialinėmis* situacijomis. R. Lekavičienės teigimu, individo *socialinės* kompetencijos matais dažniausiai yra laikomi jo *socialiniai įgūdžiai*.

Dar vienas terminas, glaudžiai susijęs su įgūdžiais yra *gebėjimai*. Gebėjimai formuojasi įgimtais gabumais, jų dėka žmogus gali atlikti tam tikrus veiksmus. "Gebėjimas – mokymosi/studijų išdavoje išlavintas atitinkamas gabumas, tam tikrų intelektualinio ir/ar fizinio pobūdžio veiksmų atlikimas konkrečioje veiklos srityje" (Laužackas, 2005, p. 13).

Psichologijos žodyne nurodoma, kad gabumai (bendrieji) – tai psichologinės asmenybės savybės, lemiančios sėkmingą jos dalyvavimą tam tikroje produktyvioje veikloje. „Gebėjimas (ability, competence) – fizinė ar psichinė galia atlikti tam tikrą veiksmą, veiklą, poelgį, mokėjimo prielaida ir padarinys.

Taigi, gebėjimo pedagoginis pagrindas ir yra *įgūdis*.

G. Butkienė bei A. Kepalaitė (1996) *įgūdį* apibūdina kaip žmogaus sąmoningo veiksmo automatizuotus (sąmonės nekontroliuojamus) komponentus, autorių teigimu, įgūdžiai susiformuoja sąmoningai mokantis tam tikro veiksmo.

Dabartinės lietuvių kalbos žodyne (2000), *įgūdis* apibrėžiamas, kaip kartojimu įgytas sugebėjimas automatiškai atlikti kurį nors veiksmą.

L. Jovaiša (1993) teigia, kad įgūdžiui susidaryti reikia veiklos pratybų. Jo teigimu, *įgūdis*, tai automatizuotas veiksmas, arba tiesiog mokėjimas, išlavintas iki automatizuoto lygio.

„*Įgūdis* – labai gerai išmoktas veiksmas, kurio elementų nebereikia sąmoningai reguliuoti ir kontroliuoti“ (Psichologijos žodynas, 1993, p. 109 – 110).

Apžvelgus apibrėžimus matome, kad *įgūdis*, tai jau automatizuotas veiksmas, kuriam reikia nuolatinių sistemingų pratybų. Galime teigti, kad gebėjimas nuolatos sistemingai ir nuosekliai ugdomas pamažu tampa *įgūdžiu* – automatizuotu veiksmu.

Pastaruoju metu vartojama nauja, mums neįprasta sąvoka – *gyvenimo įgūdžiai*. Ji apima ir asmeninius, ir *socialinius įgūdžius*. Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) gyvenimo *įgūdžius* apibūdina taip: „Tai gebėjimai prisitaikyti visuomenėje ir elgtis pozityviai, individų gebėjimas veiksmingai susidoroti su kasdienio gyvenimo poreikiais ir problemomis <...>, tai tokie gebėjimai, kurie jauniems žmonėms padeda išlaikyti psichinę sveikatą ir pasitikėjimą savo jėgomis, kai jie susiduria su gyvenimo realijomis.“ (Bulotaitė, Gudžinskienė, 2004).

Apibendrinant socialinių įgūdžių teorines koncepcijas, galima teigti, kad priimtinausia socialinių įgūdžių apibrėžtis būtų tokia: socialiniai įgūdžiai – tai automatizuotas būdas adaptyviai ir adekvačiai elgtis, kai asmuo išstobulinęs savo socialinius įgūdžius gali daryti įtaka kitiems, leidžia asmeniui efektyviai spręsti įvairias gyvenimiškas problemas, sėkmingai prisitaikyti naujoje, besikeičiančioje aplinkoje. Taip pat, socialiniai įgūdžiai padeda individui užimti tam tikrą vietą įvairiose socialinėse grupėse bei palaikyti pozityvius tarpusavio santykius.

1. 2. Socialinių įgūdžių klasifikacija

Pasak Š. Šniro (2005), *socialiniai įgūdžiai* bei visos jų klasifikacijos sistemos yra sąlygiškos, nėra vienareikšmiškai ir aiškiai apibrėžti klasifikacijos kriterijai.

R. Malinauskas (2002), Š. Šniras (2005) socialinius įgūdžius skirsto į dvi grupes:

1. *esminius socialinius įgūdžius*, 2. *situacinius socialinius įgūdžius*.

3 pav. **Esminiai ir situaciniai socialiniai įgūdžiai** (pagal Malinauską 2002, Šnirą, 2005)

Pasak R. Malinausko (2002), prieš keletą dešimtmečių didelis dėmesys buvo skiriamas *esminių socialinių įgūdžių* klasifikacijos parengimui. *Esminiai socialiniai įgūdžiai* – tai patys svarbiausi *socialiniai įgūdžiai*. Jie yra susiję su • žodinės ir • nežodinės informacijos siuntimu ir priėmimu.

Kaip teigia R. Malinauskas (2002), esminiai *socialiniai įgūdžiai* – tai elementarus emocijos siuntimas ir jos gavimas. *Įgūdžiai* siųsti ir priimti informaciją yra apibūdinami kaip pagrindiniai ekspresyvumo ir jautrumo *socialiniai įgūdžiai*. Gebėjimas emociškai bendrauti (perteikti ir priimti emocijas) įprasmina svarbius nežodinio bendravimo komponentus. Autorius teigia, kad žodiniai kodavimo ir dekodavimo *įgūdžiai* yra skirtingi, tačiau susiję *socialiniai* gebėjimai. Taigi keturi esminiai *socialiniai įgūdžiai* gali būti įvardijami kaip emocinis ekspresyvumas, emocinis jautrumas, socialinis ekspresyvumas ir socialinis jautrumas. Dar du esminiai *socialiniai įgūdžiai* yra susiję su bendravimo kontrole. Tai emocinės kontrolės *įgūdis* ir socialinės kontrolės *įgūdis*.

Anot R Malinausko (2002), esminiai *socialiniai įgūdžiai* gali būti suskirstyti į dvi grupes:

- Emocinę – nežodinę (emocinis ekspresyvumas, emocinis jautrumas, emocinė kontrolė);
- Socialinę – žodinę (socialinis ekspresyvumas, socialinis jautrumas, socialinė kontrolė).

Ypač išsamiai esminius socialinius įgūdžius yra apibūdinęs R. Malinauskas (2006), (3 lentelė).

3 lentelė

Esminių socialinių įgūdžių apibūdinimai (pagal Malinauską, 2006)

Eil. Nr.	Įgūdis	Įgūdžio apibūdinimas
1.	Emocinis ekspresyvumas	Šis socialinis įgūdis priklauso nežodinės informacijos siuntimo sričiai. Ši dimensija rodo individo sugebėjimą spontaniškai ir tiksliai išreikšti išgyventas emocijas būsenas. Asmenys, kurių šio įgūdžio lygis aukštas, yra guvūs, energingi. Tokie individai dėl savo gebėjimo perduoti išgyventas emocijas būsenas gali daryti emocinę įtaką kitiems. Vis dėlto jiems trūksta emocinės kontrolės įgūdžių
2.	Emocinis jautrumas	Šis socialinis įgūdis yra susijęs su socialiniu įgūdžiu priimti ir dekoduoti kitų siunčiamą nežodinę informaciją. Emociškai jautrūs individai yra pastabūs ir domisi kitų siunčiamais emociniais ženklais. Kadangi sugeba dekoduoti emocinę informaciją greitai ir veiksmingai, jie lengvai perima emocijas būsenas iš kitų žmonių.
3.	Emocinė kontrolė	Gebėjimo kontroliuoti ir reguliuoti emocijas būsenas ir nežodinę išraišką, socialiniai įgūdžiai yra apibrėžiami kaip emocinė kontrolė. Emociškai kontroliuojantis save asmuo yra geras aktorius emocijų požiūriu - jis geba panaudoti emocijų ženklus norėdamas užmaskuoti patiriamą emocinę būseną, siekdamas sumažinti spontaniškų, stiprių jausmų apraiškas, kontroliuoti jas, užgniaužti savyje.
4.	Socialinis ekspresyvumas	Individo gebėjimas išreikšti save žodine forma ir įtraukti kitus individus į socialinę sąveiką. Socialiai ekspresyvūs asmenys linkę lyderiauti, jie geba inicijuoti pokalbius. Socialiai ekspresyvūs asmenys geba kalbėti spontaniškai, kartais nekontroliuodami kalbos turinio.
5.	Socialinis jautrumas	Šis įgūdis reiškia gebėjimą dekoduoti ir suprasti žodinę informaciją, taip pat supratimą apie normas, kurios reguliuoja tinkamą socialinį elgesį. Socialiai jautrūs individai yra dėmesingi kitiems, jie yra geri stebėtojai ir klausytojai. Tačiau jie puikiai žino elgesio normas ir taisykles, kurių privalu laikytis, kartais jie ima per daug griežtai vertinti savo ir kitų elgesį. Socialiai jautrus asmuo dėl šios priežasties jaučia didelę įtampą, kuri varžo jo dalyvavimą socialiniame gyvenime.
6.	Socialinė kontrolė	Šis įgūdis reiškia asmens gebėjimą prisistatyti. Individai, kurių socialinės kontrolės lygis aukštas, yra taktiški, sumanūs ir pasitikintys savimi. Jie puikūs aktoriai - geba atlikti įvairiausių socialinius vaidmenis, drąsiai gina savo nuomonę. Jie geba elgtis taip, kaip jiems atrodo tinkamiausia konkrečioje socialinėje situacijoje.

Situaciniai socialiniai įgūdžiai – tai įgūdžiai, reikalingi tik tam tikrose gyvenimo situacijose. Kiekviena socialinė situacija individui sukelia tam tikrus sunkumus ir reikalauja tam tikrų įgūdžių, įveikiant jų. Dažniausiai sunkumai iškyla tokiose situacijose: kai tenka kovoti už savo teises, kai tenka viešai išreikšti savo poziciją; kai bijoma kritikos ir klaidų; konfliktuojant, bendraujant su priešiška nusiteikusiai žmonėmis; varžybinėse situacijose, ypač kontaktiniuose žaidimuose; susitinkant nepažįstamus asmenis; bendraujant su autoritetą turinčiais žmonėmis (Šniras, 2005).

Š. Šniras (2005) situaciniams socialiniams įgūdžiams priskiria šiuos įgūdžius:

1. mokėjimas pateikti klausimus;
2. mokėjimas atspindėti jausmus;
3. pasakymas ką jauti;
4. mokėjimas pradėti pokalbį;
5. mokėjimas pakalbėti;
6. mokėjimas užbaigti pokalbį;
7. mokėjimas išklaudyti;
8. mokėjimas daryti įtaką;
9. mokėjimas užtikrintai elgtis (atkakliai elgtis);
10. mokėjimas lyderiauti.

4 lentelė

Situacinių socialinių įgūdžių apibūdinimai (pagal Šnirą, 2005)

Eil Nr.	Įgūdis	Įgūdžio apibūdinimas
1.	Mokėjimas pateikti klausimus	Šis įgūdis turi didelę reikšmę socialiniam bendravimui. Įgūdį apima nuomonių teikimas, pasiteisinimai, nuosprendžiai ir įvertinimai, prielaidų darymas, informacijos analizavimas, situacijos interpretavimas bei apibendrinimų darymas.
2.	Mokėjimas atspindėti jausmus	Šis įgūdis turi daug bendro su perfravavimo įgūdžiu. Atspindėdamas jausmą klausytojas rodo dėmesį pašnekovui. Jausmų atspindėjimo įgūdis yra naudingas, nes pašnekovas gali aiškiau ir objektyviau apsvastyti dalykus, kurie iki tol jam atrodė neapibrėžti ir migloti. Kita vertus, jausmų atspindėjimo įgūdis padeda pašnekovui susigyventi su savo jausmais, įvertinti tai, kad jis pats yra jausmų šaltinis ir gali prisiimti atsakomybę už juos. Taip pat šio įgūdžio naudojimas gali skatinti gerą ryšį su pašnekovais. Šio įgūdžio taikymas yra susijęs ir su problemomis. Jei yra atspindimi jausmai, kurie iš tikrųjų nebuvo išreikšti, pašnekovo išgyventi sunkumai tik padidės ir būsena pablogės. Vadinas, neturi būti peržengiama riba ir atspindima daugiau negu buvo išgirsta. Taigi vienas iš didžiausių šio įgūdžio taikymo sunkumų – suderinti atspindimo jausmo gylį su tuo, kuris buvo išreikštas.

3.	Pasakymas ką jauti	Tai socialinis įgūdis, kuomet pasidalijama intymia asmenine informacija ir jausmais su kitu asmeniu. Šis situacinis įgūdis artimas atsiskleidimui apie save. Atsiskleidimas gali turėti teigiamų ir neigiamų padarinių. Teigiama yra tai, kad žmogus, atsiverdamas, pasakydamas ką jaučia, geriau pažįsta save. Pasakymas ką jauti gali turėti ir neigiamų padarinių, dėl kurių dauguma bijo atsiverti. Jausmų ir intymios asmeninės informacijos atskleidimas daro mus pažeidžiamus. Atvirai išreikšdami savo jausmus, galime įskaudinti kitus, susilaukti kritikos ar neigiamo vertinimo.
4.	Mokėjimas pradėti pokalbį	Pokalbio pradžios įgūdis atlieka keletą funkcijų: motyvacinę, socialinę, percepcinę ir kognityvinę. Motyvacinė funkcija susijusi su dėmesio ir smalsumo sužadiniu. Socialinę funkciją aprėpia palankaus psichologinio klimato kūrimą ir aprūpinimą „žemiškų gėrybių“. Percepcinė funkcija apima pirminio įspūdžio kūrimo efektus, kurie priklauso nuo pokalbio dalyvių išvaizdos ir asmeninių savybių. Kognityvinė funkcija susijusi su lūkesčių numatymu ir pokalbio tikslų užsibrėžimu. Galima skirti keturias pokalbio pradžios pakopas: orientacijos pakopą, susijusią su dėmesio patraukimu ir palankaus psichologinio klimato kūrimu; pereinamąjį laikotarpį, kuomet išsiaiškinamos dalyvių funkcijos ir nustatomi lūkesčiai; įvertinimo pakopą, skirtą išskylantiems nesutarimams ir abejonėms išsklaidyti; operacijos pakopą, kai jau yra galutinai apsisprendžiama dėl pokalbio trukmės ir turinio.
5.	Mokėjimas pakalbėti	Šis įgūdis yra vienas iš svarbiausių bendraujant, tačiau tai yra ir vienas iš sunkiausiai išlavinamų įgūdžių. Taip yra todėl, kad kalbėjimo suvokimas yra tiesiogiai susijęs su informacijos priėmėjo amžiumi, išsilavinimu ir protiniais gebėjimais. Galime skirti šias pagrindines, mokėjimo pakalbėti funkcijas: suteikti naują informaciją, apsikeisti informacija, išreikšti nuomonę dėl tam tikrų nuostatų ir vertybių, išsiaiškinti esminius, tam tikrų reiškinių bruožus, išsiaiškinti visus neaiškumus, kylančius bendravimo situacijose.
6.	Mokėjimas užbaigti pokalbį	Mokėjimas užbaigti pokalbį yra toks pats svarbus įgūdis, kaip ir pradėti pokalbį. Galime skirti šias pagrindines mokėjimo užbaigti pokalbį funkcijas: aptarti jausmus, pasakyti reikšmingiausias, svarbiausias pokalbio dalykus, įvertinti pokalbio rezultatus. Nuo mokėjimo užbaigti pokalbį priklauso tolesnių tarpasmeninių santykių likimas.
7.	Mokėjimas išklaudyti	Klausymosi įgūdis reiškia mokėjimą išreikšti tikrą ir nuoširdų domėjimąsi kitu žmogumi. Egzistuoja dvi svarbios prielaidos susijusios su šiuo įgūdžiu. Pirmoji, kiekvienam žmogui reikia bendrauti su kitais. Antroji – kiek mes būname linkę pritarti kitam, priklauso nuo to, kaip tas kitas klausosi mūsų. Mokslinėje literatūroje yra skiriamos keturios pagrindinės klausymosi rūšys: percepcinis, vertinamasis, hedonistinis, empatinis. Percepcinio klausymosi esmė – tai pagrindinių faktų, pagrindinių idėjų suvokimas, siekiant išgirstą informaciją panaudoti ateityje. Vertinamasis klausymasis yra tuomet, kai kalbėtojas bando įtikinti, įtakoti požiūrį, nuostatas ar elgesį. Taip klausantis reikia gebėti įvertinti visus argumentus prieš priimančią teisingą sprendimą. Hedonistinio klausymosi įgūdžiai labiausiai praverčia tuomet, kai siekiama atsipalaiduoti ar nusiraminti, patirti dvasinį pasitenkinimą, išgyventi malonumo džiaugsmą. Empatiniam klausymuisi yra būdingas pasiryžimas įsigilinti į pašnekovo jausmus, į vidinę būseną.

8.	Mokėjimas daryti įtaką	Mokėjimo daryti įtaką įgūdį galima apibrėžti, kaip tikslingą gebėjimą paskatinti kitus, keisti savo požiūrį, nuostatas, vertybes ir elgesį. Kad šis įgūdis būtų tinkamai taikomas reikia gebėti pakeisti, pakoreguoti, sustiprinti arba suformuoti naują kitų požiūrį, patraukliai įtikinamai pateikiant informaciją. Aiškus žodžių ir garsų tarimas, tinkama intonacija, teisingas žodžių vartojimas turi labai didelę reikšmę kalbėtojui. Galima nurodyti du pagrindinius šaltinius įtakai sustiprinti: vienas yra asmens kompetencija, kvalifikacija, o kitas – teigiamas pastiprinimas. Todėl įgūdžio daryti įtaką ugdymas neatsiejamas nuo naujų žinių kaupimo ir gero išmanymo apie tam tikrus dalykus.
9.	Mokėjimas užtikrintai elgtis	Įgūdis <i>užtikrintai elgtis (atkakliai elgtis)</i> reiškia individo mokėjimą: atsisakyti, paprašyti pagalbos ar paslaugos, išreikšti kritiką ar nepasitenkinimą. Galima skirti septynias mokėjimo užtikrintai elgtis dimensijas. Trys iš jų yra neigiamos: kai individas išreiškia nepopuliarią nuomonę, kai elgiasi kitaip nei kiti, atsisako nepriimtinių pasiūlymų. Keturios šio įgūdžio dimensijos yra teigiamos: kai pripažįstami savo paties trūkumai, užmezgami nauji kontaktai, išsakomi komplimentai, išreiškiami teigiami jausmai.
10.	Mokėjimas lyderiauti	Mokėjimo lyderiauti įgūdis apibrėžiamas kaip sugebėjimas sutelkti žmones sėkmingai įgyvendinti tikslus. Mokėjimo lyderiauti įgūdis gali būti apibūdintas ir kaip gebėjimas daryti įtaką, tiems, kurie paklūsta ir yra prisirišę. Kad mokėjimo lyderiauti įgūdis būtų sėkmingai taikomas, asmuo turi gebėti atlikti šias funkcijas: 1) rodyti iniciatyvą, kelti tikslus ir uždavinius (pvz., sporto komandos lyderis); 2) paaiškinti, kaip reikia elgtis susidariusioje situacijoje, pateikti pavyzdžius, parodyti galimus ir tinkamiausius veiklos būdus; 3) sužadinti kitų motyvaciją veiklai ir paskatinti kitus aktyviai dalyvauti sprendžiant problemas; 4) pasiūlyti grupei įvertinti, kaip ji funkcionuoja, koks jos veiklos efektyvumas ir kaip yra įgyvendinami užsibrėžiami tikslai.

Apibendrinant galima teigti, kad socialiniai įgūdžiai įvardijami, kaip gebėjimai, kaip tam tikros elgesio normos. Kartojasi panašus arba netgi toks pats įgūdžių skirstymas ir įvardijimas.

Taigi, remiantis šiais pastebėjimais ir įvairių autorių apibrėžimais, visus socialinius gebėjimus galima įvardinti, kaip socialinius įgūdžius.

1. 3. Sportinė veikla, kaip asmenybės ugdymo priemonė

S. Šukys, 2005 mano, kad sportinė veikla yra aktualus socialinis reiškinys, padedantis kitaip pažvelgti į žmogaus gebėjimų tobulinimą, jis pripažįsta ugdomąją sporto funkciją. Apie kūno lavinimo ir sielos harmoniją bei sporto kaip asmenybės ugdymo priemonės svarbą savo darbuose rašė ir žymiausi Lietuvos mokslininkai: E. Adaškevičienė (1999), K. Miškinis (2002), S. Stonkus (2002).

Sportinis rengimas – įvairiapusis sudėtingas edukacinis vyksmas, apimantis sportininko mokymą ir auklėjimą, jo gebėjimų, fizinių ir psichinių ypatybių tobulinimą, harmoningą asmenybės ugdymą, sveikatos stiprinimą, gerų sportinių rezultatų siekimą (Stonkus, 2002).

Sporto įtaka pasireiškia tuo, kad tenka mokytis ir laikytis sporte galiojančių taisyklių, normų. Tikėtina, kad paklusnumas sporte gali būti perkeliamas ir į kitas gyvenimo sritis. Taigi sportininkams lengviau paklusti visuomenės įstatymams ir apribojimams. (Šukys, 2002).

Asmenys, sportuojantys suaugusių tvarkomame sporte, išmoksta jų pasaulio normų ir vertybių, tokių kaip paklusnumas, disciplina ir sutarimas su kitais. Labai svarbi ugdymo požiūriu yra prielaida, kad vertybės, kurios yra įgyjamos ir išmokstamos sportuojant, gali būti perkeltos į kitas gyvenimo sritis ir kartu padėti tobulinti individą ir visuomenę. Mokslininkai nustatė, kad sportuojant galima: a) išmokti pasitikėti savimi atliekant užduotį; b) įgyti pasitikėjimo savo jėgomis, mokėti elgtis su savo kūnu; c) sukurti socialinį ir emocinį tarpusavio ryšį su bendraamžiais; d) išmokti prisiimti atsakomybę; e) veikti asmenybės vertybių sistemą. (Adaškevičienė, 1999; Bulotaitė, Gudžinskienė, 2004).

Sportinė veikla yra susijusi ne tik su fiziniu, psichologiniu ir socialiniu asmenybės tobulėjimu, bet ir su pergalės būtinybe, siekiu patirti pasitenkinimą veikla, siekiu džiaugtis veiklos rezultatais (Martens, 1993).

Vis dėlto sportas yra veikla, kurioje sportininkas, norėdamas pasiekti sportinės sėkmės, turi išsiugdyti tam tikras ypatybes. Daugelis autorių, kalbėdami apie teigiamą sportinės veiklos poveikį, mini charakterio ugdymą (Malinauskas, 2003; Martens, 1999). R. Malinauskas (2003) prie charakterio ir moralinių asmenybės ypatybių priskiria drąsumą, žaismingumą, šaltakraujiškumą, savitvardą, mandagumą ir garbingumą. Sportuojant reikia ne tik kantrybės treniruotis, bet ir iškęsti skausmą, nuovargį, kitus nemalonius pojūčius, todėl sportuojant galima įgyti atkaklumo, pasiaukojimo, priprasti sunkiai dirbti, laikytis nustatytų reikalavimų, bendradarbiauti (Martens, 1999).

Sportas kaip veikla yra galingas asmenybės ugdymo veiksnys. Pirmiausia todėl, kad

apima ne tik fizinių žmogaus gebėjimų lavinimą. Ne mažiau svarbus yra psichologinis sportininko rengimas, jo *socialinių įgūdžių* tobulinimas. Tačiau, anot S. Šukio (2002), sportą pirmiausia reikia vertinti kaip įvairiapusę veiklą, kurios įtaką ne visada galima sukontroliuoti, įsprausti į rėmus, numatyti poveikio jauno žmogaus raidai aspektus. Socialinės sąveikos dažnai yra apibūdinamos nenuspėjamais rezultatais. Teigiamo sportinės veiklos įtaka yra nusakoma tokiais reiškiniais (Šukys 2002):

- Fizinių gebėjimų plėtotė ir asmeninio pasitenkinimo šaltinis.
- Aplinkinių žmonių pripažinimas.
- Orientacija į harmoningos sportininko asmenybės ugdymą.
- Sveikos gyvensenos, taisyklių laikymosi nuostatų ugdymas.
- Priklausomybės grupei, kolektyvui ir optimalių santykių kūrimo tradicijos.
- Pozityvios asmens nuostatos į save kūrimas.
- Kūrybiškumo, kritinio mąstymo skatinimas.

Netinkamai organizuojamos sportinės veiklos sąlygojami neigiami reiškiniai:

- Agresijos, apgaulės formų ir asocialaus elgesio formų skatinimas.
- Sportinės konkurencijos skatinimas, priešiškus, pavydas, nepasitikėjimas.
- Sportininkų menkesnis moralinių samprotavimų subrendimo lygis.
- Konkurencijos vyravimas prieš bendradarbiavimo principus sportinės kovos metu.
- Fizinės jėgos kultas.
- Sportininko ir kitų socialinių vaidmenų nesuderinamumas.
- Sportininkų interesų tobulinimas.

L. Jovaišos (2001) teigimu, asmenybė – tai socialinis, istorinis žmogaus individas. Didžiausią įtaką asmenybės formavimuisi turi jo socialinės aplinkos ypatumai, sąlygos atsirandančios veikiant toje aplinkoje ir patiriant jos poveikį. Paprastai asmenybės vertingumas yra matuojamas, atsižvelgiant į jos socialumo lygmenį. L. Jovaiša (2001) akcentuoja tokį asmenybės gyvenimą, kuris leidžia individui pačiam save vertinti ir net save formuoti. Derėtų nepamiršti, kad asmenybė iš prigimties yra laisva ir vientisa individualybė, taip pat kintantis jautrus subjektas, kaip socialinė vertybė, bręstanti ar subrendusi savo epochos kultūroje, aktyviai, kūrybingai veikianti būtybė (Jovaiša, 2001).

1. 4. Socialinių vaidmenų atlikimo, esminių bei situacinių socialinių įgūdžių ugdymas

Pastaruoju metu, kaip teigia R. Malinauskas (2002), rengiant pedagogus vis svarbesnę vietą užima socialinių įgūdžių ugdymas, nes nūdienos situacija kelia naujus reikalavimus būsimajam mokytojui. Vienas iš būsimąjo pedagogo elgesio efektyvumą nusakančių kriterijų yra socialiniai įgūdžiai. Autoriaus teigimu, visuomenėje vykstantys reiškiniai rodo, kad ugdymo realybėje dažnai susiduriama su per žema bendravimo kultūra ir konfliktais. Profesinei pedagogo veiklai ypač reikia socialinės kompetencijos ir socialinių įgūdžių.

R. Malinausko, K. Miškinio (2000) teigimu, iš mokytojo reikalaujama būti nusiteikusiam ir gebėti padėti burti mokyklos kolektyvą į darnią, kolegiską, bendrų tikslų vienijamą bendruomenę, gebėti kurti demokratiškus, empatiškus, savitarpio pagarba ir pagalba grindžiamus mokyklinės bendruomenės narių santykius. Tam būtina efektyviai funkcionuojanti socialinių įgūdžių ugdymo sistema.

Kiekviena epocha tiek pedagogui, tiek sporto pedagogui kelia vis naujus uždavinius. Socialinių įgūdžių ugdymo studijų metu būtinumą sąlygoja vis didėjantys reikalavimai sporto pedagogo socialinei parengčiai šiuolaikinėmis sąlygomis, kai pedagogikoje ir psichologijoje mokymo teorija jau nutolo nuo bihevioristinio žinių perteikimo modelio ir priartėjo prie empirinio modelio, kuris mokymą laiko žinių įvaldymu, pagrįstu konstruktyvistiniu požiūriu į mokymąsi (Malinauskas, 2006).

Konstruktyvizmo požiūriu, kaip teigia R. Arends (1998), žinios nėra galutinės, nekintamos ir tokios, kurias galime perteikti. Žinojimas yra iš dalies asmenišką, nes jo reikšmę konstruoja pats ugdytinis.

Mokymasis yra socialinis vyksmas. Konstruktyvistinė kryptis pabrėžia ugdytojo ir ugdytinio partnerystę bei bendradarbiavimu pagrįstą abipusio veikimo profesionalumą. Daugiausia dėmesio skiriama ne faktų žinojimui, o mokymosi ir socialiniams įgūdžiams. Pasak L. Jovaišos (2001), reikia visa išmintimi persiorientuoti į vaiką ar jaunuolį, mokinį ar studentą. Iškilusi būtinybė mokyti ugdytinius suvokti šiuolaikinio pasaulio kaitos dėsninumus, išsiugdyti savarankiško apsisprendimo ir vertybių pasirinkimo gebėjimus verčia pedagogus keisti savo santykius su ugdytiniais, labiau grįsti juos humanizmo ir partnerystės idėjomis.

Sporto pedagogų socialinio rengimo būtinumą taip pat rodo ir P. Tamošausko (2000) studentų fizinio ugdymo tyrimai. Pedagogui būtini įgūdžiai: pasirengimas ir sugebėjimas korektiškai analizuoti ugdytinių būseną, mokėjimas numatyti, diagnozuoti ir įveikti konfliktines situacijas, suprasti ugdytinius, kolegas, procesus, vykstančius grupėse, gebėjimas adekvačiai

vertinti save, gali būti sėkmingai ugdomi studijų universitete metu.

P. Tamošausko (2000) teigimu, dabartinė pedagogika yra humanistinė ir konstruktyvistinė, o jos kryptys vis labiau akcentuoja bendradarbiavimo idėją.

Vienas iš svarbiausių bendradarbiavimo pedagogikos uždavinių – grąžinti ugdytiniams teisę klysti. Todėl studijų universitete metu būtina išmokyti priimti kiekvieną žmogų tokį, koks jis yra, pabrėžiant jo unikalumą, reikšmingumą, neatskleistas galimybes. Socialinis rengimas turėtų padėti būsimajam kūno kultūros pedagogui pasirengti ne kontrolieriaus, o patarėjo, pagalbininko, organizatoriaus, auklėtojo vaidmenims. Toks kūno kultūros pedagogas būtų pajėgus kurti vertybes šiais asmenybės lygmenimis (Tamošauskas, 2000):

charakterologiniu:

- vidinės įtampos nebuvimą;
- saugumo jausmo atsiradimą;
- pasitikėjimo savo jėgomis atsiradimą;
- psichologinę sveikatą;

dvasiniu:

- bendravimo kultūrą, dėmesį kitiems žmonėms;
- savęs realizavimo poreikį.

Anot R. Lekavičienės (2001), socialiniai įgūdžiai iš dalies asmenį daro socialiai kompetentingą ir galintį daryti norimą poveikį kitiems žmonėms. Socialiniai įgūdžiai garantuoja socialinių situacijų „vairavimo kokybę“ ir todėl daro didžiulį poveikį žmogaus asmeniniam gyvenimui, profesinei karjerai.

Socialiniai įgūdžiai susiję su didesniu asmenybės pasitikėjimu savimi ir aukštesniu savęs vertinimu, o šie rodikliai, kaip teigė R. Malinauskas (2002) bei R. Lekavičienė (2001), daro didžiulį poveikį žmogaus asmeniniam gyvenimui ir profesinei karjerai. R. Malinausko (2002) teigimu, pagrindiniai dalykai, kurių būsimieji pedagogai stokoja, tai geresnis savęs vertinimas, orumas, gebėjimas valdyti emocijas, įveikti įtampą, nerimą, konstruktyviai spręsti konfliktus ir kylančias problemas. Normalu išgyventi nesėkmes, praradimus, konfliktus, baimę ir panašias reakcijas, kurios komplikuoja studentų gyvenimą, sutrikdo pasitikėjimo savimi, stabilumo jausmus. Pamatinis gebėjimas susidoroti su šiomis problemomis, tenkinti ugdytinio bei visuomenės lūkesčius yra asmens socialinių įgūdžių ugdymas(is). Nemažai būsimųjų kūno kultūros pedagogų to išmoksta iš savo patirties, netgi savo klaidų, tačiau tai – ilgas ir skausmingas kelias. O juk galima per socialinio rengimo pratybas, studijų universitete metu, bei pedagoginę praktiką kaupti ir lavinti vidinių jėgų rezervą. Todėl galima manyti, kad socialiniai

įgūdžiai, kurie yra įgyjami aukštojoje mokykloje, gali būti perkeltami į kitas gyvenimo sferas, gali skatinti harmoningos asmenybės tapsmą (Malinauskas, 2002).

Mokytojas pats turi mokytis, lavinti socialinius įgūdžius, kad sugebėtų sėkmingai bendrauti, paveikti ugdytinį. Pavyzdžiui, tik socialus kūno kultūros studijų programos absolventas gali sugebėti sėkmingai vadovauti judriesiems žaidimams per ilgąsias pertraukas ir pailgintos dienos grupėse; organizuoti masinius kūno kultūros, sporto ir sveikatingumo renginius; vadovauti turistiniam darbui mokykloje ir sportiniam darbui moksleivių poilsio stovyklose (Genevičius, 1991).

Kaip teigia R. Malinauskas, K. Miškinis (2000), pedagogas turėtų būti parengtas taip, kad galėtų atlikti daug vaidmenų: dirbančios bendruomenės vadovo ir pavyzdžio – jaunajai kartai, dalyko mokytojo – mokiniams, bendradarbio – kolegoms, patarėjo – tėvams. Socialinio rengimo sistema turėtų laiduoti, kad mokytojai kompetentingai atliktų tuos vaidmenis. Autorių teigimu socialinio rengimo pratybos ir pedagoginė praktika turi padėti studentams suvokti, kokie reikalavimai dabar keliami mokytojui, kokie turi būti jo gebėjimai bendrauti ir bendradarbiauti.

Mokytojas turi būti ne tik geras savo dalyko žinovas, specialistas, bet ir sociali asmenybė, gebanti pažinti save ir kitus žmones, juos mylinti, suprantanti ir norinti jiems padėti, siekianti tobulėti. Ypač svarbios socialios asmenybės savybės – gebėjimas bendrauti, organizuoti kitų veiklą, turėti savąjį „Aš“ ir jausti šalia savęs ir savyje „Mes“ (Vaitkevičius, 1995).

Tik kai mokytojas yra socialus, kai yra teigiama mokytojo ir mokinių sąveika, abipusis pasitikėjimas ir pagarba, normatyviniai mokytojo ir mokinių santykiai tampa vertybiniais. Socialus mokytojas geba teigiamai veikti vidinį mokinių pasaulį, jų pareigingumą ir atsakingumą, taip pat garantuojamas grįžtamasis ryšys. Todėl socialinio rengimo sistemoje turi būti vienodai vertinama abiejų subjektų – dėstytojo ir studento – veikla bei vieta (Malinauskas, Miškinis, 2000).

N. Šedžiuvienės (2005) teigimu, sugebėjimas suvokti ir gerai atlikti socialinius vaidmenis gali būti laikomas vienu iš pagrindinių socialinio rengimo sistemos veiksmingumo kriterijų. Pedagogų parengtumas atlikti socialinius vaidmenis turi būti laikomas labai svarbia mokyklos raidos ir pažangos sąlyga. Todėl parengtumas atlikti socialinius vaidmenis yra vienas iš socialinių įgūdžių vertinimo kriterijų.

R. Jucevičienė (1997) pabrėžia, kad pedagogas ugdymo vyksme yra konsultantas, tačiau išlaiko vadovaujamą vaidmenį edukacinėje sistemoje. Šiuo atveju dar labiau išauga socialinių įgūdžių ugdymo, bei tikslingo asmenybės rengimo (kad ji sėkmingai atliktų savo profesinius ir socialinius vaidmenis) reikšmė. Socialinių įgūdžių ugdymo tikslas postmodernioje visuomenėje įvardijamas kaip formavimas žmogaus, kuris galėtų kuo geriau adaptuotis prie

aplinkos, būtų įvaldęs socialinius įgūdžius.

Lietuvos švietimo plėtotės strateginių nuostatų gairėse (2002) kalbama apie mokytojo vaidmenį, išplečiamą jo pareigų ir galimybių spektrą. Per 2003 – 2012 metus planuota padėti mokytojui įgyti naujus: mokymosi padėjėjo, organizatoriaus, moderatoriaus, partnerio vaidmenis. Čia taip pat pabrėžiami *dalyko dėstytojo, auklėtojo, vadovo, organizatoriaus, tėvų patarėjo, bendradarbio* vaidmenys.

Dalyko mokytojas, auklėtojas, organizatorius – turi perduoti dėstomo dalyko informaciją, koncepcijas ir perspektyvas, turi gebėti klausyti, organizuoti klasės darbą, turi skatinti kūrybiškumą ir augimą pagal paties moksleivio sąlygas, turi padėti nugalėti kliūtis mokantis, turi skatinti moksleivius, spręsti problemas, būti moksliskai pasirengęs. (Malinauskas, 2006).

R. Malinausko (2006) teigimu, įgyti organizacinių įgūdžių svarbu dėl dviejų priežasčių. Pirma, būsimojo pedagogo sugebėjimas atlikti organizacines funkcijas ir vadovauti klasei turi didelės įtakos karjerai. Antra, organizacinių įgūdžių įgyti reikia ir dėl to, kad tyrėjai ir ugdymo specialistai ima suprasti, kad mokinių mokymasis yra susijęs ne tik su tuo, ką daro pavienis mokytojas, bet ir su tuo, ką išvien daro visi mokyklos mokytojai. Todėl reikia sugebėti plėtoti gerus santykius su bendradarbiais, įsitraukti į visos mokyklos dialogą svarbiais ugdymo klausimais.

Vadovas turi nustatyti tikslus ir tikslų siekimo procedūras.

Socializatorius yra tas, kuris geba atskleisti tikslus ir karjeros galimybes, rengti moksleivius gyvenimui, geba išaiškinti reikalavimus.

Tėvų patarėjas turi gebėti bendrauti ir bendradarbiauti su ugdytinių tėvais.

Bendradarbis turi sugebėti plėtoti gerus santykius su bendradarbiais, įsitraukti į visos mokyklos dialogą svarbiais ugdymo klausimais.

Tyrėjas turi gebėti atlikti savo veiklos tiriamąjį darbą – savianalizę (Malinauskas, 2006).

Anot R. Arends (1998) JAV mokslininkai, mokytojo sugebėjimą atlikti socialinius vaidmenis traktuoja, kaip esminį mokytojo veiklos našumo kriterijų.

Mokytojas turi sugebėti atlikti vadovo, eksperto ir organizatoriaus vaidmenis arba, kitaip tariant, atlikti tris svarbias funkcijas: vadovavimo – mokymo, sąveikos ir organizacines. Daugeliu atžvilgiu nūdienos mokytojo vaidmuo panašus į kitose organizacijose dirbančių vadovų funkcijas, nes ir mokytojai turi vadovauti, surasti veiksmingas skatinimo procedūras ir koordinuoti kartu dirbančių bei tarpusavyje susijusių ugdytinių veiklą kad būtų pasiekti grupės tikslai. (Malinauskas, 2006).

Situaciniai socialiniai įgūdžiai – tai įgūdžiai, reikalingi tam tikromis gyvenimo situacijomis. Atsižvelgus į E. Gambrell (1995) situacinių įgūdžių modelio sampratą (cituojuama iš Hinsch, Pfingsten, 1998), situacinių socialinių įgūdžių grupę sudaro dvylika įgūdžių: mokėjimas

atsisakyti; reagavimas į pastabas; mokėjimas prieštarauti; atsiprašymas; prisipažinimas klydus; mokėjimas džiaugtis, būti pagirtam; mokėjimas pradėti pokalbį; mokėjimas pakalbėti; mokėjimas užbaigti pokalbį; pagalbos prašymas; gerų žodžių sakymas; pasakymas, ką jauti. Šie įgūdžiai labiausiai pagerina asmens veiklos socialinius rezultatus: padeda turėti daugiau draugų, būti labiau populiariam ir kitų mėgstamam, veiksmingai spręsti problemas ir greičiau įveikti pasitaikančius gyvenimo sunkumus. (Šniras, 2005).

Kiekviena socialinė situacija individui sukelia tam tikrus sunkumus ir reikalauja tam tikrų įgūdžių, įveikiant ją.

Dažniausiai sunkumai iškyla tokiose situacijose:

- kai tenka kovoti už savo teises, kai tenka viešai išreikšti savo poziciją;
- kai bijoma kritikos ir klaidų;
- konfliktuojant, bendraujant su priešiška nusineikusiai žmonėmis;
- varžybinėse situacijose, ypač kontaktiniuose žaidimuose;
- susitinkant nepažįstamus asmenis;
- bendraujant su autoritetą turinčiais žmonėmis.

Esminiai socialiniai įgūdžiai – tai patys svarbiausi *socialiniai įgūdžiai*. Jie yra susiję su ● žodinės ir ● nežodinės informacijos siuntimu ir priėmimu.

Ypač išsamiai esminius socialinius įgūdžius yra apibūdinęs R. Malinauskas (žr. 3 lentelė, 14 psl.).

Apibendrinant galima teigti, jog socialinių įgūdžių ugdymo metu formuojasi socialinė atsakomybė už savo veiksmų pasekmes, lengvas suderinamumas, lanksti socialinių vaidmenų profesijoje kaita, mokėjimas daryti įtaką tarpasmeninių ryšių kaitai, profesinio statuso atitiktis individualioms savybėms.

Visuomenėje vykstantys reiškiniai rodo, kad ugdymo realybėje dažnai susiduriama su per žema bendravimo kultūra ir konfliktais. Profesinei pedagogo veiklai ypač reikia socialinės kompetencijos ir socialinių įgūdžių.

„Socialiniai įgūdžiai įgalina būsimojus kūno kultūros pedagogus pakeisti žinias (Ką aš žinau) ir nuostatas bei vertybes (Ką aš galvoju, jaučiu, tikiu) į veiksmus (Ką daryti ir kaip daryti)“.

2. TYRIMO METODOLOGIJA IR TIRIAMIEJI

2. 1. Tyrimo metodologija

Tyrimas grindžiamas šiomis metodologinėmis nuostatomis:

- Socialinio išmokymo teorija, kuri kilusi iš mokymosi, pažinimo ir socialinio elgesio dėsnių, pabrėžia išorinių įvykių svarbą. Ši teorija teigia, kad socialiniai veiksniai, tokie kaip kitų asmenų elgesio stebėjimas, yra svarbūs mokymuisi bei elgesiui (Bandūra, 1986). Stebint ir modeliuojant kitų elgesį socialinėje grupėje, į kurią asmenį įtraukia bendra veikla, galima išugdyti reikalingus socialinius ir psichologinius įgūdžius.
- Humanistinio ugdymo nuostatomis, kuriomis siekiama harmoningos asmenybės formavimo, akcentuojant įgimtų ir įgytų gabumų, galių plėtojimą, individualų saviraiškos siekį ir gebėjimą funkcionuoti demokratinėje visuomenėje (Rogers, 1983). Humanistinio ugdymo nuostatose, socialinių įgūdžių ugdymas grindžiamas humanizmo idėjomis, apie į asmenį orientuotą ugdymą nes tik remiantis humanistiniais principais galima įgyti bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių. Anot P. Tamošausko (2000), svarbu pastebėti kiekvieno jauno žmogaus individualybę, jo poreikius ir skatinti jo unikalią raidą, kuri aktuali visai visuomenės egzistencijai.

2. 2. Tyrimo metodai

Siekiant išsiaiškinti būsimųjų kūno kultūros specialistų parengtumą atlikti socialinius vaidmenis, bei esminių ir situacinių socialinių įgūdžių kaitą, buvo atliktas kiekybinis tyrimas, kurio instrumentas – anketa.

Studentų esminių socialinių įgūdžių raiškos tyrimui atlikti buvo taikomas: R. Malinausko (Malinauskas, 2002a) sudarytas esminių socialinių įgūdžių klausimynas, kuris buvo adaptuotas atlikus tyrimą Lietuvos kūno kultūros akademijoje; Š. Šniro (2005) adaptuotas situacinių socialinių įgūdžių klausimynas, skirtas asmens situacinių socialinių įgūdžių vertinimui; Studentų parengtumo atlikti socialinius vaidmenis tyrimui atlikti buvo taikytas R. Malinausko (1999), K. Miškinio (2000) standartizuotas klausimynas.

Norint išsiaiškinti, kaip kūno kultūros specialybės studentai suvokia socialinius įgūdžius, pirmiausia jų buvo prašoma *apibūdinti, kas yra socialiniai įgūdžiai*. Tiriamiesiems buvo pateikti septyni atsakymų variantai, iš kurių teisingi buvo keturi (1,2,6,7). Respondentai galėjo rinktis kelis atsakymo variantus (žr. 9 lentelę). Tarkime, kad visi respondentai, nebūtų nė karto suklydę

ir būtų pasirinkę visus galimus teisingus socialinių įgūdžių apibrėžimų variantus. Tokiu atveju, teisingų atsakymų būtų buvę 568.

Š. Šniro (2005) adaptuotas situacinių socialinių įgūdžių klausimynas, skirtas asmens situacinių socialinių įgūdžių vertinimui. Adaptuotame klausimyne pateikti šie socialiniai įgūdžiai: mokėjimas atsisakyti, reagavimas į pastabas, mokėjimas prieštarauti, atsiprašymas, pripažinimas klydus, mokėjimas džiaugtis, būti pagirtam, mokėjimas pradėti pokalbį, mokėjimas pakalbėti, mokėjimas užbaigti pokalbį, paprašyti pagalbos, sakyti gerus žodžius, pasakyti ką jauti. Tiriamasis atsakydamas į klausimus, turi pasirinkti vieną iš galimų penkių atsakymų variantų: nesvarbu, šiek tiek svarbu, vidutiniškai svarbu, svarbu, labai svarbu. Kiekvienam iš šių įgūdžių tenkantis balų vidurkis parodo jų lygį: nuo 1 iki 1,4 balo – labai blogi įgūdžiai, nuo 1,5 iki 2,4 balo – blogi, nuo 2,5 iki 3,4 – patenkinami, nuo 3,5 iki 4,4 balo – geri, nuo 4,5 iki 5 balo – labai geri įgūdžiai (Š. Šniro (2005) vertinimo sistema).

5 lentelė

Situacinių socialinių įgūdžių tyrimo metodika (pagal Šnirą, 2005)

Socialiniai įgūdžiai	Lygio ir svarbos įvertinimas				
	Nesvarbu	Šiek tiek svarbu	Vidutiniškai svarbu	Svarbu	Labai svarbu
	Žemas (mažas)		Vidutinis	Aukštas (didelis)	
Mokėjimas atsisakyti					
Reagavimas į pastabas					
Mokėjimas prieštarauti					
Atsiprašymas					
Pripažinimas klydus					
Mokėjimas džiaugtis būti pagirtam					
Mokėjimas pradėti pokalbį					
Mokėjimas pakalbėti					
Mokėjimas užbaigti pokalbį					
Pagalbos prašymas					
Gerų žodžių sakymas					
Pasakymas ką jauti					

Esminių socialinių įgūdžių aprašas (Malinauskas, 2002a). Ši metodika sudaryta esminiems socialiniams įgūdžiams: emociniam ekspresyvumui, emociniam jautrumui, emocinei kontrolei, socialiniam ekspresyvumui, socialiniam jautrumui, socialinei kontrolei, įvertinti. Aprašas buvo adaptuotas atlikus tyrimą Lietuvos kūno kultūros akademijoje (Malinauskas, 2002a). Aprašą sudaro 24 teiginiai, kurie yra vertinami penkių balų skale: nepasirengęs, ne visai pasirengęs, vidutiniškai pasirengęs, pasirengęs, visiškai pasirengęs. Kiekvienam iš šių įgūdžių tenkantis balų vidurkis parodo jų lygį: nuo 1 iki 1,4 balo – labai blogi įgūdžiai, nuo 1,5 iki 2,4 balo – blogi, nuo 2,5 iki 3,4 – patenkinami, nuo 3,5 iki 4,4 balo – geri, nuo 4,5 iki 5 balo – labai geri įgūdžiai (Š. Šnirio (2005) vertinimo sistema).

6 lentelė

Socialinių įgūdžių aprašo teiginiai (pagal Šnirą, 2005)

Socialinis įgūdis	Teiginiai
EMOCINIS EKSPRESYVUMAS	Kai mano nuotaika bloga, aš ją sugadinu draugams
	Man ne kartą sakė, kad mano akys išraiškingos
	Pokalbiose su draugais aš esu svarbiausias žmogus
	Aš atvirai reiškiu savo jausmus
EMOCINIS JAUTRUMAS	Aš greitai susigėstu
	Žmonės man dažnai sako, kad aš esu jautrus ir supratingas
	Kiti žmonės beveik niekada neįstengia nuo manęs nuslėpti savo tikrųjų jausmų
	Aš visuomet stengiuosi užjausti nusiminusį draugą
EMOCINĖ KONTROLĖ	Aš galiu nuslėpti savo tikruosius jausmus
	Aš sugebu apsimesti ramiu, net jei aš esu labai sutrikęs
	Kai man labai nepatinka kokia nors veikla, aš galiu prisiversti elgtis taip, lyg tai man būtų malonu
	Jeigu išskyla sunkumų, aš sugalvoju, kaip juos išspręsti
SOCIALINIS EKSPRESYVUMAS	Būdamas didelėje žmonių grupėje aš nesidroviau kalbėti
	Aš dažniausiai labai daug kalbu
	Pakeliui į namus arba iš namų aš pirmas prakalbinu draugą
	Man lengva apginti savo nuomonę
SOCIALINIS JAUTRUMAS	Aš per daug jaudinuosi dėl to, ką man sako kiti žmonės
	Aš dažnai išgyvenu, kad žmonės ne taip supranta tai, ką aš jiems pasakau
	Aš žinau elgesio taisykles, kurių privalai laikytis
	Tėvai man visada pabrėždavo kultūringo elgesio svarbą
SOCIALINĖ KONTROLĖ	Man labai lengva prisitaikyti prie visokiausių reikalavimų
	Kai aš esu grupėje draugų, pritampu prie jų
	Aš puikiai sutariu su įvairiais žmonėmis
	Aš esu sumanus ir pasitikintis savimi

R. Malinausko (1999), K. Miškinio (2000) standartizuotas klausimynas, pritaikytas įvertinti sporto pedagogų parengtumą atlikti socialinius vaidmenis. Tai anketa, kurioje studentams siūloma įsivertinti šiuos socialinius vaidmenis: dalyko dėstytojo, auklėtojo, socializatoriaus, tėvų patarėjo, organizatoriaus, vadovo, bendradarbio ir tyrėjo. Tiriamasis,

atsakydamas į klausimus, turi pasirinkti vieną iš galimų penkių atsakymų variantų: nepasirengęs, ne visai pasirengęs, vidutiniškai pasirengęs, pasirengęs, visiškai pasirengęs. Kiekvienam iš šių įgūdžių tenkantis balų vidurkis parodo jų lygį: nuo 1 iki 1, 4 balo – labai blogi įgūdžiai, nuo 1, 5 iki 2, 4 balo – blogi, nuo 2, 5 iki 3, 4 – patenkinami, nuo 3, 5 iki 4, 4 balo – geri, nuo 4, 5 iki 5 balo – labai geri įgūdžiai (R. Malinausko (1999) vertinimo sistema).

7 lentelė

Studentų parengtumo atlikti socialinius vaidmenis tyrimo metodika

(pagal Malinauską, 1999; Miškinį, 2000)

SOCIALINIAI VAIDMENYS	DARBŲ POBŪDIS	Nepasirengęs	Ne visai pasirengęs	Vidutiniškai pasirengęs	Pasirengęs	Visiškai pasirengęs
		Žemas (mažas)	Vidutinis	Aukštas (didelis)		
DALYKO MOKYTOJAS	mokomasis darbas					
AUKLĖTOJAS	Auklėjamasis darbas					
SOCIALIZATORIUS	darbas ne pamokų metu					
TĖVŲ PATARĖJAS	Darbas su mokinių tėvais					
ORGANIZATORIUS	Darbas su mokinių organizacijomis					
VADOVAS	vadybinis darbas					
BENDRADARBIS	daliijimasis savo gerąja patirtimi su kolegomis					
TYRĖJAS	savo veiklos tiriamasis darbas – savianalizė					

Tyrimui parengtas anketas (žr. priedą NR. 1), pagal struktūrą galima suskirstyti į dvi dalis: įvadinę ir pagrindinę. Įvadinėje anketos dalyje pateikiama pildymo instrukcija, akcentuojamas anketos anonimiškumas. Pagrindinė anketos dalis sudaryta iš uždaro tipo klausimų – teiginių.

2.3. Tiriamųjų charakteristika

Tyrimė dalyvavo 44 pirmojo kurso, 41 – antrojo, 29 – trečiojo, 28 – ketvirtojo kurso studentai (8 lentelė). Iš viso tyrime dalyvavo 142 Kūno kultūros specialybę studijuojantys studentai. Vaikinai sudarė 70 proc., o merginos 30proc. tiriamosios imties.

8 lentelė

I – IV kurso studentų charakteristika (N=142)

KINTAMIEJI	KURSAI			
	I n=44	II n=41	III n=29	IV n=28
Amžius (m)	19 – 20	20 – 21	21 – 22	22 – 24
Vyrai (%)	72.7	68	79.3	71.4
Moterys (%)	27.3	32	20.7	28.6
Iki pradėdant studijas gyveno mieste (%)	68.2	65.9	41.4	51.7
Iki pradėdant studijas gyveno rajono centre (%)	18.2	14.6	17.2	14.3
Iki pradėdant studijas gyveno kaimo vietovėje (%)	13.6	19.5	41.4	28.6
Profesionaliai sportuojantys (%)	61.4	43.9	48.2	50
Profesionaliai nespportuojantys (%)	38.6	56.1	51.8	50
Profesionalaus sportavimo laikotarpio vidurkis (m)	6 – 7	6 – 7	6	11
Profesionaliai sportuojantys ir turintys ženklius sporto pasiekimus	56.8	53.6	48.2	64
Dirbę K. K. ar sportinį darbą	16	29.3	48.3	25
Niekada nedirbę K. K. ar sportinio darbo	84	70.7	51.7	75

Dauguma pirmo kurso studentų (68.2%), iki pradėdami studijas universitete, gyveno mieste. 18.2 % – rajono centre, 13.6% – kaimo vietovėje. Antro kurso studentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietovę panašus į pirmojo. Dauguma (65.9%) antro kurso studentų, iki pradėdami studijas universitete, gyveno mieste. Rajono centre gyveno 14.6% antrakursių, kaimo vietovėje – 19.5%. Vienoda procentinė dalis trečio kurso studentų, iki pradėdant studijas universitete, gyveno mieste ir kaimo vietovėje (41.4%), likusieji 17.2% gyveno rajono centre. Taigi didžioji dalis trečiakursių iki pradėdant studijas universitete gyveno rajono centre arba kaimo vietovėje (58.6%). 50% ketvirto kurso studentų iki pradėdant studijas universitete gyveno mieste, likusieji 50% – rajono centre arba kaimo vietovėje.

Dauguma pirmo kurso studentų (61.4%) yra profesionaliai sportuojantys, 38.6% – nesportuojantys. 56.8% turi ženklius sporto pasiekimus. Pirmo kurso studentų profesionalaus sportavimo laikotarpio vidurkis yra 6 – 7 metai. Kaip matyti lentelėje, 43.9% antro kurso studentų sportuoja profesionaliai, o 56.1% – nesportuoja profesionaliai. Daugiau nei pusė antrakursių (53.6%) turi ženklius sporto pasiekimus, jų profesionalaus sportavimo vidurkis 6 – 7 metai. Didesnė procentinė dalis trečio kurso studentų, nesportuoja profesionaliai (51.8%), 48.2% sportuoja profesionaliai. Tokia pati procentinė dalis 48.2% trečio kurso studentų turi ženklius sporto pasiekimus. Trečio kurso studentų profesionalaus sportavimo vidurkis sutampa su pirmo ir antro kurso studentų. Vienoda procentinė dalis ketvirto kurso studentų yra profesionaliai sportuojantys (50%), ir profesionaliai nesportuojantys (50%), tačiau jų, profesionalaus sportavimo laikotarpio vidurkis yra aukščiausias: 11 metų. Net 64% ketvirto kurso studentų turi ženklius sporto pasiekimus. Taigi, didžioji dalis profesionaliai sportuojančių studentų yra pirmame ir ketvirtame kursuose. Mažiausia dalis profesionaliai sportuojančių respondentų studijuoja II kurse. Daugiausia ženklių sportinių pasiekimų turi IV kurso studentai. (*Ženkliausi I, II, III, IV kurso studentų sporto pasiekimai, priede NR. 2*)

Daugiausia (48.3%) kūno kultūros ir sportinį darbą dirbusių studentų yra trečiame kurse. Daugiausia studentų, niekada nedirbusių kūno kultūros ir sportinio darbo, yra ketvirtame kurse (75%). (*I, II, III, IV kurso studentų, darbų pobūdis, priede NR. 3*)

3. KŪNO KULTŪROS SPECIALYBĖS STUDENTŲ SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ KAITA

9 lentelė

Studentų socialinių įgūdžių suvokimas (N=142)

Kursas	Atsakymo variantai							Teisingi atsakymai		Neteisingi atsakymai		Iš viso atsakymų
	1	2	3	4	5	6	7	n	%	n	%	n
1	17	16	6	14	15	10	19	62	63,9	35	36,1	97
2	11	9	5	14	7	7	17	44	62,9	26	37,1	70
3	9	10	7	10	4	5	10	34	61,8	21	38,2	55
4	10	7	7	10	9	4	16	37	58,7	26	41,3	63
Iš viso	47	42	25	48	35	26	62	177	62,1	108	37,9	285

Iš viso buvo pateikta 285 atsakymų variantai. Iš jų, 177 teisingi (31% visų galimų teisingų atsakymų variantų) ir 108 neteisingi. Visgi, didžioji dalis respondentų (62.1% visos imties) pasirinko teisingus socialinių įgūdžių apibrėžimus.

Pirmo kurso studentai, iš viso pasirinko 97 atsakymo variantus, iš kurių 62 buvo teisingi, 35 – neteisingi.

Antro kurso studentai, lyginant su pirmakursiais, pasirinko 27 atsakymais mažiau. Iš viso pažymėjo 70 variantų. 44 – teisingus, 26 – neteisingus.

Trečiakursiai pasirinko dar mažiau galimų atsakymų variantų. Jie pažymėjo 55 atsakymus, tarp kurių 34 buvo teisingi ir 21 neteisingas.

Ketvirto kurso studentai pažymėjo daugiau atsakymų nei trečio kurso studentai, tačiau mažiau nei pirmakursiai ir antrakursiai. Ketvirto kurso studentai pasirinko 63 atsakymų variantus: 37 – teisingus, 26 – neteisingus.

Pirmo kurso studentai iš viso pasirinko daugiausia atsakymų variantų, taip pat daugiausia iš visų pažymėjo teisingus atsakymų variantus. Tačiau, tuo pačiu pirmakursiai daugiausiai iš visų klydo. Mažiausiai teisingų atsakymų variantų pasirinko trečio kurso studentai, bet skirtingai nei pirmo kurso studentai – mažiausiai klydo.

Procentinėje tyrimo duomenų išraiškoje matyti, kad daugiausia teisingų atsakymų pasirinko pirmo kurso studentai (63.9%). 17 respondentų pasirinko teiginį, kad socialiniai įgūdžiai, tai gebėjimas adaptyviai ir adekvačiai elgtis, 16 respondentų manė, kad socialiniai įgūdžiai, tai verbalinio ir neverbalinio elgesio seka, kuri yra susijusi su aplinkinių žmonių elgesiu, 10 pirmo kurso studentų teigė, kad socialiniai įgūdžiai, tai specifinis elgesys, kuris

reikalingas, kad individas kompetentingai atliktų užduotį, 19 studentų manė, kad socialiniai įgūdžiai, tai adaptyvus ir adekvatus elgesys, kuris padeda įveikti kasdieninio gyvenimo reikalavimus, pasikeitimus ir sunkumus.

36.1% pirmo kurso studentų pasirinko neteisingus apibrėžimus. 6 pirmakursiai manė, kad socialiniai įgūdžiai, tai pastovios asmenybės savybės, pasireiškiančios psichinių reiškinių intensyvumu, tempais ir pastovumu (šis teiginys apibrėžia temperamento sąvoką). 14 pirmo kurso studentų socialinius įgūdžius painiojo su intelektu, teigdami, kad socialiniai įgūdžiai, tai žmogaus sugebėjimas mąstyti, protas, protingumas. 15 respondentų socialinius įgūdžius apibrėžė, kaip tam tikrų nuolatinių psichinių savybių kompleksą, apibūdinantį žmogaus emocinį gyvenimą, emocijų reiškimo elgsenos ir veiklos pobūdį (šis teiginys, tai pat kaip ir 3, apibrėžia temperamento sąvoką, o tai reiškia, kad net 21 pirmo kurso studentas temperamento apibrėžimą tapatino su socialinių įgūdžių apibrėžimu).

Antro ir trečio kurso studentų, pasirinktų teisingų ir neteisingų atsakymų variantų procentinis pasiskirstymas, labai panašus. 62.9% antro kurso ir 61.8% trečio kurso studentų pasirinko teisingus atsakymų variantus. 37.1% pirmo kurso ir 38.2% antro kurso studentų pasirinko neteisingus atsakymų variantus. Panašus skaičius tiek antro (11 studentų), tiek trečio kurso (9 studentai) respondentų manė, kad socialiniai įgūdžiai, tai gebėjimas adaptyviai ir adekvačiai elgtis. Taip pat, jų teigimu, socialiniai įgūdžiai, tai verbalinio ir neverbalinio elgesio seka, kuri yra susijusi su aplinkinių žmonių elgesiu (9 – antro kurso studentai, 10 – pirmo kurso studentų). 17 antro kurso studentų teigė, kad socialiniai įgūdžiai, tai adaptyvus ir adekvatus elgesys, kuris padeda įveikti kasdieninio gyvenimo reikalavimus, pasikeitimus ir sunkumus. Tuo tarpu šį atsakymo variantą rinkosi tik 10 trečio kurso studentų. Kad socialiniai įgūdžiai, tai specifinis elgesys, kuris reikalingas, kad individas kompetentingai atliktų užduotį manė 7 antrakursiai ir 5 trečiakursiai.

37.1% antro kurso studentų ir 38.2% trečio kurso studentų pasirinko neteisingus atsakymų variantus. 12 antrakursių ir 11 trečiakursių temperamento sąvokos apibrėžimus tapatino su socialinių įgūdžių apibrėžimu. 14 antro, 10 pirmo kurso studentų suklydo socialinius įgūdžius apibrėždami, kaip žmogaus sugebėjimą mąstyti, protą, protingumą.

58.7% ketvirtakursių, apibūdindami socialinius įgūdžius, pasirinko teisingus atsakymo variantus, 41.3% pasirinko neteisingai. Daugiausia ketvirto kurso studentų, pasirinkdami teisingą atsakymo variantą socialinius įgūdžius apibūdino, teigdami, kad tai adaptyvus ir adekvatus elgesys, kuris padeda įveikti kasdieninio gyvenimo reikalavimus, pasikeitimus ir sunkumus (16 ketvirtakursių). Tik 4 ketvirto kurso studentai manė, kad socialiniai įgūdžiai, tai specifinis elgesys, kuris reikalingas, kad individas kompetentingai atliktų užduotį. 7 respondentai pasirinko

atsakymo variantą, kuriame teigiama, kad socialiniai įgūdžiai, tai verbalinio ir neverbalinio elgesio seka, kuri yra susijusi su aplinkinių žmonių elgesiu dar 10 ketvirtakursių manė, kad socialiniai įgūdžiai, tai gebėjimas adaptyviai ir adekvačiai elgtis.

41.3% ketvirto kurso studentų, pasirinko neteisingus atsakymo variantus. 16 respondentų suklydo socialinius įgūdžius apibūdinami, kaip pastovias asmenybės savybes, pasireiškiančias psichinių reiškinių intensyvumu, tempais ir pastovumu arba kaip tam tikrų nuolatinių psichinių savybių kompleksą, kuris apibūdina žmogaus emocinį gyvenimą, emocijų reiškimo elgsenos ir veiklos pobūdį. 10 ketvirtakursių suklydo socialiniams įgūdžiams apibūdinti pasirinkdami intelekto apibrėžimą.

Apibendrinant, galime teigti, kad teisingus atsakymo variantus daugiausia rinkosi pirmo (62 respondentai), mažiausiai trečio (34 respondentai) kurso studentai. Dažniausiai, kaip teisingą socialinių įgūdžių apibūdinimą visų keturių kursų studentai (62 respondentai) rinkosi R. Malinausko (2006) socialinių įgūdžių apibrėžimą: „Socialiniai įgūdžiai, tai adaptyvus ir adekvatus elgesys, kuris padeda įveikti kasdieninio gyvenimo reikalavimus, pasikeitimus ir sunkumus“. Rečiausiai, kaip teisingą atsakymo variantą visų keturių kursų studentai (26 respondentai) rinkosi, taip pat R. Malinausko (2006) socialinių įgūdžių apibrėžimą: Socialiniai įgūdžiai, tai specifinis elgesys, kuris reikalingas, kad individas kompetentingai atliktų užduotį. Neteisingą atsakymo variantą, kad socialiniai įgūdžiai, tai žmogaus sugebėjimas mąstyti, protas, protingumas (intelekto apibrėžimas) rinkosi didžioji dalis respondentų (48 studentai). Likusius du neteisingus atsakymo variantus rinkosi net 60 respondentų, taip temperamento apibrėžimus priskirdami socialinių įgūdžių apibūdinimui.

3. 1. Situaciniai socialiniai įgūdžiai

R. Malinauskas (2002), Š. Šniras (2005) socialinius įgūdžius skirsto į dvi grupes: 1. *esminius socialinius įgūdžius*, 2. *situacinius socialinius įgūdžius*.

Situaciniai socialiniai įgūdžiai – tai įgūdžiai, reikalingi tik tam tikrose gyvenimo situacijose. Kiekviena socialinė situacija individui sukelia tam tikrus sunkumus ir reikalauja tam tikrų įgūdžių, įveikiant ją. Dažniausiai sunkumai iškyta tokiose situacijose: kai tenka kovoti už savo teises, kai tenka viešai išreikšti savo poziciją; kai bijoma kritikos ir klaidų; konfliktuojant, bendraujant su priešiška nusiteikusia žmonėmis; varžybinėse situacijose, ypač kontaktiniuose žaidimuose; susitinkant nepažįstamus asmenis; bendraujant su autoritetą turinčiais žmonėmis (Šniras, 2005).

Š. Šniras (2005), išskiria 12 teiginių, kuriais remiantis charakterizuojami kūno kultūros

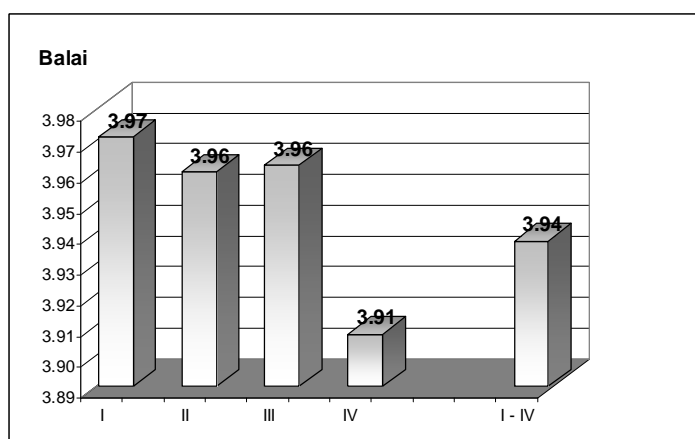
specialybės studentų situaciniai socialiniai įgūdžiai: mokėjimas atsisakyti; reagavimas į pastabas; mokėjimas prieštarauti; atsiprašymas; pripažinimas klydus; mokėjimas džiaugtis, būti pagirtam; mokėjimas pradėti pokalbį; mokėjimas pakalbėti; mokėjimas užbaigti pokalbį; pagalbos prašymas; gerų žodžių sakymas; pasakymas, ką jauti.

Šiame skyriuje nagrinėjami I – IV kurso studentų SSĮ tyrimo duomenys.

Tiriamųjų situaciniai socialiniai įgūdžiai, remiantis Š. Šniro (2005) vertinimo sistema, buvo įvertinti kaip geri. Vidutinis SSĮ įvertinimas sudarė $3,94 \pm 0,4$ balo (4 pav.)

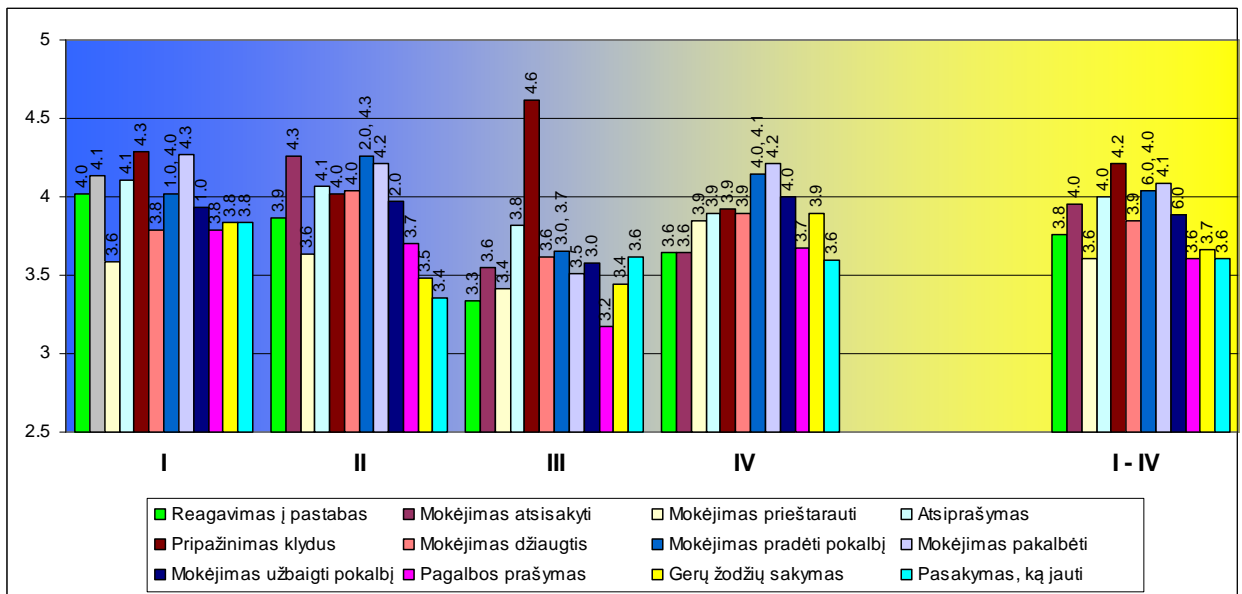
Tiriamųjų situaciniai socialiniai įgūdžiai nesikeičia, nes I kurso tiriamųjų vidutinė SSĮ reikšmė ($3,97 \pm 0,41$ balo) nesiskyrė nuo IV kurso studentų ($3,91 \pm 0,45$).

Tyrimo rezultatai leidžia teigti, jog studijų programa ir studentų sukaupta sportinio rengimosi patirtis neturi įtakos SSĮ kaitai. Galima daryti prielaidą, kad įvairiose gyvenimo situacijose, tiek pirmo, tiek antro, trečio ir ketvirto kurso studentų elgesys nesiskirtų.

4 pav. **Situacinių socialinių įgūdžių vidutinės reikšmės (N=142, M)**

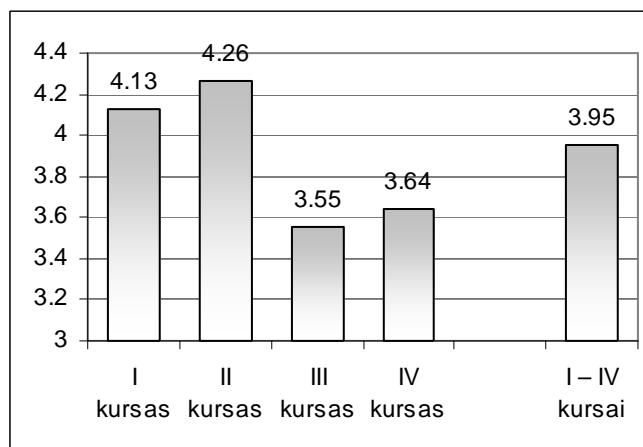
Pirmo kurso studentai, situacinius socialinius įgūdžius vertino tik šiek tiek aukštesniais balais nei II, III kursų studentai. Ketvirto kurso studentai SSĮ vertino žemiausiai.

5 pav. Situacinių socialinių įgūdžių reikšmės (N=142, M)

Mokėjimo atsisakyti įgūdis, anot Š. Šniro (2005), turi didelę reikšmę, stiprinant žmogaus identiškumą. Jis teigia, kad žmonėms, klaidingai manantiems, kad jie yra priimami ir mylimi tik tada, kai yra nuolankūs, su viskuo sutinka, atsisako savo poreikių ir norų, sunku pasakyti NE, nepaklusti, atsispirti kitų įtakai, apginti savo nuomonę, laikytis savo paties sprendimų. Tokių žmonių mokėjimo atsisakyti įgūdžio lygis yra žemas.

Mokėjimo atsisakyti įgūdžio svarbos įvertinimas balais pateikiamas 6 paveiksle.

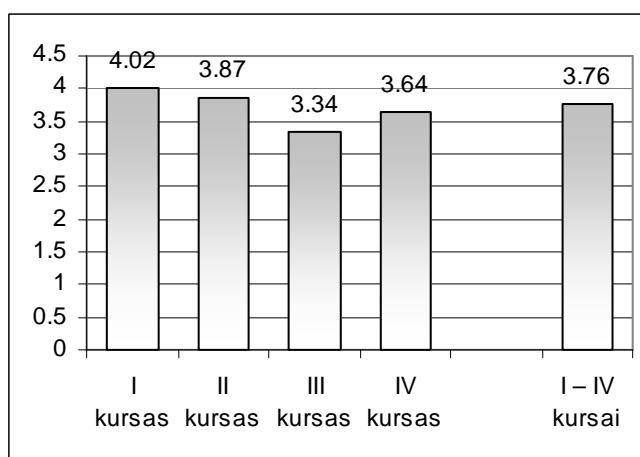
6 pav. Mokėjimo atsisakyti svarbos įvertinimas (N=142, M)

Dažniausiai pasakyti NE, apibrėžti savo ribas, įtvirtinti vidinę nepriklausomybę, būti savimi pavyksta II kurso studentams. Tiriamųjų mokėjimas atsisakyti sudarė 4.26 ± 0.89 balo. Pirmo kurso studentai šį įgūdį taip pat vertino aukštesniu balu, jų mokėjimas atsisakyti sudarė 4.13 ± 0.79 balo. Mažiau reikšmės mokėjimo atsisakyti įgūdžiui teikė III – IV kurso studentai. IV kurso studentų mokėjimas atsisakyti sudarė 3.64 ± 1.44 balo. III kurso studentų – žemiausias įgūdžio vertinimas: 3.55 ± 1.08 balo.

Analizuojant procentinę tyrimo duomenų išraišką (4 priedas, 12 lentelė, 36 pav.) išlieka panašūs rezultatai. 43.9% antrakursių mokėjimo atsisakyti įgūdis yra aukšto lygio, 53.66% – vidutinio ir tik 2.44 % žemo lygio. Pirmo kurso studentų (61.37%), mokėjimo atsisakyti įgūdžio lygis yra vidutinis, 36.36% – aukštas, 2.27 % žemas. 78.57% IV kurso studentų mokėjimo atsisakyti įgūdžio lygis yra vidutinis arba aukštas, 21.43% – žemas. III kurso studentų: 62.12% – aukštas, vidutinis; 13.48% – žemas.

Svarbus situacinis socialinis įgūdis yra reagavimas į pastabas. Labai svarbu tinkamai reaguoti į aplinkinių žmonių pastabas, nusiskundimus. Asmuo nuolat turi būti pasiruošęs priimti kritiką, ją įvertinti, daryti išvadas.

Reagavimo į pastabas įgūdžio svarbos įvertinimas balais pateikiamas 7 paveiksle.

7 pav. **Reagavimo į pastabas svarbos įvertinimas (N=142, M)**

Pirmo, antro ir ketvirto kurso studentai reagavimo į pastabas įgūdį vertino gerais balais. Trečio kurso studentai – patenkinamais. I kurso studentų reagavimo į pastabas įgūdis sudarė 4.02 ± 0.66 balo, II kurso – 3.87 ± 0.89 balo, III kurso - 3.34 ± 0.89 , IV kurso – 3.64 ± 0.82 balo. Priimtinausiai reaguoti į pastabas geba pirmo kurso, prasčiausiai – trečio kurso studentai.

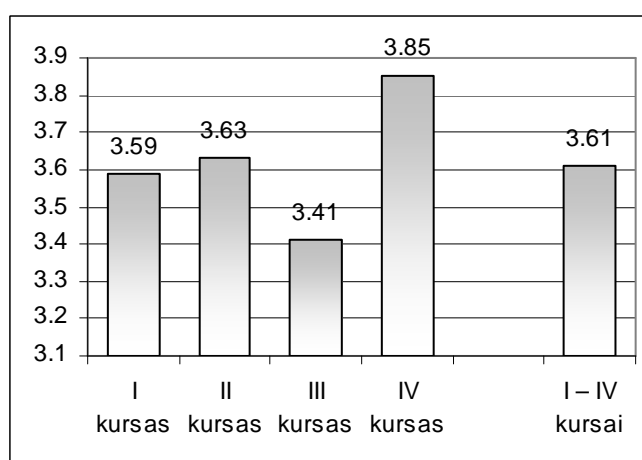
Atlikus procentinę tyrimo duomenų analizę (4 priedas, 13 lentelė, 37 pav.), paaiškėjo, kad tarp pirmo kurso studentų nepasitaikė nė vieno, kuris reagavimo į pastabas įgūdžio svarbai skirtų žemus balus. Net 77.27% pirmakursių, reagavimo į pastabas įgūdžio lygis yra vidutinis, 22.73 – aukštas. Antro, trečio ir ketvirto kurso studentų tarpe pasitaikė ir žemas šio įgūdžio vertinimo lygis: II – 2.44%, III – 13.79%, IV – 14.29 %. Kaip vidutiniškai svarbų, reagavimo į pastabas įgūdį, vertino 70.73% antrakursių, 79.31% trečiakursių, 78.58% ketvirtakursių. Aukščiausiais balais šį įgūdį vertino 26.83% antro kurso studentų.

Galime daryti išvadą, kad dauguma tiriamųjų geba priimti kritiką, tinkamai reaguoti į pastabas.

Mokėjimo prieštarauti įgūdis, tai įgūdis nepasiduoti aplinkos spaudimui, ramiai ir tvirtai išreikšti ir pagrįsti savo poziciją. Mokėjimo prieštarauti įgūdžiui labai svarbus savęs suvokimas, pasitikėjimas savimi, mokėjimas prieštarauti, išreikšti savo poziciją kai to reikia. Asertyvaus elgesio įgūdis yra vienas iš svarbiausių įgūdžių sudėtingose bendravimo situacijose. Kad šio įgūdžio taikymas būtų sėkmingas, Š. Šniras (2005), pataria atsižvelgti į šias rekomendacijas: žiūrėti pašnekovui į akis; kalbėti ramiai, tvirtai, neužgauliai, bet ir neatsiprašinėjant; prieštarauti ir tuo pačiu nurodyti priežastį kodėl; tvirtai viską pakartoti dar kartą, jei pašnekovas nesuprato.

Kai individai nestokoja mokėjimo prieštarauti įgūdžių, tai jiems geriau pavyksta įveikti agresijos apraiškas, sutartinai veikti, siekiant bendrų tikslų.

Mokėjimo prieštarauti įgūdžio svarbos vertinimas balais pateikiamas 8 paveiksle.

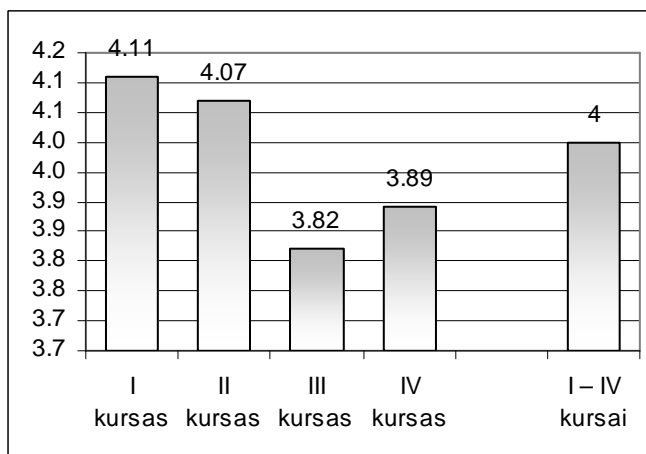
8 pav. **Mokėjimo prieštarauti svarbos įvertinimas (N=142, M)**

Mokėjimo prieštarauti įgūdis labiausiai išlavintas IV kurso studentų. Jis sudarė 3.85 ± 0.93 balo. Mažiau išlavintas – pirmo ir antro kurso studentų. I kurso studentų mokėjimo prieštarauti įgūdį sudarė 3.59 ± 0.99 balo, II kurso: 3.63 ± 0.94 balo. Sunkiausiai, mokėjimo prieštarauti įgūdį, taikyti gyvenimiškose situacijose sekasi III kurso studentams: 3.41 ± 0.90 balo.

Analizuojant tyrimo rezultatų procentines išraiškas (4 priedas, 14 lentelė, 38 pav.) matome, kad didžiosios dalies visų tiriamųjų šis įgūdis yra vidutinio lygmens. Žemas mokėjimo prieštarauti lygis: I kursas – 13.6%, II – 9.76%, III – 17.24%, IV – 3.57%. Vidutinis mokėjimo prieštarauti lygis: I kursas – 68.19%, II – 68.29%, III – 75.86%. Aukštas mokėjimo prieštarauti lygis: I kursas – 18.18%, II – 21.95%, III – 6.90%, IV – 32.14%.

Š. Šniro teigimu, esant nepakankamam mokėjimui atsiprašyti, gali išryškėti neigiami egocentrizmo, priešišškumo ar uždarumo bruožai.

Mokėjimo atsiprašyti įgūdžio svarbos vertinimas balais pateikiamas 9 paveiksle.

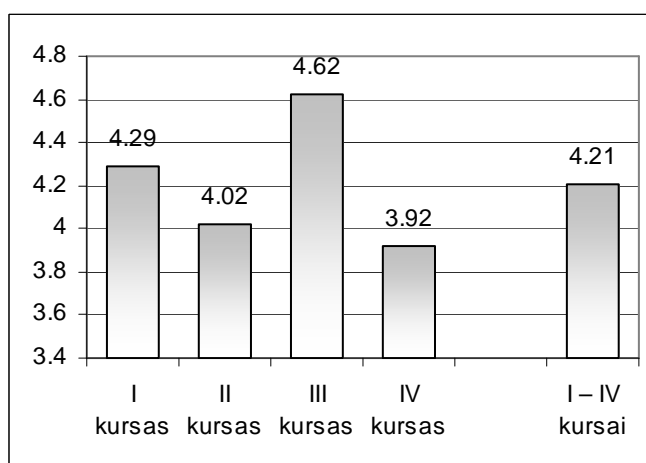
9 pav. Atsiprašymo svarbos įvertinimas (N=142, M)

Visi respondentai gebėjimą atsiprašyti vertino gerais balais. I kurso studentų atsiprašymo įgūdis sudarė 4.11 ± 0.86 balo, II – 4.07 ± 1.17 balo, III – 3.82 ± 1.10 , IV – 3.89 ± 0.95 . Aukščiausiais balais atsiprašymo įgūdį vertino pirmo, žemiausiais – trečio kurso studentai.

Analizuojant procentinę tyrimo duomenų išraišką (4 priedas, 15 lentelė, 39 pav.) matyti, kad (37 – 39%) tiek I, tiek II, tiek III kurso studentai, atsiprašymo įgūdį vertino aukštu lygiu. Tik 4.55% pirmo kurso studentų, atsiprašymo įgūdį laiko nesvarbiu. Tuo tarpu antro kurso – 12.2%, trečio – 13.79%, ketvirto – 10.71%. Kaip šiek tiek svarbų arba vidutiniškai svarbų atsiprašymo įgūdį vertino 56.79% pirmakursių, 48.8% antrakursių, 46.48% trečiakursių, 60.72% ketvirtakursių.

Š. Šniro teigimu, asmenims, negebantiems pripažinti klydus (taip pat, kaip ir negebantiems atsiprašyti), gali išryškėti neigiami egocentrizmo, priešiško ar uždaro bruožai.

Pripažinimo klydus įgūdžio svarbos įvertinimas balais pateikiamas 10 paveiksle.

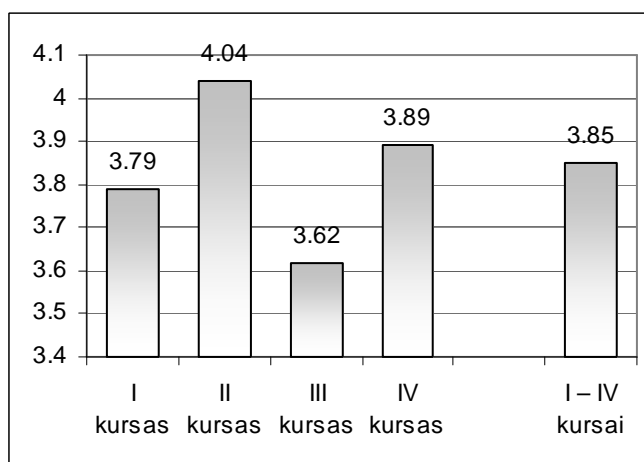

10 pav. Pripažinimo klydus svarbos įvertinimas (N=142, M)

Aukščiausiais balais (labai gerais), pripažinimo klydus įgūdį vertino trečio kurso studentai. Jį sudarė 4.62 ± 5.55 balo. Likusieji respondentai šį įgūdį vertino gerais balais. Antro kurso studentų – 4.02 ± 1.10 balo, trečio – 4.29 ± 0.79 balo, ketvirto kurso – 3.92 ± 0.85 balo. Labiausiai išlavintas pripažinimo klydus įgūdis yra trečio, mažiausiai – ketvirto kurso studentų.

Atlikus procentinę tyrimo duomenų analizę (4 priedas, 16 lentelė, 40 pav.), matyti, kad didžioji dalis studentų pripažinimo klydus įgūdį vertino vidutiniais balais (I kursas – 50.00%, II kursas – 50.00%, III kursas – 68.96%, IV kursas – 67.86%). 2.27% pirmo kurso studentų šį įgūdį vertino žemais balais. Žemus balus skyrė ir II (12.2%), III (10.35%), IV (10.71%) kurso studentai.

Mokėjimo džiaugtis, būti pagirtam įgūdžio svarbos įvertinimas balais pateikiamas 11 paveiksle.

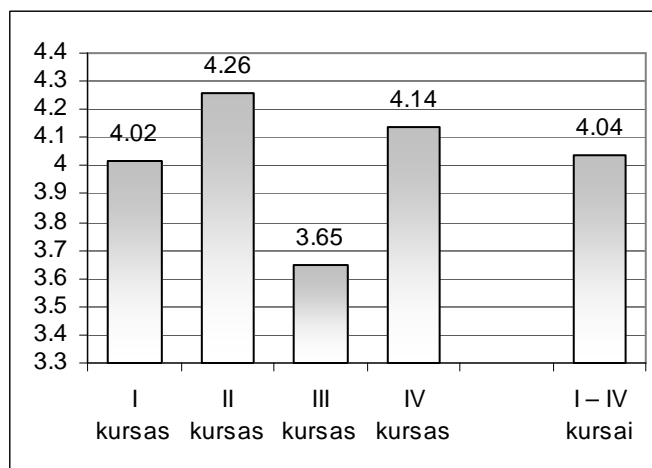
11 pav. **Mokėjimo džiaugtis, būti pagirtam svarbos įvertinimas (N=142, M)**

Mokėjimo džiaugtis įgūdis panašiai svarbus yra I, III, IV kurso studentams. Pirmakursių mokėjimo džiaugtis įgūdis sudarė 3.79 ± 0.92 balo, trečiakursių – 3.62 ± 0.77 balo, ketvirtakursių – 3.89 ± 0.73 balo. II kurso studentai mokėjimo džiaugtis įgūdį vertino šiek tiek aukštesniais balais, jį sudarė 4.04 ± 0.83 , tačiau, pagal Š. Šniro (2005) vertinimo sistemą, visi respondentai mokėjimo džiaugtis įgūdį vertina gerais balais.

Analizuojant procentinę tyrimo duomenų išraišką (4 priedas, 17 lentelė, 41 pav.), matyti, kad rezultatai išlieka panašūs. 65.91% pirmakursių mokėjimo džiaugtis įgūdį vertino vidutiniu lygiu, 25.00% – aukštu, 9.09% – žemu lygiu. 61.98%, antro kurso studentų, mokėjimo džiaugtis įgūdžio lygis yra vidutinis, 38.02% – aukštas. 82.76% trečio kurso studentų šį įgūdį vertino vidutiniais balais, 10.34% – aukštais, 6.90% – žemais. 78.57% ketvirtakursių, mokėjimo džiaugtis įgūdį vertino vidutiniu lygiu, 14.29% – aukštu, 7.14% – žemu lygiu.

Pokalbio pradžios įgūdis svarbus bendravimui ir bendradarbiavimui. Š. Šniras (2005) skiria keturias mokėjimo pradėti pokalbį įgūdžio pakopas: orientacijos pakopą, susijusią su dėmesio patraukimu ir palankaus psichologinio klimato kūrimu; pereinamąjį laikotarpį, kuomet išsiaiškinamos dalyvių funkcijos ir nustatomi lūkesčiai; įvertinimo pakopą, skirtą iškylantiems nesutarimams ir abejonėms išsklaidyti; operacijos pakopą, kai jau yra galutinai apsisprendžiama dėl pokalbio trukmės ir turinio

Mokėjimo pradėti pokalbį įgūdžio svarbos įvertinimas balais pateikiamas 12 paveiksle.

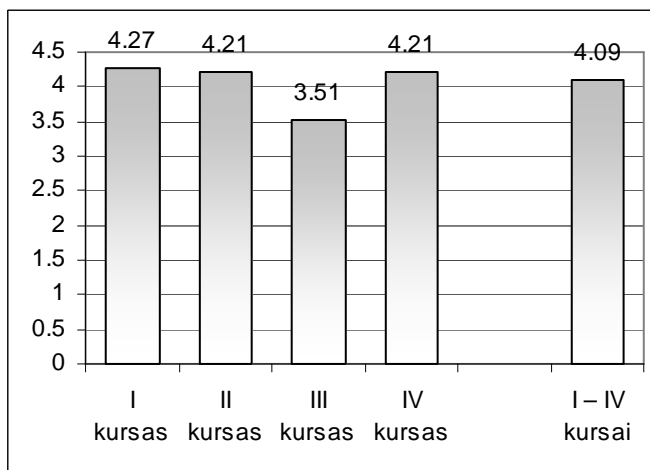
12 pav. **Mokėjimo pradėti pokalbį svarbos įvertinimas (N=142, M)**

Mokėjimo pradėti pokalbį įgūdis visiems respondentams yra svarbus, o tai reiškia, kad tiriamieji geba bendrauti ir bendradarbiauti su aplinkiniais, užmegzti kontaktą. I, II ir IV kurso studentai šį įgūdį vertino aukštesniais balais. Pirmakursių mokėjimo pradėti pokalbį įgūdis sudarė 4.02 ± 0.76 balo, antrakursių – 4.26 ± 0.83 balo, ketvirtakursių – 4.14 ± 0.97 balo. Trečio kurso studentų mokėjimo pradėti pokalbį įgūdis sudarė 3.65 ± 1.00 balo. Aukščiausiu lygiu šį įgūdį vertino antro, žemiausiu – trečio kurso studentai.

Atlikus procentinę tyrimo duomenų analizę (4 priedas, 18 lentelė, 42 pav.), matyti, kad didžioji procentinė dalis, visų keturių kursų studentų mokėjimo pradėti pokalbį įgūdį vertino vidutiniais balais.

Mokėjimo pakalbėti įgūdis yra vienas iš svarbiausių bendraujant, tačiau tai yra ir vienas iš sunkiausiai išlavinamų įgūdžių. Taip yra todėl, kad kalbėjimo suvokimas yra tiesiogiai susijęs su informacijos priėmėjo amžiumi, išsilavinimu ir protiniais gebėjimais. Š. Šniras (2005) skiria šias pagrindines, mokėjimo pakalbėti funkcijas: suteikti naują informaciją, apsikeisti informacija, išreikšti nuomonę dėl tam tikrų nuostatų ir vertybių, išsiaiškinti esminius, tam tikrų reiškinų bruožus, išsiaiškinti visus neaiškumus, kylančius bendravimo situacijose. Mokėjimo pakalbėti įgūdis yra tobulesnis, kai kalbėtojui būdingas išraiškingumas, draugiškumas ir geranoriškumas.

Mokėjimo pakalbėti įgūdžio svarbos įvertinimas balais pateikiamas 13 paveiksle.

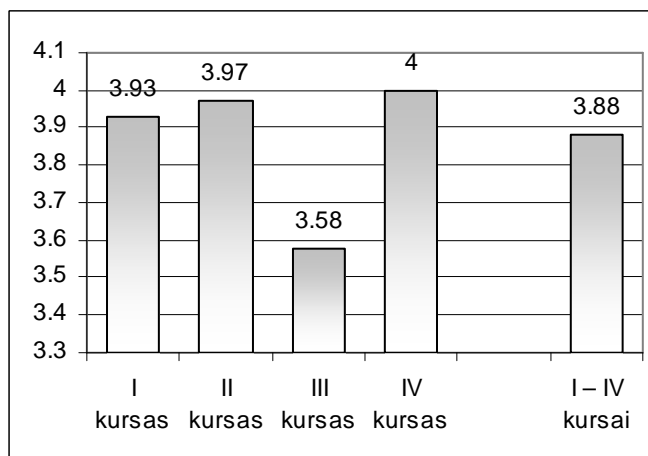
13 pav. **Mokėjimo pakalbėti svarbos įvertinimas (N=142, M)**

Susumavus studentų atsakymus paaiškėjo, kad visi respondentai mokėjimo pakalbėti įgūdį vertino gerais balais, o tai reiškia, kad studentai geba bendrauti ir bendradarbiauti, palaikyti draugiškus santykius. Mokėjimo pakalbėti įgūdį tiriamieji vertino ganėtinai aukštais balais, o tai leidžia daryti prielaidą, kad studentams yra būdingas išraiškingumas, geranoriškumas, draugiškumas. II, IV kurso studentų mokėjimo pakalbėti įgūdis sudarė $4.21 \pm 0.9/1.03$ balo. I kurso – 4.27 ± 0.69 balo. III kurso studentų mokėjimo pakalbėti įgūdis sudarė 3.51 ± 1.18 balo. Aukščiausiai šį įgūdį vertino pirmo, žemiausiai – trečio kurso studentai.

Atlikus procentinę tyrimo duomenų analizę (4 priedas, 19 lentelė, 43 pav.), matyti, kad 50% IV kurso studentų mokėjimo pakalbėti įgūdžiui skyrė aukštus balus, 39.29% – vidutinius, 10.71% – žemus. Didžioji dalis (62.08%) III kurso studentų, mokėjimo pakalbėti įgūdį vertino, kaip vidutiniškai svarbų, net 20.68% šiam įgūdžiui skyrė žemus balus, 17.24% – aukštus. 58 – 59% pirmo ir antro kurso studentų šį įgūdį vertino kaip vidutiniškai svarbų, 39 – 40% – mokėjimo pakalbėti įgūdžiui skiria aukštus balus.

Mokėjimas užbaigti pokalbį yra toks pats svarbus įgūdis, kaip ir pradėti pokalbį. Nuo mokėjimo užbaigti pokalbį priklauso tolesnių tarpasmeninių santykių likimas.

Mokėjimo užbaigti pokalbį įgūdžio svarbos įvertinimas balais pateikiamas 14 paveiksle.

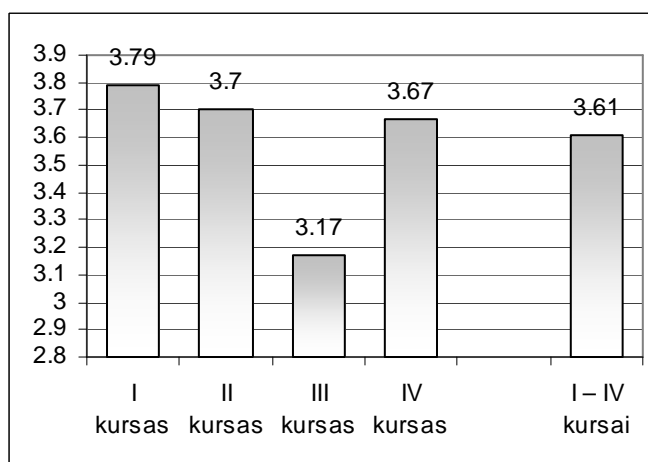

14 pav. **Mokėjimo užbaigti pokalbį svarbos įvertinimas (N=142, M)**

Respondentai mokėjimo užbaigti pokalbį vertino gerais balais. Galime daryti prielaidą, kad studentai geba bendrauti, o jų tarpasmeniniai santykiai su aplinkiniais yra geri. I kurso studentų mokėjimo užbaigti pokalbį įgūdis sudarė 3.93 ± 0.75 balo, II – 3.97 ± 0.82 balo, III – 3.58 ± 0.73 balo. Ketvirto kurso studentai šį įgūdį vertino aukštesniais balais. Jų mokėjimo užbaigti pokalbį įgūdis sudarė 4 ± 1.12 balo. Aukščiausiai mokėjimo užbaigti pokalbį įgūdį vertino IV, žemiausiai – III kurso studentai.

Analizuojant procentinę tyrimo duomenų išraišką (4 priedas, 20 lentelė, 44 pav.), išlieka panašūs rezultatai. 70 – 75% pirmo ir antro kurso studentų mokėjimą užbaigti pokalbį vertino, kaip vidutiniškai svarbų, 22 – 26% – šio įgūdžio vertinimui skyrė aukštus balus, 2 – 6% – žemus. Net 82.76% trečiakursių mokėjimo užbaigti pokalbį vertino, kaip vidutiniškai svarbų, 10.34% – kaip labai svarbų, 6.9% – kaip nesvarbų. 50% ketvirto kurso studentų, mokėjimo užbaigti pokalbį įgūdžiui skyrė vidutinius balus, 39.29% – aukštus, 10.71% – žemus.

Pagalbos prašymo įgūdžio svarbos įvertinimas balais pateikiamas 15 paveiksle.

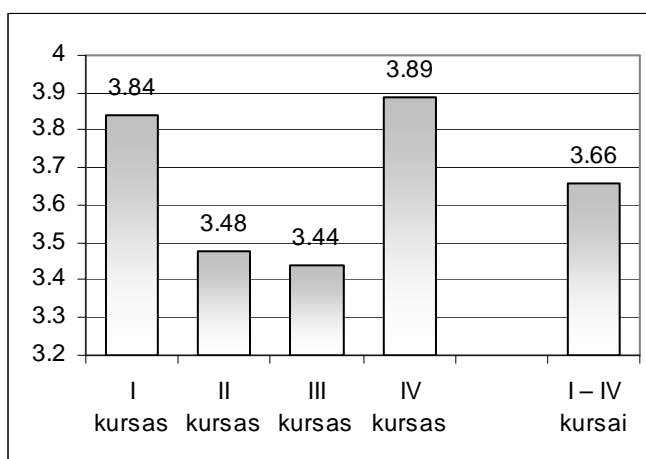

15 pav. **Pagalbos prašymo svarbos įvertinimas (N=142, M)**

Pagalbos prašymo įgūdį panašiai vertino I, II, IV kurso respondentai (gerais balais). I kurso studentų pagalbos prašymo įgūdis sudarė 3.79 ± 0.82 balo, II – 3.7 ± 1.07 balo, IV – 3.67 ± 0.9 balo. Trečio kurso studentai šį įgūdį vertino patenkinamais balais, įgūdį sudarė III – 3.17 ± 0.96 balo. Aukščiausiais balais šį įgūdį vertino pirmo kurso, žemiausiais – trečio kurso studentai.

Atlikus procentinę tyrimo duomenų analizę (4 priedas, 21 lentelė, 45 pav.), matyti, kad didžioji procentinė dalis respondentų šį įgūdį vertino kaip vidutiniškai svarbų: I kursas – 75%, II kursas – 60.96%, III kursas – 68.97%, IV kursas – 71.43%. Aukštais balais pagalbos prašymo įgūdį vertino: 18.18% pirmo kurso studentų, 24.40% – antro, 10.34% trečio, 17.86% ketvirto kurso studentų. Žemais: 6.82% pirmo, 14.64% – antro, 20.69% trečio, 10.71% ketvirto kurso studentų.

Gerų žodžių sakymo įgūdžio svarbos įvertinimas balais pateikiamas 16 paveiksle.

16 pav. Gerų žodžių sakymo svarbos įvertinimas (N=142, M)

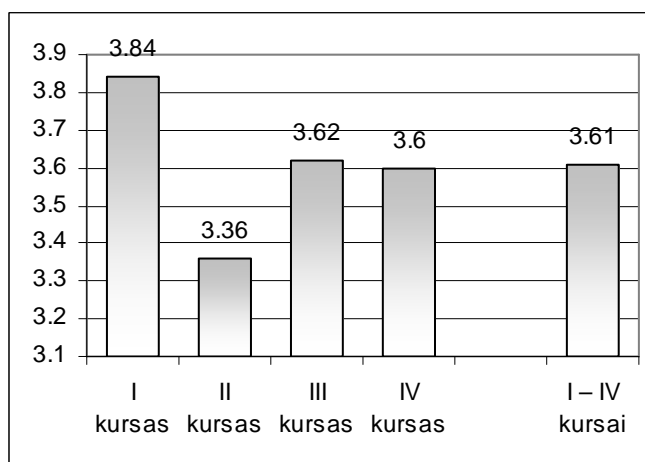
I kurso studentų gerų žodžių sakymo įgūdis sudarė 3.84 ± 0.83 balo, II kurso – 3.48 ± 0.95 balo, III kurso – 3.44 ± 0.94 balo, IV kurso – 3.89 ± 0.83 balo. Taigi, gerais balais, šį įgūdį vertino pirmo ir ketvirto, patenkinamais – antro ir trečio kurso studentai. Aukščiausiais balais gerų žodžių sakymo įgūdį vertino ketvirtakursiai, žemiausiai – trečiakursiai.

Analizuojant procentinę tyrimo duomenų išraišką (4 priedas, 22 lentelė, 46 pav.), matyti, kad 71 – 75% visų respondentų, gerų žodžių sakymo įgūdį vertino, kaip vidutiniškai svarbų. 20 – 21% pirmo, ketvirto kurso studentų šio įgūdžio vertinimui skyrė aukštus balus. Taip pat, aukštus balus skyrė 14.63% antro kurso ir 10,34% trečio kurso studentų. Žemais balais gerų žodžių sakymo įgūdį vertino: 6.82% pirmo, 12.2% antro, 13.79 trečio ir 7.14% ketvirto kurso studentų.

Pasakymas, ką jauti, tai socialinis įgūdis, kuomet pasidalijama intymia asmenine informacija ir jausmais su kitu asmeniu. Šis situacinis socialinis įgūdis artimas atsiskleidimui apie save. Atsiskleidimas gali turėti teigiamų ir neigiamų padarinių. Teigiama yra tai, kad žmogus, atsiverdamas, pasakydamas ką jaučia, geriau pažįsta save. Pasakymas ką jauti gali turėti ir neigiamų padarinių, dėl kurių dauguma bijo atsiverti. Jausmų ir intymios asmeninės informacijos atskleidimas daro mus pažeidžiamus. Atvirai išreikšdami savo jausmus, galime įskaudinti kitus, susilaukti kritikos ar neigiamo vertinimo.

Š. Šniro (2005) teigimu, sunkiausia yra ugdyti įgūdį pasakyti, ką jauti, nes pasakymas, ką jauti, padeda geriau save pažinti, susigyventi su savo jausmais ir prisiimti atsakomybę už juos.

Pasakymo ką jauti įgūdžio svarbos įvertinimas balais pateikiamas 17 paveiksle.

17 pav. Pasakymo ką jauti svarbos įvertinimas (N=142, M)

I kurso studentų pasakymo ką jauti įgūdis sudarė 3.84 ± 1.01 balo, II kurso – 3.36 ± 1.15 balo, III kurso – 3.62 ± 0.94 balo, IV kurso – 3.6 ± 0.99 balo. I, III, IV kurso studentai, pasakymo ką jauti įgūdį vertino gerais balais, II kurso – vidutiniškais. Aukščiausiais balais pasakymo ką jauti įgūdį vertino pirmo, žemiausiais – antro kurso studentai.

Atlikus procentinę tyrimo duomenų analizę (4 priedas, 23 lentelė, 47 pav.), matyti, kad didžiajai daliai studentų, pasakymo ką jauti įgūdis yra vidutiniškai svarbus: 71 – 75% trečio, ketvirto kurso studentų, 56.82% pirmo kurso studentų, 60.97% antro kurso studentų. Aukštais balais šį įgūdį vertino 31.82% pirmo, 19.51% antro, 13.79% trečio, 14.29% ketvirto kurso studentų. Žemais balais pasakymo ką jauti įgūdį vertino mažoji dalis respondentų: 11.36% pirmakursių, 19.52% antrakursių, 10.35% trečiakursių, 14.28% ketvirtakursių.

Galime daryti prielaidą, kad respondentai geba pasidalinti intymia asmenine informacija ir jausmais su kitu asmeniu, pažįsta save ir savo jausmus, geba prisiimti atsakomybę už juos.

Siekiant palyginti I, II, III ir IV kurso studentų situacinių socialinių įgūdžių svarbą, nustatyta, kad visi respondentai palankiai vertina šių įgūdžių svarbą, nes visais atvejais, daugiau nei 50% tiriamųjų, situacinių socialinių įgūdžių lygis yra vidutinis arba aukštas.

Kadangi visų kursų studentų situacinių socialinių įgūdžių svarbos vertinimas nesiskiria, tai galima manyti, kad nepriklausomai nuo to, kelintame kurse respondentai studijuoja, jie vienodai suvokia situacinių socialinių įgūdžių svarbą.

Apibendrinant, galime išskirti 3 pagrindinius, situacinius socialinius įgūdžius, kuriuos labiausiai akcentuoja būsimieji sporto pedagogai:

- *Pripažinimo klydus įgūdis (4.21 ± 2.61 balo); Š. Šniro (2005) teigimu, šis socialinis įgūdis labai svarbus. Asmenims, negebantiems pripažinti klydus (taip pat, kaip ir negebantiems atsiprašyti), gali išryškėti neigiami egocentrizmo, priešiško ar uždaro bruožai. Aukščiausio lygio, pripažinimo klydus įgūdis yra trečio kurso studentų. Jį sudarė 4.62 ± 5.55 balo. Žemiausio – IV kurso studentų: 3.92 ± 0.85 balo).*
- *Mokėjimo pakalbėti įgūdis (4.09 ± 0.97 balo); Mokėjimo pakalbėti įgūdis yra vienas iš svarbiausių bendraujant, tačiau tai yra ir vienas iš sunkiausiai išlavinamų įgūdžių. Taip yra todėl, kad kalbėjimo suvokimas yra tiesiogiai susijęs su informacijos priėmimo amžiumi, išsilavinimu ir protiniais gebėjimais. Mokėjimo pakalbėti įgūdis yra tobulesnis, kai kalbėtojai būdingas išraiškumas, draugiškumas ir geranoriškumas. Didžioji dalis tiriamųjų mokėjimo pakalbėti įgūdį vertina aukštais balais, o tai reiškia, kad studentai geba bendrauti ir bendradarbiauti, palaikyti draugiškus santykius. Taip pat, galime daryti prielaidą, kad studentams yra būdingas išraiškumas, geranoriškumas, draugiškumas. Labiausiai šis įgūdis išlavinamas pirmo, žemiausiai – trečio kurso studentų.)*
- *Mokėjimo pradėti pokalbį įgūdis (4.04 ± 0.89 balo); (Pokalbio pradžios įgūdis svarbus bendravimui ir bendradarbiavimui. Š. Šniras (2005) skiria keturias mokėjimo pradėti pokalbį įgūdžio pakopas: orientacijos pakopą, susijusią su dėmesio patraukimu ir palankaus psichologinio klimato kūrimu; pereinamąjį laikotarpį, kuomet išsiaiškinamos dalyvių funkcijos ir nustatomi lūkesčiai; įvertinimo pakopą, skirtą išskylantiems nesutarimams ir abejonėms išsklaidyti; operacijos pakopą, kai jau yra galutinai apsisprendžiama dėl pokalbio trukmės ir turinio. Mokėjimo pradėti pokalbį įgūdis visiems respondentams yra svarbus, o tai reiškia, kad tiriamieji geba bendrauti ir bendradarbiauti su aplinkiniais, užmegzti kontaktą. Aukščiausiu lygiu šį įgūdį vertina antro kurso studentai, žemiausiu – trečio. Š. Šniro (2005) teigimu, tokie situaciniai socialiniai įgūdžiai, kaip antai: mokėti pakalbėti, mokėti baigti pokalbį, pripažinimas*

klydus gerina asmeninius santykius ir padeda pasiekti geresnių rezultatų tiek sporto, tiek socialinėje aplinkoje).

3 pagrindinius, situacinius socialinius įgūdžius, kuriuos studentai mažiausiai akcentuoja:

- *Mokėjimo prieštarauti įgūdis (3.61 ± 0.95 balo); (Mokėjimo prieštarauti įgūdis, tai įgūdis nepasiduoti aplinkos spaudimui, ramiai ir tvirtai išreikšti ir pagrįsti savo poziciją. Mokėjimo prieštarauti įgūdžiui labai svarbus savęs suvokimas, pasitikėjimas savimi, mokėjimas prieštarauti, išreikšti savo poziciją kai to reikia. Asertyvaus elgesio įgūdis yra vienas iš svarbiausių įgūdžių sudėtingose bendravimo situacijose. Kai individai nestokoja mokėjimo prieštarauti įgūdžių, tai jiems geriau pavyksta įveikti agresijos apraiškas, sutartinai veikti, siekiant bendrų tikslų. Mokėjimo prieštarauti įgūdis labiausiai išlavintas IV kurso studentų. Jis sudarė 3.85 ± 0.93 balo. Mažiau išlavintas – pirmo ir antro kurso studentų. I kurso studentų mokėjimo prieštarauti įgūdį sudarė 3.59 ± 0.99 balo, II kurso: 3.63 ± 0.94 balo. Sunkiausiai, mokėjimo prieštarauti įgūdį, taikyti gyvenimiškose situacijose sekasi III kurso studentams: 3.41 ± 0.90 balo.)*
- *Pagalbos prašymo įgūdis (3.61 ± 0.96 balo); (Pagalbos prašymo įgūdį panašiai vertina visi tyrime dalyvavę respondentai. I kurso studentų pagalbos prašymo įgūdis sudarė 3.79 ± 0.82 balo, II – 3.7 ± 1.07 balo, III – 3.17 ± 0.96 balo, IV – 3.67 ± 0.9 balo. Aukščiausiais balais šį įgūdį vertina pirmo kurso, žemiausiais – trečio kurso studentai).*
- *Pasakymo ką jauti įgūdis (3.61 ± 1.04 balo);(Pasakymas, ką jauti, tai socialinis įgūdis, kuomet pasidalijama intymia asmenine informacija ir jausmais su kitu asmeniu. Šis situacinis įgūdis artimas atsiskleidimui apie save. Š. Šniro (2005) teigimu, sunkiausia yra ugdyti įgūdį pasakyti, ką jauti, nes pasakymas, ką jauti, padeda geriau save pažinti, susigyventi su savo jausmais ir prisiimti atsakomybę už juos. Studentams pasakymo ką jauti įgūdis yra vidutiniškai svarbus. I kurso studentų pasakymo ką jauti įgūdis sudarė 3.84 ± 1.01 balo, II kurso – 3.36 ± 1.15 balo, III kurso – 3.62 ± 0.94 balo, IV kurso – 3.6 ± 0.99 balo. Aukščiausiais balais pasakymo ką jauti įgūdį vertina pirmo, žemiausiais – antro kurso studentai. Atsižvelgiant į vertinimo rezultatus, galime daryti prielaidą, kad respondentai geba pasidalinti intymia asmenine informacija ir jausmais su kitu asmeniu, pažįsta save ir savo jausmus, geba prisiimti atsakomybę už juos.)*

Situaciniai socialiniai įgūdžiai yra grindžiami gerais elgesio įpročiais visuomeninėse vietose, gera elgesio kultūra su žmonėmis. Galbūt todėl ir skirtumai tarp studentų grupių yra neženklūs. Visgi, pirmo kurso studentai, vertindami situacinius socialinius įgūdžius, dažniausiai nurodė aukštesnį jų lygį, nei kiti respondentai. Galima daryti prielaidą, kad jaunesnieji studentai, turi mažiau gyvenimiškos patirties, yra nuoširdesni, nuoširdžiau pripažįsta savo

klaidas.

III kurso studentai, lyginant su I, II bei IV kurso studentais, situacinius socialinius įgūdžius vertina žemiausiai (išskyrus pripažinimo klydus ir pasakymo ką jauti situacinius socialinius įgūdžius). Taigi galime teigti, kad trečio kurso studentų situacinių socialinių įgūdžių lygis yra žemiausias.

Galima kelti prielaidą apie gyvenamosios vietovės, iki pradedant studijas universitete, įtaką studentų socialiniams įgūdžiams. Situacinių socialinių įgūdžių tyrimo rezultatai leidžia formuluoti išvadą, kad gyvenamoji aplinka lemia studentų situacinių socialinių įgūdžių lygį. Didžioji dalis III kurso studentų iki pradedant studijas universitete gyveno rajono centre arba kaimo vietovėje, galima kelti prielaidą, kad tai įtakoja žemesnį jų socialinių įgūdžių lygį, nes situaciniai socialiniai įgūdžiai, tai įgūdžiai, reikalingi tik tam tikrose gyvenimo situacijose.

3. 4. Esminiai socialiniai įgūdžiai

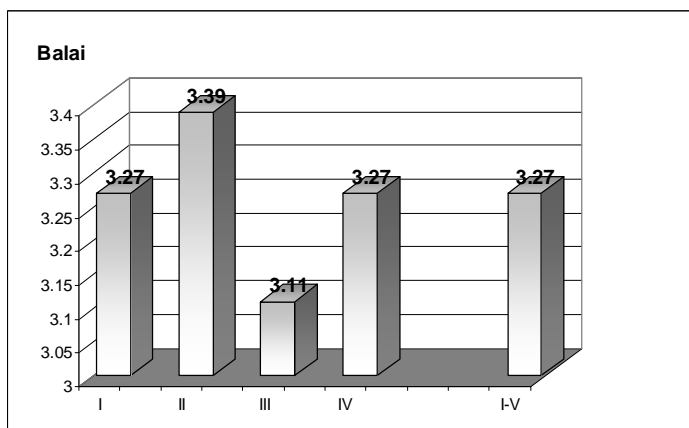
Esminiai socialiniai įgūdžiai, anot R. Malinausko (2002), tai patys svarbiausi socialiniai įgūdžiai, kurie reikalingi visose gyvenimo situacijose ir yra susiję su žodinės ir nežodinės informacijos siuntimu ir priėmimu.

Šiame skyriuje pateikiami I – IV kurso studentų ESĮ tyrimo duomenys.

Tiriamųjų esminiai socialiniai įgūdžiai, remiantis Š.Šniro (2005) vertinimo sistema, buvo įvertinti kaip patenkinami. Vidutinis ESĮ įvertinimas sudarė $3,27 \pm 0,56$ balo (18 pav.)

Tiriamųjų esminiai socialiniai įgūdžiai nesikeičia, nes I kurso tiriamųjų vidutinė ESĮ reikšmė ($3,27 \pm 0,58$ balo) sutapo su IV kurso studentų.

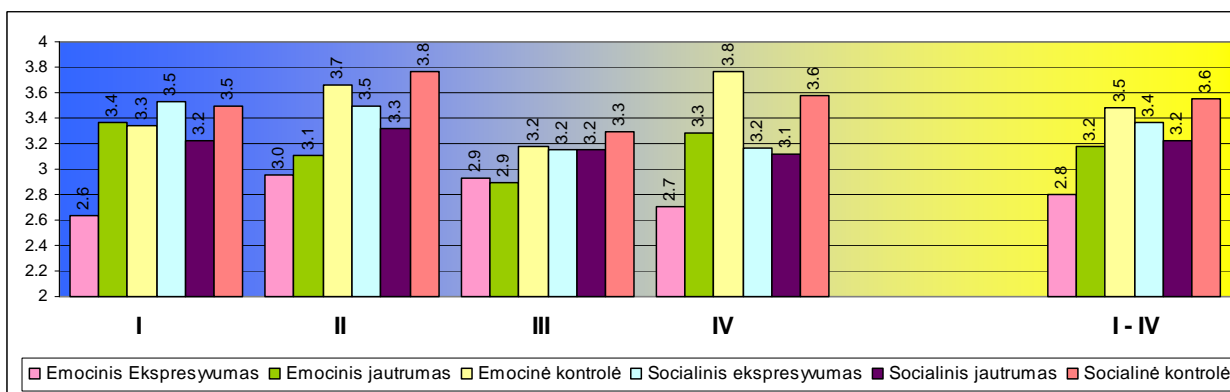
Tyrimo rezultatai leidžia teigti, jog studijų programa ir studentų sukaupta sportinio rengimosi patirtis neturi įtakos ESĮ kaitai.

18 pav. Esminių socialinių įgūdžių vidutinės reikšmės (N=142, M)

Pirmo ir ketvirto kurso studentai, esminius socialinius įgūdžius vertino vienodai – patenkinamais balais Antro kurso – tik šiek tiek aukštesniais balais, kurie pagal Š. Šniro

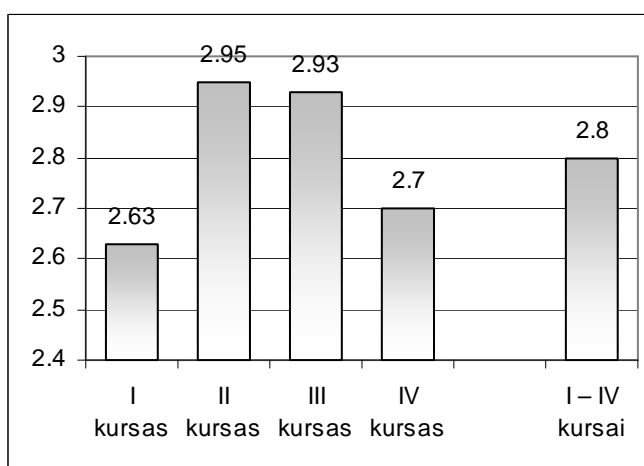
(2005) vertinimo sistemą, taip pat vertinami kaip patenkinami. III kurso studentai, ESĮ vertino žemiausiais balais.

19 pav. Esminių socialinių įgūdžių reikšmės (N=142, M)

Buvo siekiama išsiaiškinti, kokio lygio yra respondentų emocinė – nežodinė socialinių įgūdžių grupė (jai priklauso: emocinis ekspresyvumas, emocinis jautrumas, emocinė kontrolė) (žr. 20, 21, 22 pav.).

Pasak R. Malinausko (2006), emocinio ekspresyvumo lygis rodo individo sugebėjimą spontaniškai ir tiksliai išreikšti išgyventas emocines būsenas. Asmenys, kurių šio įgūdžio lygis aukštas, yra guvūs, energingi. Tokie individai dėl savo gebėjimo perduoti išgyventas emocines būsenas gali daryti emocinę įtaką kitiems.

20 pav. Emocinio ekspresyvumo įvertinimas (N=142, M)

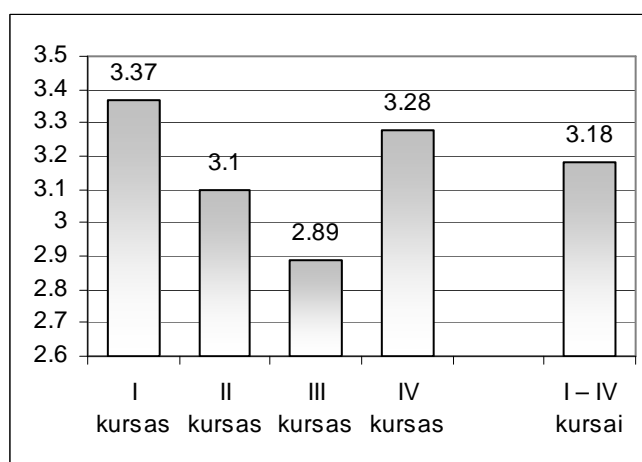
Respondentų emocinis ekspresyvumas yra patenkinamo lygio. Aukščiausiais balais šį įgūdį vertino antro (2.95 ± 1.03) ir trečio (2.93 ± 0.99) kurso studentai, šiek tiek žemesniais – ketvirto (2.7 ± 0.92), žemiausiais – pirmo (2.63 ± 1.06) kurso studentai.

Analizuojant procentinę tyrimo duomenų išraišką (4 priedas, 24 lentelė, 48 pav.), išlieka panašūs rezultatai. 50.02% pirmo kurso studentų EE vertino, kaip vidutiniškai svarbų, 46.58% – šio įgūdžio vertinimui skyrė žemus balus ir tik 3.4% – aukštus. 41.46% antro, 63.77 trečio,

59.83% ketvirto kurso studentų EE vertino kaip vidutiniškai svarbų. 30 – 35% antro, trečio ir ketvirto kurso studentų EE vertinimo lygis žemas. 26.83% antro, 6.05% trečio, 3.57% ketvirto kurso studentų EE vertinimo lygis aukštas.

Galime daryti prielaidą, kad dauguma I – IV kurso, kūno kultūros specialybės studentų, retai kada atsiduria dėmesio centre ar tampa svarbiausiu žmogumi pokalbyje, diskusijoje. Respondentams neblogai sekasi apibūdinti bei išreikšti savo jausmus, emocijas.

Emocinio jautrumo įgūdis, anot R. Malinausko (2006), yra susijęs su socialiniu įgūdžiu priimti ir dekoduoti kitų siunčiamą nežodinę informaciją. Emociškai jautrūs individai yra pastabūs ir domisi kitų siunčiamais emociniais ženklais. Kadangi sugeba dekoduoti emocinę informaciją greitai ir veiksmingai, jie lengvai perima emocines būsenas iš kitų žmonių

21 pav. **Emocinio jautrumo įvertinimas (N=142, M)**

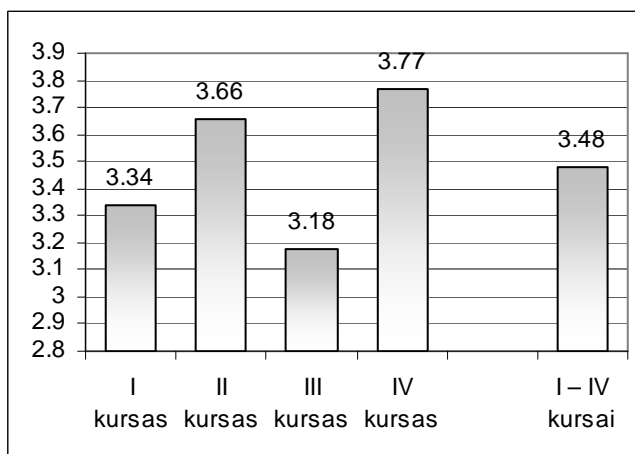
Respondentai emocinio jautrumo įgūdį vertino patenkinamais balais. Visos imties emocinio jautrumo įgūdį sudarė 3.18 ± 1.34 balo. Aukščiausiais balais EJ vertino pirmo, žemiausiais – trečio kurso studentai.

Analizuojant procentinę tyrimo duomenų išraišką (4 priedas, 25 lentelė, 49 pav.) matyti, kad 57 – 75% visų tiriamųjų EJ vertinimo lygis yra vidutinis, 7 – 13% – aukštas, 15 – 35% – žemas.

Galime daryti prielaidą, kad studentai yra vidutiniškai pastabūs, domisi kitų siunčiamais ženklais. 15 – 35% respondentų sunkiau sekasi atpažinti kitų žmonių jausmus, emocijas būsenas.

Gebėjimo kontroliuoti ir reguliuoti emocijas būsenas ir nežodinę išraišką, socialiniai įgūdžiai yra apibrėžiami kaip emocinė kontrolė. Kaip teigia R. Malinauskas (2006), emociškai kontroliuojantis save asmuo yra geras aktorius emocijų požiūriu – jis geba panaudoti emocijų

ženklus norėdamas užmaskuoti patiriamą emocinę būseną, siekdamas sumažinti spontaniškų, stiprių jausmų apraiškas, kontroliuoti jas, užgniaužti savyje.

22 pav. **Emocinės kontrolės įvertinimas (N=142, M)**

Pirmo ir trečio kurso respondentai emocinės kontrolės įgūdį vertino patenkinamais balais. I kurso studentų, šio įgūdžio vertinimas sudarė 3.34 ± 1.04 balo, III – 1.00 balo. Antro ir ketvirto kurso studentai EK įgūdį vertino gerais balais. II kurso studentų emocinės kontrolės įgūdį sudarė 3.66 ± 1.00 , IV – 3.77 ± 0.73 . Aukščiausiais balais EK įgūdį vertino IV, žemiausiais – III kurso studentai.

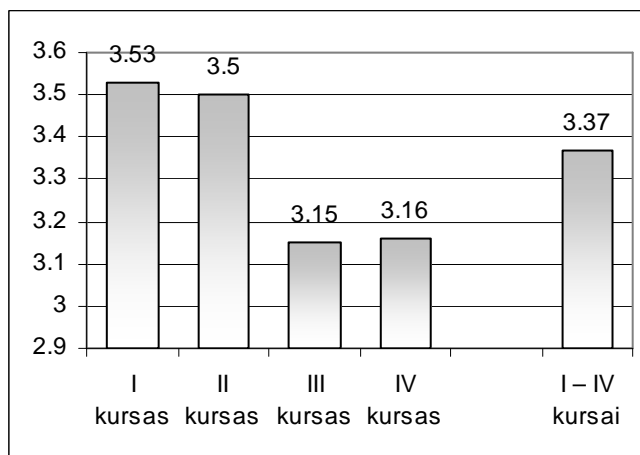
Atlikus procentinę tyrimo duomenų analizę (4 priedas, 26 lentelė, 50 pav.) rezultatai sutampa. Matyti, kad EK įgūdžio svarbą labiau pabrėžia antro ir ketvirto kurso studentai. Net 92% antro ir 97% ketvirto kurso studentų EK įgūdžio lygis yra aukštas arba vidutinis. Žemu lygiu šį įgūdį vertino 8% antro, 3% ketvirto kurso studentų. Pirmo ir trečio kurso studentai EK įgūdį vertino žemesniais balais. 76% pirmo ir trečio kurso studentų emocinės kontrolės įgūdžio lygis yra vidutinis ar aukštas. Net 24% I ir III kurso studentų šio įgūdžio lygis žemas.

Galima kelti prielaidą, kad pirmo ir trečio kurso studentai yra jautresni, jiems sunkiau sekasi užgniaužti savo jausmus, suvaldyti savo būseną ar užmaskuoti ją apsimitinėjant. Antro bei ketvirto kurso studentai geriau geba valdyti savo būseną, norėdami ją užmaskuoti, nei pirmo ar trečio kurso studentai. II, IV kurso respondentai gali juoktis, kai juokiasi kiti, kad paslėptų liūdesį, gali maksimaliai sumažinti spontaniškų, stiprių jausmų poreiškius ar net visai užgniaužti savo jausmus.

Buvo siekiama išsiaiškinti, kokio lygio yra respondentų socialinė – žodinė socialinių įgūdžių grupė (jai priklauso socialinis ekspresyvumas, socialinis jautrumas, socialinė kontrolė). (žr. 23, 24, 25 pav.).

Kaip teigia R. Malinauskas (2006), socialinis ekspresyvumas, tai individo gebėjimas

išreikšti save žodine forma ir įtraukti kitus individus į socialinę sąveiką. Socialiai ekspresyvūs asmenys linkę lyderiauti, jie geba inicijuoti pokalbius, kalbėti spontaniškai, kartais nekontroliuodami kalbos turinio.

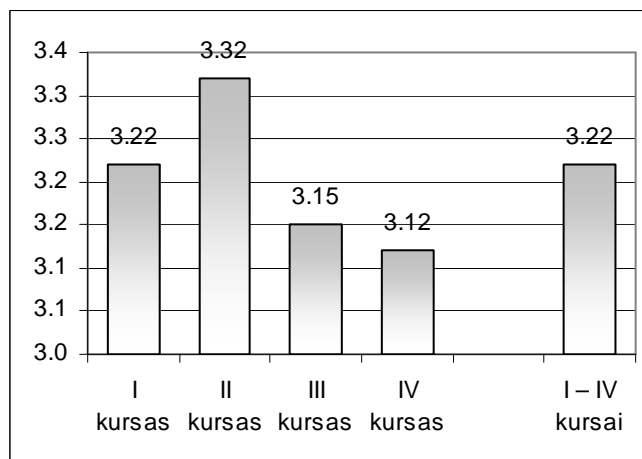
23 pav. **Socialinio ekspresyvumo įvertinimas (N=142, M)**

Pirmo ir antro kurso studentai socialinį ekspresyvumą vertino gerais balais. I kurso studentų SE įgūdis sudarė 3.53 ± 3.18 , II – 3.5 ± 0.99 balo. Beveik vienodais balais šį įgūdį vertino trečio, ketvirto kurso studentai. Jų SE įgūdį sudarė 3.15 ± 0.9 balo, o tai reiškia, kad socialinio ekspresyvumo įgūdį jie vertino patenkinamais balais. Aukščiausiai SE įgūdį vertino pirmo, žemiausiai trečio kurso studentai.

Atlikus procentinę tyrimo duomenų analizę (4 priedas, 27 lentelė, 51 pav.) matyti, kad SE įgūdžio lygis visų respondentų yra panašus. Daugiau nei 70% visų tiriamųjų šį įgūdį vertino vidutiniu lygiu, taigi, galime teigti, kad studentų socialinis ekspresyvumas vidutiniškas.

Galima kelti prielaidą, kad pirmo ir antro kurso studentai, labiau nei trečiakursiai ar ketvirtakursiai geba išreikšti save žodine forma, įtraukti kitus į socialinę sąveiką. Galima teigti, kad I, II kurso respondentai yra linkę lyderiauti, jiems lengva apginti savo nuomonę. Grupėse jie dažnai užima lyderio pozicijas.

Anot R. Malinausko (2006) socialinio jautrumo įgūdis reiškia gebėjimą dekoduoti ir suprasti žodinę informaciją, taip pat supratimą apie normas, kurios reguliuoja tinkamą socialinį elgesį. Socialiai jautrūs individai yra dėmesingi kitiems, jie yra geri stebėtojai ir klausytojai. Socialiai jautrūs asmenys puikiai žino elgesio normas ir taisykles, kurių privalu laikytis, tačiau kartais jie ima per daug griežtai vertinti savo ir kitų elgesį.

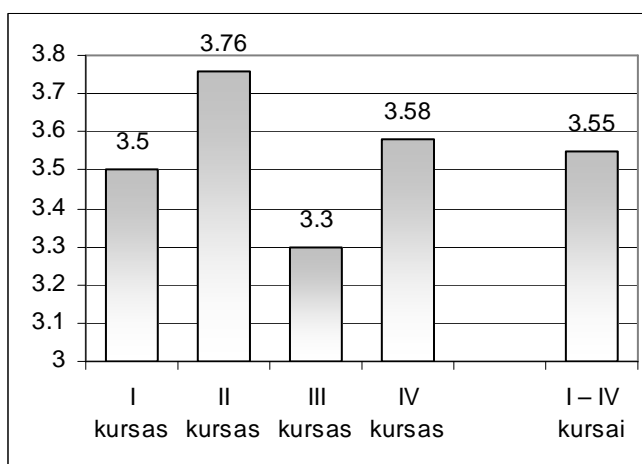
24 pav. **Socialinio jautrumo įvertinimas (N=142, M)**

Respondentai socialinį jautrumą vertino patenkinamais balais. Visos imties SJ įgūdis sudarė 3.22 ± 1.08 balo. I kurso studentų SJ įgūdis sudarė 3.22 ± 1.17 , II kurso – 3.32 ± 1.14 , III – 3.15 ± 0.97 , IV – 3.12 ± 0.94 balo. Aukščiausiais balais šį įgūdį vertino antro, žemiausiais – ketvirto kurso studentai.

Atlikus procentinę tyrimo duomenų analizę (4 priedas, 28 lentelė, 52 pav.) rezultatai išlieka panašūs. Daugumos respondentų (> nei 60% visos imties), socialinio jautrumo įgūdis yra vidutinio ar aukšto lygio. Likusios dalies (20 – 30%) žemo lygio.

Galima kelti prielaidą, kad studentai geba dekoduoti ir suprasti žodinę informaciją bei normas ir taisykles, kurių privalu laikytis. Tikėtina, kad kartais jie per daug griežtai vertina savo ir kitų elgesį, varžosi atvirai reikšti savo nuomonę.

Socialinės kontrolės įgūdis reiškia asmens gebėjimą prisistatyti. Anot R. Malinausko (2006) individai, kurių socialinės kontrolės lygis aukštas, yra taktiški, sumanūs ir pasitikintys savimi. Jie geba atlikti įvairiausių socialinius vaidmenis, drąsiai gina savo nuomonę.

25 pav. **Socialinės kontrolės įvertinimas (N=142, M)**

Pirmo, antro ir ketvirto kurso studentai, socialinės kontrolės įgūdį vertina gerais balais, trečio kurso – patenkinamais. I kurso studentų SK įgūdis sudarė 3.5 ± 0.92 balo, II – 3.76 ± 0.89 balo, IV – 3.58 ± 0.82 balo. III kurso studentų – 3.3 ± 0.97 balo. Aukščiausiais balais socialinės kontrolės įgūdį vertino antro, žemiausiais – trečio kurso studentai.

Atlikus procentinę tyrimo duomenų analizę(4 priedas, 29 lentelė, 53 pav.) matyti, kad daugumos respondentų, socialinės kontrolės įgūdžio vertinimo lygis yra vidutinis. 82.96% pirmo kurso studentų SK įgūdžio vertinimo lygis vidutinis, 2.48% – aukštas, 14.2% – žemas. 72.56% antro kurso studentų SK įgūdžio vertinimas vidutinis, 18.29% – aukštas, 9.15 žemas%. 71.55% trečio kurso studentų – vidutinis, 9.48% – aukštas, 18.97% – žemas. 79.46% ketvirto kurso studentų – vidutinis, 10.72% – aukštas, 9.82% – žemas.

Galima kelti prielaidą, kad studentų socialinės kontrolės įgūdis išugdytas vidutiniškai. Respondentai daugiau ar mažiau geba prisitaikyti, yra taktiški, pakankamai sumanūs, pasitikintys savimi. Tiriamieji geba adekvačiai elgtis ir prisitaikyti įvairiose gyvenimo situacijose.

Siekiant palyginti I, II, III ir IV kurso studentų esminių socialinių įgūdžių svarbą, nustatyta, kad visi respondentai palankiai vertino šių įgūdžių svarbą, nes visais atvejais, daugiau nei 50% tiriamųjų, esminių socialinių įgūdžių lygis yra vidutinis arba aukštas.

Kadangi visų kursų studentų esminių socialinių įgūdžių svarbos vertinimas nesiskiria, tai galima manyti, kad nepriklausomai nuo to, kelintame kurse respondentai studijuoja, jie vienodai suvokia situacinių socialinių įgūdžių svarbą.

Vertinant esminius socialinius įgūdžius penkių balų skale nustatyta, jog žemiausiai iš esminių socialinių įgūdžių studentai įvertino emocinį ekspresyvumą. Visos imties emocinio ekspresyvumo įgūdžio lygį sudarė 2.8 ± 1.02 balo. Aukščiausiais EE įgūdį vertino antro, žemiausiai – pirmo kurso studentai.

Iš visų esminių socialinių įgūdžių aukščiausias rodiklis tenka studentų socialinės kontrolės įgūdžiui. Visos imties socialinės kontrolės įgūdžio lygį sudarė 3.44 ± 0.91 balo. Aukščiausiais SK įgūdį vertino antro, žemiausiai – trečio kurso studentai.

Analizuojant 19 paveikslą matyti, kad visus šešis esminius socialinius įgūdžius, taip pat kaip ir situacinius socialinius įgūdžius, žemiausiais balais vertino trečio kurso studentai.

Aukščiausius vertinimo balus esminiems socialiniams įgūdžiams visais atvejais skyrė II kurso studentai.

4. 5. Socialiniai vaidmenys

Lietuvos švietimo plėtotės strateginių nuostatų gairėse (2002) kalbama apie mokytojo vaidmenį, išplečiamą jo pareigų ir galimybių spektrą. Per 2003 – 2012 metus planuota padėti mokytojui įgyti naujus: mokymosi padėjėjo, organizatoriaus, moderatoriaus, partnerio vaidmenis. Čia taip pat pabrėžiami *dalyko dėstytojo, auklėtojo, vadovo, organizatoriaus, tėvų patarėjo, bendradarbio* vaidmenys.

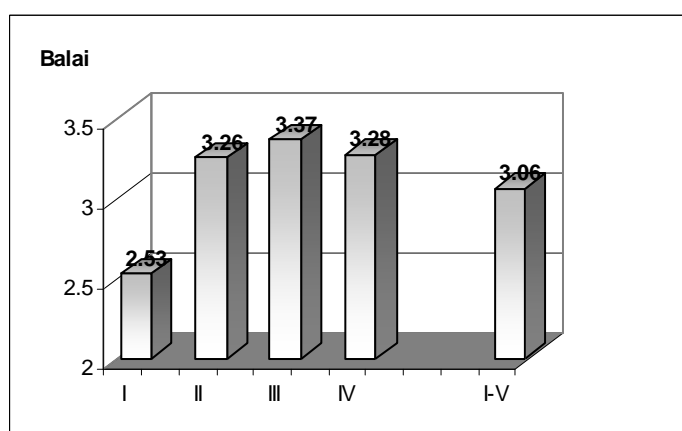
N. Šedžiuvienės (2005) teigimu, pedagogų parengtumas atlikti socialinius vaidmenis turi būti laikomas labai svarbia mokyklos raidos ir pažangos sąlyga.

Anot R. Arends (1998), JAV mokslininkai, mokytojo sugebėjimą atlikti socialinius vaidmenis traktuoja, kaip esminį mokytojo veiklos našumo kriterijų, todėl pedagogo parengtumas atlikti socialinius vaidmenis yra vienas iš socialinių įgūdžių vertinimo kriterijų.

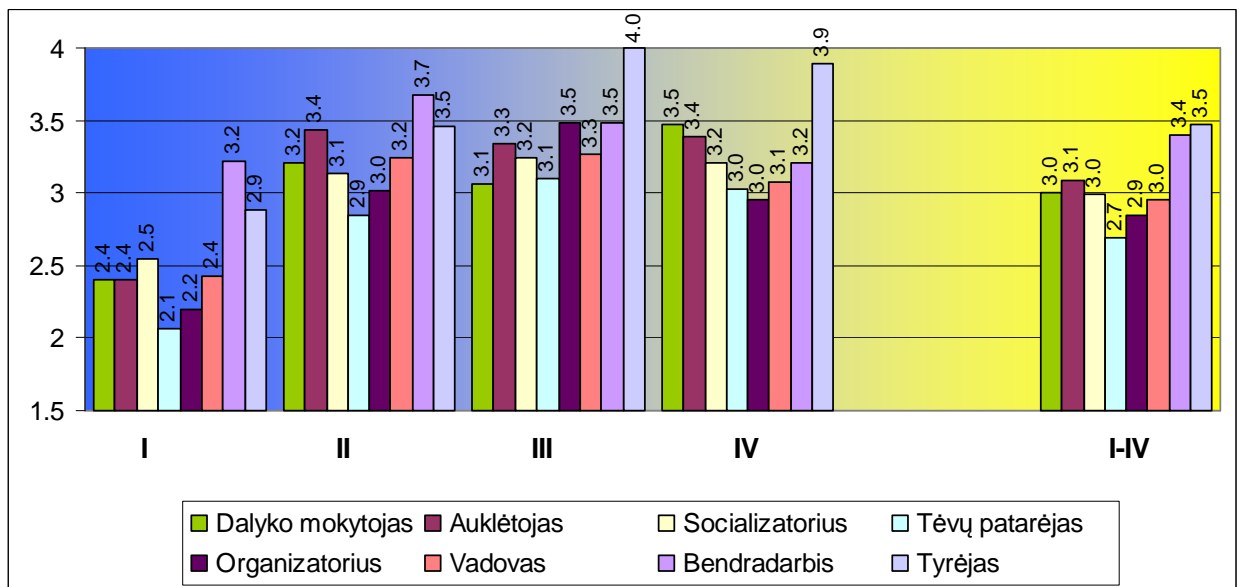
Šiame skyriuje nagrinėjami I – IV kurso studentų, parengtumo atlikti socialinius vaidmenis, tyrimo duomenys.

Tiriamųjų gebėjimas atlikti socialinius vaidmenis, remiantis R. Malinausko (1999) vertinimo sistema, buvo įvertintas kaip geras. Vidutinis gebėjimo atlikti socialinius vaidmenis įvertinimas sudarė $3,06 \pm 0,79$ balo (26 pav.)

Tiriamųjų gebėjimas atlikti socialinius vaidmenis keičiasi, nes I kurso tiriamųjų vidutinė gebėjimo atlikti socialinius vaidmenis reikšmė ($2,53 \pm 0,75$ balo) skiriasi nuo IV kurso studentų ($3,28 \pm 0,83$). Nors tiek pirmo, tiek ketvirto kurso studentų gebėjimas atlikti socialinius vaidmenis yra vertinamas kaip geras, tačiau, kaip matyti 26 paveiksle, pirmo kurso studentų vertinimo reikšmės yra žemesnės 0.75 balo, taigi galime teigti, kad studijų universitete metu sukaupta patirtis turi įtakos studentų gebėjimo atlikti socialinius vaidmenis kaitai.

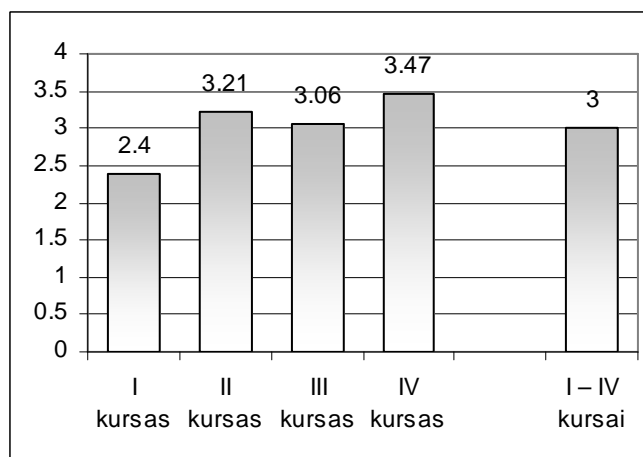
26 pav. Parengtumo atlikti socialinius vaidmenis vidutinės reikšmės (N=142, M)

27 pav. Parengtumo atlikti socialinius vaidmenis reikšmės (N=142, M)

Kaip teigia R. Malinauskas (2006), dalyko mokytojas, auklėtojas, organizatorius – turi perduoti dėstomo dalyko informaciją, koncepcijas ir perspektyvas, turi gebėti klausyti, organizuoti klasės darbą, turi skatinti kūrybiškumą ir augimą pagal paties moksleivio sąlygas, turi padėti nugalėti kliūtis mokantis, turi skatinti moksleivius, spręsti problemas, būti moksliskai pasirengęs.

Parengtumo atlikti dalyko mokytojo vaidmenį įvertinimas balais pateikiamas 28 paveiksle.

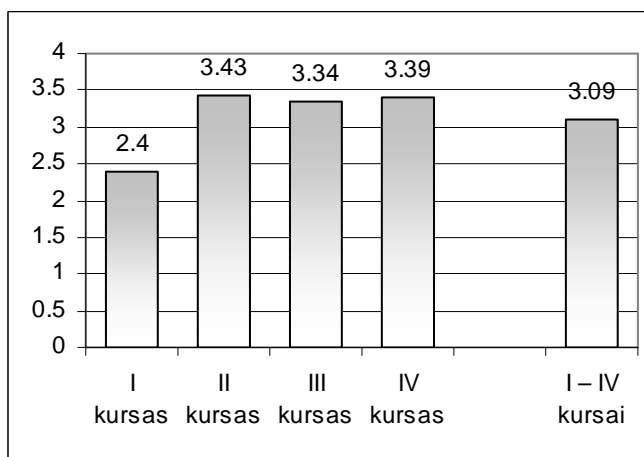
28 pav. Parengtumo atlikti dalyko mokytojo vaidmenį įvertinimas (N=142, M)

Pirmo kurso studentų parengtumas atlikti mokomąjį darbą sudarė 2.40 ± 0.95 balo. Pagal R. Malinausko vertinimo sistemą, jų parengtumas atlikti dalyko mokytojo vaidmenį yra blogas. Antro, trečio kurso studentų parengtumas atlikti dalyko mokytojo vaidmenį yra patenkinamas. Aukščiausius balus šio vaidmens parengtumui atlikti skyrė ketvirto kurso studentai. Jų parengtumas atlikti dalyko mokytojo vaidmenį yra geras, jis sudarė 3.47 ± 0.83 balo.

Analizuojant procentinę tyrimo duomenų išraišką (4 priedas, 30 lentelė, 54 pav.), išlieka panašūs rezultatai. Dauguma pirmo kurso respondentų (56.81%) parengtumą atlikti mokomąjį darbą vertino žemais balais, 43.19% – vidutiniais. Parengtumui atlikti dalyko mokytojo vaidmenį aukštų balų respondentai neskyrė. Dauguma antro trečio ir ketvirto kurso studentų parengtumą atlikti mokomąjį darbą vertino vidutiniais balais.

Galime daryti išvadą, kad perduoti dėstomo dalyko informaciją, koncepcijas ir perspektyvas geriausiai geba kūno kultūros specialybės absolventai.

Parengtumo atlikti auklėtojo vaidmenį įvertinimas balais pateikiamas 29 paveiksle.

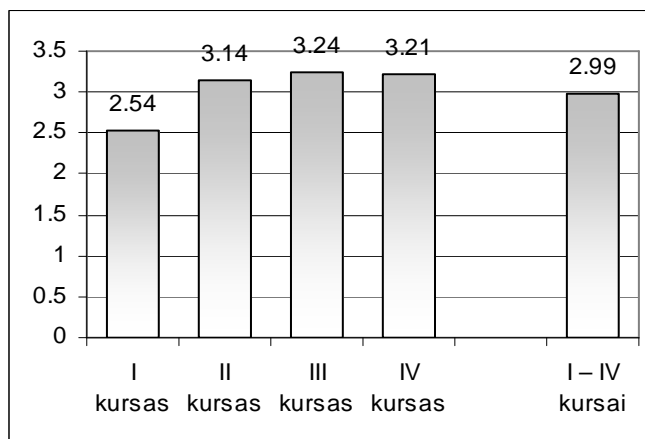
29 pav. Parengtumo atlikti auklėtojo vaidmenį įvertinimas (N=142, M)

Pirmo kurso studentai, parengtumą atlikti auklėtojo vaidmenį, taip pat kaip ir parengtumą atlikti dalyko mokytojo vaidmenį, vertino blogais balais. Pirmakursių parengtumas atlikti auklėjamąjį darbą sudarė 2.4 ± 0.87 balo. Antro, trečio ir ketvirto kurso studentai parengtumą atlikti auklėtojo vaidmenį vertino patenkinamais balais. Aukščiausius balus parengtumui atlikti auklėtojo vaidmenį skyrė antro kurso studentai.

Atlikus procentinę tyrimo duomenų analizę (4 priedas, 31 lentelė, 55 pav.), matyti, kad didžioji dalis (>80%) antro, trečio ir ketvirto kurso respondentų, parengtumą atlikti auklėtojo vaidmenį vertino vidutiniu lygiu. 7% antro ir ketvirto, 3% trečio kurso studentų, parengtumą atlikti auklėjamąjį darbą, vertino aukštais balais. 12.2% antro, 6.9% trečio, 3.57% ketvirto kurso studentų – žemais balais. Daugiau nei 50% pirmo kurso studentų, parengtumas atlikti auklėtojo vaidmenį yra žemo lygio, 38.65% – vidutinio, 2.27% – aukšto lygio.

R. Malinausko (2006) teigimu, socializatorius yra tas, kuris geba atskleisti tikslus ir karjeros galimybes, rengti moksleivius gyvenimui.

Parengtumo atlikti socializatoriaus vaidmenį įvertinimas balais pateikiamas 30 paveiksle.

30 pav. Parengtumo atlikti socializatoriaus vaidmenį įvertinimas (N=142, M)

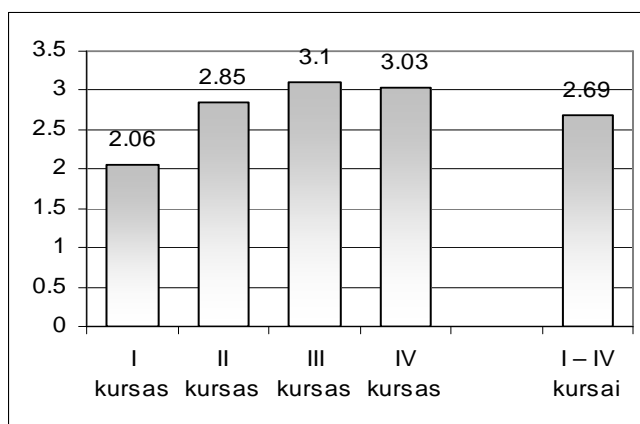
Pirmo kurso studentų parengtumas atlikti socializatoriaus vaidmenį sudarė 2.54 ± 0.92 balo, antro kurso – 3.14 ± 0.72 balo, trečio – 3.24 ± 0.98 balo, ketvirto – 3.21 ± 0.99 balo. Visi respondentai parengtumą atlikti socializatoriaus vaidmenį vertino patenkinamais balais. Aukščiausius balus skyrė trečio, žemiausius – pirmo kurso studentai.

Atlikus procentinę tyrimo duomenų analizę (4 priedas, 32 lentelė, 56 pav.), rezultatai išlieka panašūs. 45.46% pirmo kurso studentų parengtumą atlikti socializatoriaus vaidmenį vertino žemu lygiu, 47.73 – vidutiniu, 2.27% – aukštu lygiu. Dauguma antro kurso studentų (80%) parengtumą atlikti socializatoriaus vaidmenį vertino vidutiniais balais. Trečio ketvirto kurso studentai parengtumą atlikti socializatoriaus vaidmenį vertino panašiai. 69 – 75% studentų vertino vidutiniu, 18 – 21% – žemu, 7 – 10% – aukštu lygiu.

Galime daryti išvadą, kad tiek pirmo, tiek antro, trečio ir ketvirto kurso studentai rengti moksleivius gyvenimui geba patenkinamai.

R. Malinausko (2006) teigimu, tėvų patarėjas turi gebėti bendrauti ir bendradarbiauti su ugdytinių tėvais.

Parengtumo atlikti tėvų patarėjo vaidmenį įvertinimas balais pateikiamas 31 paveiksle.

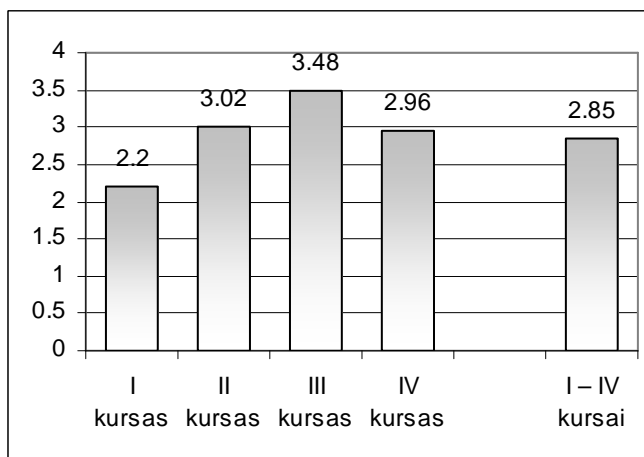
31 pav. Parengtumo atlikti tėvų patarėjo vaidmenį įvertinimas (N=142, M)

Antro kurso studentų parengtumas atlikti tėvų patarėjo vaidmenį sudarė 2.85 ± 0.69 balo, trečio – 3.10 ± 1.11 balo, ketvirto – 3.03 ± 0.79 balo. Pagal R. Malinausko (2006) vertinimo sistemą II, III, IV kurso studentų, parengtumo atlikti tėvų patarėjo vaidmenį, vertinimo balai patenkinami. Pirmo kurso studentai gebėjimą dirbti su mokinių tėvais vertino blogais balais. Jų parengtumas atlikti tėvų patarėjo vaidmenį sudarė 2.06 ± 1.02 balo. Aukščiausiais balais parengtumo atlikti tėvų patarėjo vaidmenį vertino trečio, žemiausiais – pirmo kurso studentai.

Analizuojant procentinę tyrimo duomenų išraišką (4 priedas, 33 lentelė, 57 pav.), išlieka panašūs rezultatai. Net 77.28% pirmo kurso studentų, parengtumą atlikti tėvų patarėjo vaidmenį vertino žemu lygiu, 18.17% – vidutiniu, 4.55% – aukštu lygiu. Didžioji dalis (>60%) antro, trečio ir ketvirto kurso studentų, parengtumą atlikti tėvų patarėjo vaidmenį, vertino vidutiniais balais.

Anot R. Malinausko (2006), įgyti organizacinių įgūdžių svarbu dėl dviejų priežasčių. Pirmą, būsimojo pedagogo sugebėjimas atlikti organizacines funkcijas ir vadovauti klasei turi didelės įtakos karjerai. Antra, organizacinių įgūdžių įgyti reikia dėl to, kad mokinių mokymasis yra susijęs ne tik su tuo, ką daro pavienis mokytojas, bet ir su tuo, ką išvien daro visi mokyklos mokytojai. Todėl reikia sugebėti plėtoti gerus santykius su bendradarbiais, įsitraukti į visos mokyklos dialogą svarbiais ugdymo klausimais.

Parengtumo atlikti organizatoriaus vaidmenį įvertinimas balais pateikiamas 32 paveiksle.

32 pav. **Parengtumo atlikti organizatoriaus vaidmenį įvertinimas (N=142, M)**

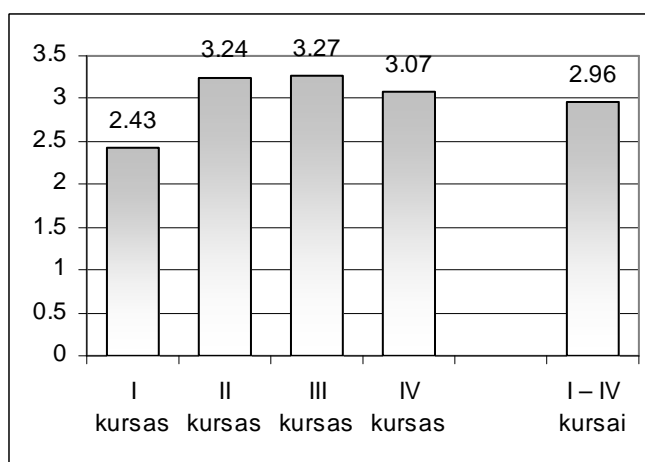
Labiausiai pasirengę atlikti organizatoriaus vaidmenį yra trečio kurso studentai. Jų vertinimas sudarė 3.48 ± 0.94 balo. Trečiakursiai parengtumą atlikti organizatoriaus darbą vertino gerais balais. Antro ketvirto kurso studentai parengtumą atlikti organizatoriaus vaidmenį vertino patenkinamais balais. II kurso studentų vertinimas sudarė 3.02 ± 0.72 balo, ketvirto kurso studentų 2.96 ± 0.88 balo. Žemiausiais – blogais balais parengtumą atlikti organizatoriaus

vaidmenį vertino pirmo kurso studentai.

Atlikus procentinę tyrimo duomenų analizę (4 priedas, 34 lentelė, 58 pav.) matyti, kad dauguma (73%) pirmo kurso studentų, parengtumą atlikti organizatoriaus vaidmenį, vertina žemu lygiu, 27% – vidutiniu arba aukštu. Didžioji dalis (>60%) antro, trečio, ketvirto kurso studentų, parengtumą atlikti organizatoriaus vaidmenį vertino vidutiniais balais.

Kaip teigia R. Malinauskas (2006), vadovas turi gebėti nustatyti darbo tikslus ir tikslų siekimo procedūras.

Parengtumo atlikti vadovo vaidmenį įvertinimas balais pateikiamas 33 paveiksle.

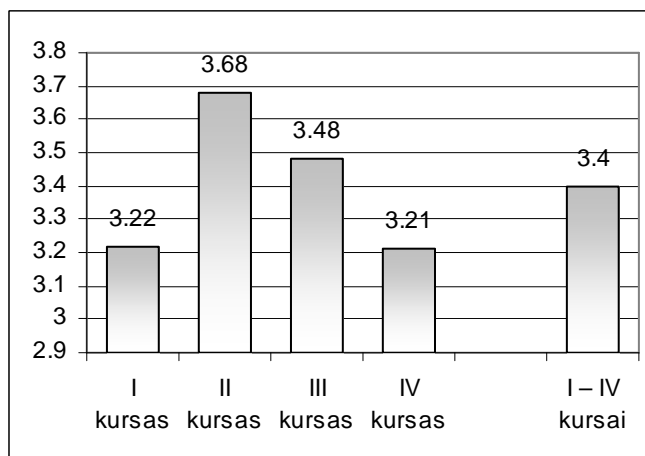
33 pav. **Parengtumo atlikti vadovo vaidmenį įvertinimas (N=142, M)**

Parengtumą atlikti vadybinį darbą, antro, trečio, ketvirto kurso respondentai vertino patenkinamais balais. Pirmo kurso studentai vertino blogais balais. Pirmo kurso studentų parengtumas atlikti vadovo vaidmenį sudarė 2.43 ± 1.16 balo, antro – 3.24 ± 0.85 balo, trečio – 3.27 ± 0.95 balo, ketvirto 3.07 ± 1.05 balo. Geriausiai pasirengę atlikti vadovo vaidmenį yra trečio, blogiausiai – pirmo kurso studentai.

Analizuojant procentinę tyrimo duomenų išraišką (4 priedas, 35 lentelė, 59 pav.), išlieka panašūs rezultatai. Daugiau nei 50% pirmo kurso studentų parengtumas atlikti vadovo vaidmenį yra žemo lygio. 72 – 78% antro, trečio kurso studentų parengtumo atlikti vadovo vaidmenį lygis yra vidutinis, 17 – 21% – žemas, 5 – 7% – aukštas. 50% ketvirto kurso studentų parengtumui atlikti vadovo vaidmenį skyrė vidutinius balus, 39.3% – žemus, 10.7% – aukštus.

Bendradarbis, kaip teigia R. Malinauskas (2006), turi sugebėti plėtoti gerus santykius su kolegomis, įsitraukti į visos mokyklos dialogą svarbiais ugdymo klausimais.

Parengtumo atlikti bendradarbio vaidmenį įvertinimas balais pateikiamas 34 paveiksle.

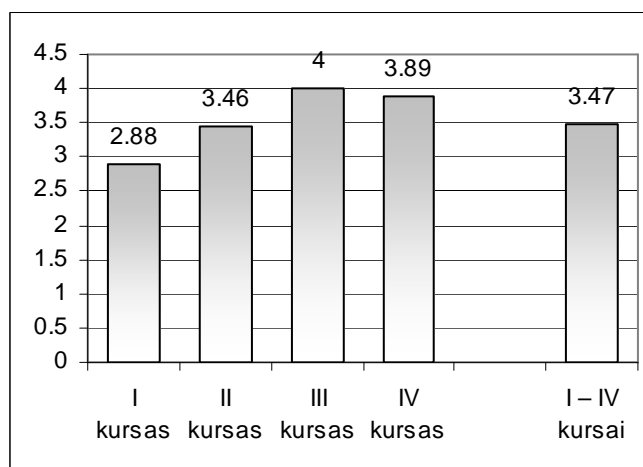
34 pav. **Parengtumo atlikti bendradarbio vaidmenį įvertinimas (N=142, M)**

Parengtumą atlikti bendradarbio vaidmenį aukščiausiais – gerais balais vertino antro kurso studentai. Jų parengtumas atlikti bendradarbio vaidmenį sudarė 3.68 ± 0.81 balo. Pirmo, trečio ir ketvirto kurso respondentai, parengtumą atlikti bendradarbio vaidmenį vertino patenkinamais balais. Pirmo kurso studentų vertinimas sudarė 3.22 ± 1.00 balo, trečio – 3.48 ± 1.12 balo, ketvirto – 3.21 ± 1.06 balo. Žemiausiais balais parengtumą atlikti bendradarbio vaidmenį vertino ketvirto kurso studentai.

Atlikus procentinę tyrimo duomenų analizę (4 priedas, 36 lentelė, 60 pav.) matyti, kad didžioji dalis (>50%) respondentų parengtumą atlikti bendradarbio vaidmenį vertino vidutiniu lygiu.

R. Malinausko (2006) teigimu, tyrėjas turi gebėti atlikti savo veiklos tiriamąjį darbą – savianalizę.

Parengtumo atlikti tyrėjo vaidmenį įvertinimas balais pateikiamas 35 paveiksle.

35 pav. **Parengtumo atlikti tyrėjo vaidmenį įvertinimas (N=142, M)**

Pirmo, antro ir ketvirto kurso studentai parengtumą atlikti tyrėjo vaidmenį vertino

patenkinamais balais. I kurso studentų vertinimas sudarė 2.88 ± 1.06 balo, II – 3.46 ± 0.77 balo, IV – 3.89 ± 0.73 balo. Pirmo kurso studentai parengtumą atlikti tyrėjo vaidmenį vertino žemiausiais balais. Trečio kurso studentai vertino aukščiausiais – gerais balais. Jų parengtumas atlikti tyrėjo vaidmenį sudarė 4 ± 0.96 balo.

Atlikus procentinę tyrimo duomenų analizę (4 priedas, 37 lentelė, 61 pav.), matyti, kad dauguma antro, trečio ir ketvirto kurso studentų parengtumą atlikti tyrėjo vaidmenį vertino vidutiniais arba aukštais balais: II – 92.68%, III – 93.1%, IV – 92,86%. 61.36% pirmakursių, parengtumą atlikti tyrėjo vaidmenį taip pat vertino vidutiniu arba aukštu lygiu. 7% antro, trečio, ketvirto ir 38.64% pirmo kurso studentų, parengtumą atlikti tyrėjo vaidmenį, vertino žemu lygiu.

Siekiant palyginti I, II, III ir IV kurso studentų parengtumą atlikti socialinius vaidmenis nustatyta, kad respondentų socialinių vaidmenų atlikimo lygis kinta, priklausomai nuo to, kelintame kurse jie studijuoja.

Vertinant visų keturių kursų studentų nuomonę apie savo parengtumą atlikti socialinius vaidmenis paaiškėjo, kad pirmo kurso studentų parengtumo atlikti socialinius vaidmenis svarbos vertinimas visais atvejais (8 iš 8) yra žemiausias. Dažniausiai aukščiausius balus socialinių vaidmenų atlikimo parengtumui skyrė trečio kurso studentai (5 iš 8).

Vertinant studentų parengtumą atlikti socialinius vaidmenis penkių balų skale nustatyta, jog aukščiausiai iš visų socialinių vaidmenų studentai įvertino bendradarbio ir tyrėjo vaidmenis. Visos inties bendradarbio vaidmens vertinimas sudarė 3.4 ± 1.00 balo, tyrėjo vaidmens – 3.47 ± 1.00 balo. Žemiausiais balais respondantai vertino parengtumą atlikti tėvų patarėjo ir organizatoriaus vaidmenis. Tėvų patarėjo vaidmens vertinimas sudarė 2.69 ± 1.00 balo, organizatoriaus vaidmens – 2.85 ± 0.97 balo.

Analizuojant 27 paveikslą matyti, kad pirmo ir antro kurso studentai, aukščiausiais balais vertino parengtumą atlikti bendradarbio vaidmenį, žemiausiais – tėvų patarėjo vaidmenį. Trečio ir ketvirto kurso studentai aukščiausiais balais vertino tyrėjo, žemiausiais, taip pat kaip ir I, II kurso studentai – tėvų patarėjo vaidmenį.

DISKUSIJA

Atlikus kūno kultūros specialybės studentų situacinių bei esminių socialinių įgūdžių kaitos tyrimo analizę, išryškėjo, kad tiriamųjų SSĮ bei ESĮ studijų universitete metu, nesikeičia, studijų programa neturi įtakos studentų socialinių įgūdžių kaitai.

Tuo tarpu respondentų socialinių vaidmenų atlikimo lygis kinta, priklausomai nuo to, kelintame kurse jie studijuoja. Tikėtina, kad studentų gebėjimui atlikti socialinius vaidmenis įtakos turi pedagoginės praktikos atlikimas.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad profesionaliam kūno kultūros pedagogų rengimui būtų naudinga:

- plėsti studijų dalykų programas socialinių įgūdžių ugdymo klausimais;
- apsvarstyti galimybę perskaičiuoti kreditus studijų programoje. Pedagoginė praktika galėtų būti pradėta realizuoti jau nuo pirmųjų studijų universitete metų.

IŠVADOS

1. Įvairių mokslo sričių specialistai (pvz., socialinio darbo, psichologijos, pedagogikos) skirtingai interpretuoja socialinių įgūdžių sąvoką. Tačiau, galima teigti, kad socialiniai įgūdžiai įvardijami, kaip gebėjimai, kaip tam tikros elgesio normos. Kartojasi panašus arba netgi toks pats įgūdžių skirstymas ir įvardijimas.

Socialiniai įgūdžiai garantuoja socialinių situacijų „vairavimo kokybę“ ir todėl daro didžiulį poveikį žmogaus asmeniniam gyvenimui, profesinei karjerai, psichinei sveikatai.

R. Malinauskas (2002), Š. Šniras (2005) socialinius įgūdžius skirsto į dvi grupes: 1. *esminius socialinius įgūdžius*, 2. *situacinius socialinius įgūdžius*.

Socialiniai įgūdžiai, kurie yra įgyjami aukštojoje mokykloje, gali būti perkeltami į kitas gyvenimo sferas, gali skatinti harmoningos asmenybės tapsmą (Malinauskas, 2002).

Pedagogų parengtumas atlikti socialinius vaidmenis turi būti laikomas labai svarbia mokyklos raidos ir pažangos sąlyga. Todėl parengtumas atlikti socialinius vaidmenis yra vienas iš socialinių įgūdžių vertinimo kriterijų.

Nuo sporto pedagogo esminių bei situacinių socialinių įgūdžių, nuo jo parengtumo atlikti socialinius vaidmenis, priklauso jo gebėjimas profesionaliai dirbti, bendravimo ir bendradarbiavimo lygis.

2. Teisingai apibūdinti socialinius įgūdžius geriausiai geba pirmo, prasčiausiai trečio kurso studentai.

Dažniausiai, socialiniams įgūdžiams apibūdinti, studentai renkasi R. Malinausko (2006) socialinių įgūdžių apibrėžimą: „Socialiniai įgūdžiai, tai adaptyvus ir adekvatus elgesys, kuris padeda įveikti kasdieninio gyvenimo reikalavimus, pasikeitimus ir sunkumus“. Rečiausiai, kaip teisingą variantą socialiniams įgūdžiams apibūdinti, studentai renkasi R. Malinausko (2006) socialinių įgūdžių apibrėžimą: „Socialiniai įgūdžiai, tai specifinis elgesys, kuris reikalingas, kad individas kompetentingai atliktų užduotį“.

Didžioji dalis respondentų neteisingai mano, kad socialiniai įgūdžiai, tai žmogaus sugebėjimas mąstyti, protas, protingumas (tai intelekto apibrėžimas).

Dauguma respondentų, temperamento apibrėžimus priskiria socialinių įgūdžių apibūdinimui.

3. Tiriamųjų situaciniai socialiniai įgūdžiai, buvo įvertinti kaip geri. Vidutinis SSĮ įvertinimas sudarė $3,94 \pm 0,4$ balo.

Tiriamųjų situaciniai socialiniai įgūdžiai, studijų universitete metu, nesikeičia. I kurso tiriamųjų vidutinė SSĮ reikšmė ($3,97 \pm 0,41$ balo) nesiskyrė nuo IV kurso studentų ($3,91 \pm$

0,45). Nepriklausomai nuo to, kelintame kurse respondentai studijuoja, jie vienodai suvokia situacinių socialinių įgūdžių svarbą.

Studijų programa ir studentų sukaupta sportinio rengimosi patirtis neturi įtakos SSĮ kaitai.

Respondentai palankiai vertina situacinių socialinių įgūdžių svarbą. Visais atvejais, daugiau nei 50% tiriamųjų, esminių socialinių įgūdžių lygis yra vidutinis arba aukštas.

Pagrindiniai situaciniai socialiniai įgūdžiai, kuriuos labiausiai akcentuoja būsimieji sporto pedagogai: pripažinimo klydus įgūdis (4.21 ± 2.61 balo); mokėjimo pakalbėti įgūdis (4.09 ± 0.97 balo); mokėjimo pradėti pokalbį įgūdis (4.04 ± 0.89 balo).

Situaciniai socialiniai įgūdžiai, kuriuos studentai mažiausiai akcentuoja: mokėjimo prieštarauti įgūdis (3.61 ± 0.95 balo); pagalbos prašymo įgūdis (3.61 ± 0.96 balo); pasakymo ką jauti įgūdis (3.61 ± 1.04 balo).

Situaciniai socialiniai įgūdžiai yra grindžiami gerais elgesio įpročiais visuomeninėse vietose, gera elgesio kultūra su žmonėmis. Pirmo kurso studentų situacinių socialinių įgūdžių vertinimas aukštesnis nei kitų respondentų. Tikėtina, kad jaunesnieji studentai, turi mažiau gyvenimiškos patirties, todėl yra nuoširdesni, nuoširdžiau pripažįsta savo klaidas.

III kurso studentai, lyginant su I, II bei IV kurso studentais, situacinius socialinius įgūdžius vertina žemiausiai (išskyrus pripažinimo klydus ir pasakymo ką jauti situacinius socialinius įgūdžius). Trečio kurso studentų situacinių socialinių įgūdžių lygis yra žemiausias.

Tikėtina, kad gyvenamoji aplinka lemia studentų situacinių socialinių įgūdžių lygį. Didžioji dalis III kurso studentų iki pradėdant studijas universitete gyveno rajono centre arba kaimo vietovėje. Tikėtina, kad tai įtakoja žemesnį jų socialinių įgūdžių lygį, nes situaciniai socialiniai įgūdžiai, tai įgūdžiai, reikalingi tik tam tikrose gyvenimo situacijose.

4. Tiriamųjų esminiai socialiniai įgūdžiai buvo įvertinti kaip patenkinami. Vidutinis ESĮ įvertinimas sudarė $3,27 \pm 0,56$ balo.

Studentų esminiai socialiniai įgūdžiai, studijų universitete metu, nesikeičia. I kurso tiriamųjų vidutinė ESĮ reikšmė ($3,27 \pm 0,58$ balo) sutapo su IV kurso studentų. Nepriklausomai nuo to, kelintame kurse respondentai studijuoja, jie vienodai suvokia esminių socialinių įgūdžių svarbą.

Studijų programa ir studentų sukaupta sportinio rengimosi patirtis neturi įtakos ESĮ kaitai.

Visi respondentai palankiai vertino esminių socialinių įgūdžių svarbą. Visais atvejais, daugiau nei 50% tiriamųjų, esminių socialinių įgūdžių lygis yra vidutinis arba aukštas.

Žemiausiai iš esminių socialinių įgūdžių studentai įvertino emocinį ekspresyvumą. Visos

imties emocinio ekspresyvumo įgūdžio lygį sudarė 2.8 ± 1.02 balo. Aukščiausiai EE įgūdį vertino antro, žemiausiai – pirmo kurso studentai.

Iš visų esminių socialinių įgūdžių aukščiausias rodiklis tenka studentų socialinės kontrolės įgūdžiui. Visos imties socialinės kontrolės įgūdžio lygį sudarė 3.44 ± 0.91 balo. Aukščiausiai SK įgūdį vertino antro, žemiausiai – trečio kurso studentai.

Esminius socialinius įgūdžius, taip pat kaip ir situacinius socialinius įgūdžius, žemiausiais balais vertino trečio kurso studentai. Aukščiausius vertinimo balus esminiams socialiniams įgūdžiams visais atvejais skyrė II kurso studentai.

5. Respondentų socialinių vaidmenų atlikimo lygis kinta, priklausomai nuo to, kelintame kurse jie studijuoja.

Pirmo kurso studentų parengtumo atlikti socialinius vaidmenis svarbos vertinimas visais atvejais (8 iš 8) yra žemiausias. Dažniausiai aukščiausius balus socialinių vaidmenų atlikimo parengtumui skyrė trečio kurso studentai (5 iš 8).

Aukščiausiai iš visų socialinių vaidmenų studentai įvertino bendradarbio ir tyrėjo vaidmenis. Visos imties bendradarbio vaidmens vertinimas sudarė 3.4 ± 1.00 balo, tyrėjo vaidmens – 3.47 ± 1.00 balo. Žemiausiais balais respondentai vertino parengtumą atlikti tėvų patarėjo ir organizatoriaus vaidmenis. Tėvų patarėjo vaidmens vertinimas sudarė 2.69 ± 1.00 balo, organizatoriaus vaidmens – 2.85 ± 0.97 balo.

Pirmo ir antro kurso studentai aukščiausiais balais vertino parengtumą atlikti bendradarbio vaidmenį, žemiausiais – tėvų patarėjo vaidmenį. Trečio ir ketvirto kurso studentai aukščiausiais balais vertino tyrėjo, žemiausiais, taip pat kaip ir I, II kurso studentai – tėvų patarėjo vaidmenį.

6. Tyrimo hipotezė: „Keliama prielaida, kad III – IV kurso studentų socialiniai įgūdžiai yra aukštesnio lygio nei I – II kurso studentų“ nepasitvirtino. Visų respondentų esminių ir situacinių socialinių įgūdžių lygis yra vienodas. Pirmo kurso studentų parengtumas atlikti socialinius vaidmenis yra žemiausias, tačiau tai taip pat nepatvirtina tyrimo hipotezės, nes ketvirto kurso studentų parengtumas atlikti socialinius vaidmenis yra žemesnis nei trečio kurso studentų.

REKOMENDACIJOS

1. Asmuo, atlikdamas įvairius socialinius vaidmenis, taikydamas savo veikloje socialinius įgūdžius, kaupia gyvenimo patirtį, geriau pažįsta patį save ir savo galimybes.

2. Formuojant kūno kultūros specialybės studentų socialinius įgūdžius būtina remtis socialinio išmokymo teorija, teigiančia, kad socialiniai veiksniai, tokie kaip kitų asmenų elgesio stebėjimas, yra svarbūs mokymuisi bei elgesiui. Stebėdamas ir modeliuodamas kitų elgesį socialinėje aplinkoje, studentas gali išlavinti reikalingus socialinius įgūdžius.

3. Apibendrinus kūno kultūros specialybės studentų situacinius ir esminius socialinius įgūdžius paaiškėjo, kad studijų programa neturi įtakos SSĮ, bei ESĮ kaitai. Šiai problemai spręsti svarbūs studijų dalykų programų organizavimo klausimai. Daugiau dėmesio reikėtų skirti studentų socialinių įgūdžių ugdymui ir plėtotei.

4. Socialinių įgūdžių ugdymas turėtų padėti būsimajam kūno kultūros pedagogui pasirengti dalyko mokytojo, auklėtojo, socializatoriaus, tėvų patarėjo, organizatoriaus, vadovo, bendradarbio, tyrėjo vaidmenims. Toks kūno kultūros pedagogas būtų pajėgus kurti vertybes šiais asmenybės lygmenimis.

charakterologiniu:

- vidinės įtampos nebuvimą;
- saugumo jausmo atsiradimą;
- pasitikėjimo savo jėgomis atsiradimą;
- psichologinę sveikatą;

dvasiniu:

- bendravimo kultūrą, dėmesį kitiems žmonėms;
- savęs realizavimo poreikį.

5. Socialinių įgūdžių ugdymas, studijų universitete metu, turėtų laiduoti, studentų gebėjimą kompetentingai atlikti minėtus socialinius vaidmenis. Pedagoginė praktika turėtų padėti studentams suvokti, kokie reikalavimai dabar keliami mokytojui, kokie turi būti jo gebėjimai bendrauti ir bendradarbiauti.

6. Reikšmingas vaidmuo ugdant studentų socialinius įgūdžius tenka dėstytojui. Gerus rezultatus užtikrina tik darni abipusė dėstytojų ir studentų veikla, t.y. toks jų bendravimas, kuris remiasi palankumu ir abipuse pagarba, tarpusavio nuoširdumu ir atvirumu, išstobulintais socialiniais įgūdžiais. Dėstytojams privalu orientuotis į tai, kad būtų visokeriopai skatinamas studentų socialinių įgūdžių ugdymas bei tobulinimas. Reikėtų nuolat tobulinti darbo su studentais metodus.

LITERATŪRA

1. Adaškevičienė E. (1999). *Vaikų sveikatos ugdymas*. Vilnius: SIC.
2. Arends R. (1998). *Mokomės mokyti*. Vilnius: Margi raštai.
3. Argyle M. (1981). *Social skills and health*. London: Methuen. [žiūrėta: 2011 01 04] prieiga per internetą:
http://www.google.com/books?hl=lt&lr=&id=RdMOAAAAQAAJ&oi=fnd&pg=PP9&dq=argyle+social+skills&ots=6ZC_UEGIFf&sig=l_wBbwNNsHxxxxtIV98WymDx6OY#v=onepage&q&f=false
4. Asher, S. R. Wheeler, V. A. (1985). Children's loneliness: a comparison of rejected and neglected peer status. *Journal of consulting and clinical psychology*, 53, p. 500-505.
5. Bajoriūnas Z. (1997). *Šeimos edukologija*. Vilnius: Jošara.
6. Bandura A. (1986). *Social foundation of thought and action: A social – cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice – Hall.
7. Brandt - Bredenbeck H. P., Brettschneider W. D. (1997). Sport involvement and self - concept in German and American adolescents. *International review for the sociology of sport*, 32 (4), 357-371.
8. Bulajeva T. (2001). *Pedagogų saviugdų veiksniai švietimo kaitos sąlygomis*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
9. Bulotaitė L., Gudžinskienė V. (2004). *Gyvenimo įgūdžių ugdymo programa*. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.
10. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius: Margi raštai.
11. Černius V. J. (1992) *Mokytojo pagalbininkas*. Kaunas: Littera Universitati Vytauti Magni.
12. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. (2000). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
13. Daukšienė D. O., Gudžinskienė V. (2002) Socialinių įgūdžių ugdymas. *Žvirblių takas* Nr.1, [žiūrėta: 2011 01 04] prieiga per internetą:
http://www.gimtasiszodis.lt/gudzinsk_02_1.htm
14. Dumbliauskas V. (1999). *Sociologija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
15. Gailienė D. (1996). *Aš myliu kiekvieną vaiką*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
16. Galkienė A. (2001). *Pedagginės sąveikos ypatumai integruoto ugdymo sąlygomis*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.

17. Gauthier L. (2001). *Trečiojo tūkstantmečio vaikai*. Vilnius: Presvika.
18. Grakauskaitė V., Kropaitė N. (2004). Moksleivių socialinių įgūdžių lavinimas. *Žvirblių takas*, Nr. 4, [žiūrėta: 2011 01 04] prieiga per internetą http://www.gimtasiszodis.lt/grakausk_04_4.htm
19. Genevičius J. (1991) *Studentų kūno kultūros pagrindai*. Kaunas: Šviesa.
20. Indrašienė V. (2004). *Socialinio ugdymo technologijos*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
21. Jančiauskas R. (2005). Jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikų fizinio ugdymo humanizavimo galimybės per kūno kultūros pamokas. *Pedagogika*, 80, p. 91 – 95.
22. Jovaiša L. (2001). *Edukologijos pradžios pradmenys*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
23. Jovaiša L. (1993). *Pedagogikos terminai*. Kaunas: Šviesa.
24. Jovaiša L. (2001). *Ugdymo mokslas ir praktika*. Vilnius: Agora.
25. Juodaitytė A. (2003). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vilnius: Petro ofsetas.
26. Kemerienė S., Mazūrienė R. (2001). *Socialinių įgūdžių ugdymo vadovas*. Vilnius: G. Kusio firma.
27. Kneišienė I. (2008). Kaip organizuoti mokymo ir mokymosi procesą, kad mokiniai išsiugdytų būtiniausius įgūdžius. *Žvirblių takas*. Nr. 3. [žiūrėta: 2011 01 04] prieiga per internetą http://www.gimtasiszodis.lt/kneiziene_08_3.htm
28. Kveskienė G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
29. Kveskienė G. (2005). *Pozityvioji socializacija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
30. Laužackas R. (2005). Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
31. Laužikas J. (1992). *Pedagoginiai raštai*. Kaunas: Šviesa.
32. Lekavičienė R. (2004). Socialinės kompetencijos kriterijų problema: studentų socialinių įgūdžių ir socialinio prioriteto santykio tyrimas. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 1(51), p. 30-36.
33. Lekavičienė R. (2001). Socialinės kompetencijos psichologiniai kriterijai ir vertinimas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
34. Leliūgienė I. (2002). *Socialinė pedagogika*. Kaunas: Technologija.
35. Leliūgienė I. (1997). *Žmogus ir socialinė aplinka*. Kaunas: Šviesa.
36. *Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija*. [žiūrėta: 2011 01 04] prieiga per internetą:

http://www.smm.lt/ugdymas/docs/programos/1_pradinio%20ugdymo%20bendroji%20programa.pdf

37. Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos. (2002). *Švietimo gairės*. Vilnius: Spauda. [žiūrėta: 2010. 09. 24] prieiga per internetą
<http://www.smm.lt/strategija/docs/svietimo.gaires.pdf>
38. Lepeškienė V. (1996). *Humanistinis ugdymas mokykloje*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
39. Malinauskas R. (2006). *Moksleivių socialinių įgūdžių ugdymas*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
40. Malinauskas R. (1999). *Pedagogų socialinio rengimo ypatumai*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
41. Malinauskas R. (2006). *Sporto pedagogų ir sportininkų socialinio psichologinio rengimo ypatumai*. Vilnius: Lietuvos kūno kultūros akademija.
42. Malinauskas R. (2002). Sporto pedagogų socialinių įgūdžių raida socialinio rengimo kontekste. *Pedagogika*, 59, p. 131 – 135.
43. Malinauskas R. (2002a). Sporto pedagogų socialinių įgūdžių raiška socialinio rengimo kontekste. *Pedagogika*, 63, p. 190-195.
44. Malinauskas R. (2003a). *Sporto psichologijos pagrindai*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
45. Malinauskas R., Miškinis K. (2000). Pedagogikos studentų socialinės parengties ypatumai dėstytojų akimis. *Pedagogika*, 47, p. 34 – 45.
46. Malinauskas R., Žalienė I. (2006). Socialinio rengimo reikšmė sporto pedagogų gebėjimui kurti palankų pamokos psichologinį klimatą. *Pedagogika*, 82, p. 80 – 84.
47. Martens R. (1999). *Sporto psichologijos vadovas treneriui*. Vilnius: Lietuvos sporto informacijos centras.
48. Matulionis A. V. (2003). *Sociologija*. Vilnius: Homo liber.
49. Miškinis K. (2000). *Kūno kultūros ir sporto specialistų rengimo tobulinimas*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
50. Miškinis K. (2001). *Kūno kultūros ir sporto specialistų rengimo tobulinimas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
51. Miškinis K. (2002). *Sporto pedagogikos pagrindai*. Kaunas: Lietuvos Kūno kultūros Akademija.
52. Navaitienė J. (2000). *Būsimųjų mokytojų profesinis kryptingumas ir branda*. Vilnius: VPU.
53. Pocevičienė R. (1999). *Mokėjimo spręsti problemas reikšmė, ugdant pradinį klasių*

mokinių atsakingumą. Šiauliai: ŠU.

54. Psichologijos žodynas. (1993). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų l-kla.
55. Rajeckas V. (1996). Svarbiausi mokytojų rengimo pedagogizacijos aspektai. *Pedagogika*, 32, p. 11 – 24.
56. Rogers C. R. (1983). *Freedom to learn for the 80,s*. Colombo-Toronto-London-Sydney: Ch. M. Mevrill Publ. company, A.Beel Nowell Company.
57. Stonkus S. (2002). *Sporto terminų žodynas*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
58. Šukys S. (2005). *Socialiniai, etiniai sporto aspektai*. Kaunas: LKKA.
59. Šukys S. (2002). *Socialiniai, moraliniai sporto sociologijos aspektai*. Kaunas: LKKA.
60. Šedžiūvienė N. (2005). *Kolegijų pedagogų individualaus profesinio tapsmo edukaciniai pagrindai*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
61. Šniras Š. (2005). *Krepšinio sporto mokyklų moksleivių socialinių įgūdžių ugdymo ypatumai*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
62. Šukys S. (2005). *Socialiniai, etiniai sporto aspektai*. Kaunas: LKKA.
63. Tamošauskas P. (2000) *Humaniškai orientuotas studentų fizinis ugdymas*. Vilnius: Technika.
64. Teresevičienė M. (2004). *Suaugusiųjų mokymasis: andragogikos didaktikos pagrindai*. Kaunas: VDU leidykla.
65. The Incredible Years program. Parents, teachers, and children training series. [žiūrėta: 2011 01 05] prieiga per internetą <http://www.incredibleyears.com/>
66. Vaitkevičius J. (1995). *Socialinės pedagogikos pagrindai*. Vilnius: Egalda
67. Vyšniauskytė R. J., Kardelis K. (2004). Paauglių socialinės kompetencijos raiška įvairaus sociometrinio statuso grupėse. *Pedagogika*. T. 71. p. 86, [žiūrėta: 2011 01 04] prieiga per internetą: http://www.senoji.vpu.lt/pedagogika/PDF/2004/71/Vysniauskyte-rimkiene_Kardelis.pdf
68. Volbekienė V. (2004). *Kūno kultūros mokytojo kompetencijos*. Kaunas. [žiūrėta: 2011 01 04] prieiga per internetą: <http://www.lkka.lt/pask/volbekiene2/InternetKKmisijaKomppvz.ppt.ppt#256,1>
69. Zaukienė A. (1998). Mokytojo veikla- ieškojimų ir sprendimų kelyje. Vilnius: Kronta.
70. Žukauskienė. R. (1996). *Raidos psichologija*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.

PRIEDAI

MIELI KOLEGOS,

Šiaulių universiteto, Edukologijos fakulteto, Kūno kultūros ir sporto edukologijos specialybės magistrantė atlieka Kūno kultūros specialybės studentų socialinių įgūdžių kaitos tyrimą. Anketa yra anoniminė, darbe bus skelbiami tik apibendrinti tyrimo duomenys, todėl tikimės ir prašome nuoširdžių Jūsų atsakymų, kurie suteiks naudingos ir svarbios informacijos vykdomam tyrimui. Pagarbiai, Vita Lenkauskaitė.

JUMS LABIAUSIAI PRIIMTINA VARIANTĄ PAŽYMĖKITE .

Truputis informacijos apie Jus:

Amžius (įrašykite metus)

.....

Lytis

- vyras
 moteris

Kelintame kurse studijuojate?

- I
 II
 III
 IV

Vietovė, kurioje gyvenote iki pradėdant studijas

- miestas
 rajono centras
 kaimo vietovė

Ar profesionaliai sportuojate? (4 – 5 treniruotės per savaitę)

- taip
 ne

Jeigu profesionaliai sportuojate, tai kiek metų? (įrašykite metus)

.....

Ženkliausias (svarbiausias) Jūsų sporto pasiekimas:

.....

Ar kada nors dirbote kūno kultūros ar sportinį darbą?

- taip
 ne

Jeigu dirbote, tai kokį?

.....

Ar baigęs studijas planuojate dirbti kūno kultūros ar sportinį darbą?

- taip
 ne

1. Apibūdinkite, kas Jūsų manymu yra socialiniai įgūdžiai? (galite pasirinkti kelis variantus)

- Tai gebėjimas adaptyviai ir adekvačiai elgtis.
- Tai verbalinio ir neverbalinio elgesio seka, kuri yra susijusi su aplinkinių žmonių elgesiu.
- Tai pastovios asmenybės savybės, pasireiškiančios psichinių reiškinių intensyvumu, tempais ir pastovumu.
- Tai žmogaus sugebėjimas mąstyti, protas, protingumas.
- Tai tam tikrų nuolatinių psichinių savybių kompleksas, apibūdinantis žmogaus emocinį gyvenimą, emocijų reiškimo elgsenos ir veiklos pobūdį.
- Tai specifinis elgesys, kuris reikalingas, kad individas kompetentingai atliktų užduotį.
- Tai adaptyvus ir adekvatus elgesys, kuris padeda įveikti kasdieninio gyvenimo reikalavimus, pasikeitimus ir sunkumus.

2. Įvertinkite šių teiginių svarbą: (1 reiškia – nesvarbu, 2 – šiek tiek svarbu, 3 – vidutiniškai svarbu, 4 – svarbu, 5 – labai svarbu)

TEIGINYS	1 nesvarbu \longleftrightarrow 5 l. svarbu				
	1	2	3	4	5
1. Mokėjimas atsisakyti					
2. Reagavimas į pastabas					
3. Mokėjimas prieštarauti					
4. Atsiprašymas					
5. Pripažinimas klydus					
6. Mokėjimas džiaugtis, būti pagirtam					
7. Mokėjimas pradėti pokalbį					
8. Mokėjimas pakalbėti					
9. Mokėjimas užbaigti pokalbį					
10. Pagalbos prašymas					
11. Gerų žodžių sakymas					
12. Pasakymas ką jauti					

3. Kaip vertinate savo parengtumą dirbti: (1 reiškia – nepasirengęs, 2 – ne visai pasirengęs, 3 – vidutiniškai pasirengęs, 4 – pasirengęs, 5 – visiškai pasirengęs)

PARENGTUMAS Darbų pobūdis	1 nepasirengęs \leftrightarrow 5 visiškai pasirengęs				
	1	2	3	4	5
1. Mokomąjį darbą					
2. Auklėjamąjį darbą					

3. Darbą ne pamokų metu (atskleisti tikslus ir karjeros galimybes, rengti moksleivius gyvenimui...)					
4. Darbą su mokinių tėvais					
5. Darbą su mokinių organizacijomis					
6. Vadybinį darbą					
7. Dalintis savo gerąja patirtimi su kolegomis					
8. Atlikti savo veiklos tiriamąjį darbą – savianalizę					

4. Įvertinkite savo asmeninius esminius socialinius įgūdžius: (1 reiškia – niekada, 2 – retai, 3 – kartais, 4 – dažnai, 5 – visada)

TEIGINYS	1 niekada \longleftrightarrow 5 visada				
	1	2	3	4	5
1. EMOCINIS EKSPRESYVUMAS					
1. 1. Kai mano nuotaika bloga, aš ją sugadinu draugams.					
1. 2. Man ne kartą sakė, kad mano akys išraiškingos.					
1. 3. Pokalbiuose su draugais aš esu svarbiausias žmogus.					
1. 4. Aš atvirai reiškiu savo jausmus.					
2. EMOCINIS JAUTRUMAS					
2. 1. Aš greitai susigėstu.					
2. 2. Žmonės man dažnai sako, kad aš esu jautrus ir supratingas.					
2. 3. Kiti žmonės beveik niekada neįstengia nuo manęs nuslėpti savo tikrųjų jausmų.					
2. 4. Aš visuomet stengiuosi užjausti nusiminusį draugą.					
3. EMOCINĖ KONTROLĖ					
3. 1. Aš galiu nuslėpti savo tikruosius jausmus.					
3. 2. Aš sugebu apsimesti ramiu, net jei aš esu labai sutrikęs.					
3. 3. Kai man labai nepatinka kokia nors veikla, aš galiu prisiversti elgtis taip, lyg tai man būtų malonu.					
3. 4. Jeigu iškyla sunkumų, aš sugalvoju, kaip juos išspręsti.					

4. SOCIALINIS EKSPRESYVUMAS					
4. 1. Būdamas didelėje žmonių grupėje aš nesidroviu kalbėti.					
4. 2. Aš dažniausiai labai daug kalbu.					
4. 3. Pakeliui į namus arba iš namų aš pirmas prakalbinu draugą.					
4. 4. Man lengva apginti savo nuomonę.					
5. SOCIALINIS JAUTRUMAS					
5. 1. Aš per daug jaudinuosi dėl to, ką man sako kiti žmonės.					
5. 2. Aš dažnai išgyvenu, kad žmonės ne taip supranta tai, ką aš jiems pasakau.					
5. 3. Aš žinau elgesio taisykles, kurių privalai laikytis.					
5. 4. Tėvai man visada pabrėždavo kultūringo elgesio svarbą.					
6. SOCIALINĖ KONTROLĖ					
6. 1. Man labai lengva prisitaikyti prie visokiausių reikalavimų.					
6. 2. Kai aš esu grupėje draugų, pritampu prie jų.					
6. 3. Aš puikiai sutariu su įvairiais žmonėmis.					
6. 4. Aš esu sumanus ir pasitikintis savimi.					

Dėkoju už atsakymus

I, II, III, IV kurso studentų ženkliausi sporto pasiekimai

KURSAS	Eil. NR.	ŽENKLIASIS SPORTO PASIEKIMAS
I kursas	1.	LT rajonų pirmenybės, III vieta
	2.	Kretingos raj. Merginų krepšinio varžybos I vieta
	3.	LT čempionato laimėtojas II vieta
	4.	Baltijos šalių mačas III vieta
	5.	Europos jaunimo iki 20 m. čempionas
	6.	Alytaus apskrities futbolo čempionas
	7.	Europos čempionate (senojo žemyno) I vieta
	8.	Europos jaunimo čempionatas VIII vieta
	9.	LT čempionato laimėtojas II vieta
	10.	Čekijos čempionate komanda laimėjo III vietą
	11.	Pakliuvau į L. Karaliūno sporto muziejaus eksponatų pristatymo knygą
	12.	Prizinės vietos moksleivių lygoje. Kvietimas žaisti LT lygoje
	13.	MKL, EXBL, "Karūnos" čempionatas
	14.	NKL II vieta
	15.	Pasaulio čempionatas III vieta
	16.	Europos samba čempionatas III vieta
	17.	Europos lengvosios atletikos bronzos medalis
	18.	Europos N-20 čempionas
	19.	LT rudens kroso ir estafečių prizininkė
	20.	LT jaunių pirmenybių laimėtojas I vieta
	21.	LT rinktinės narys
	22.	2 metai moterų A lygoje (krepšinis)
	23.	ŠKLC čempionas, 1. atletikos šuolio į aukštį III vieta (Šiauliuose, Šiaulių apskr.)
	24.	Klasikinis kultūrizmas
	25.	Lietuvos čempionas (3 kartus)
II kursas	1.	Europos U-20 čempionas
	2.	Lietuvos čempionas 2009m.
	3.	Pasaulio čempionato dalyvis
	4.	Krepšinio varžybų laimėtojas
	5.	LT čempionatas 1 vieta (klasikinis kultūrizmas)
	6.	Dziudo Lietuvos prizininkas. Sambo Europos VII vieta
	7.	LMKL finalinis etapas, III vieta
	8.	Europos čempionatas, III vieta

	9.	LT čempionas 2004m.
	10.	Pirma vieta Lietuvoje, 2004m.
	11.	LT čempionato nugalėtojas
	12.	Rajono pirmenybių I vieta (krepšinis)
	13.	LT prizininkas
	14.	Pasaulio čempionatas, XVI vieta
	15.	LT čempionatas, III vieta
	16.	Europos prizininkas
	17.	Jaunių krepšinio taurė
	18.	LT merginų krepšinio čempionatas, VIII vieta
	19.	LT pirmenybės, 4x400 iki 20m. II vieta
	20.	LT pirmenybės, I vieta
	21.	Jaunių kultūrizmo pirmenybėse iki 18m. II vieta
	22.	Jaunių pirmenybės, III vieta
	23.	Rajono krepšinio vicečempionas
	24.	LT rinktinės narys
III kursas	1.	LT čempionas
	2.	NKL laimėtojas (krepšinis) III vieta
	3.	Lietuvos daugiakovės prizininkas
	4.	LT čempionas
	5.	Europos čempionatas
	6.	LT suaugusių čempionė
	7.	LT suaugusių čempionė, tenisas
	8.	LT jaunimo, suaugusių-čempionas, prizininkas
	9.	LT lengvosios atletikos čempionatas iki 23m. II vieta
	10.	Jaunimo pirmenybės, IV vieta
	11.	LT lengvosios atletikos čempionatas iki 23m. II vieta
	12.	Pabalčio čempionatas, II vieta
	13.	2005 Jaunių regbio čempionatas, I vieta
	14.	LT prizininkas
IV kursas	1.	Futbolas
	2.	Kovinio sambo I vieta
	3.	LT jaunimo čempionato prizininkas
	4.	Geriausia LT žaidėja
	5.	LT čempionas
	6.	LT čempionas
	7.	Europos vicečempionas U-18
	8.	LT svarsčio kilnojimo čempionė
	9.	Europos čempionatai

10.	Išvykimas į LT rinktinę
11.	LT čempionatas
12.	LT čempionato prizininkas, sporto meistro normatyvas
13.	KSM
14.	BBL bronzos laimėtojas
15.	Jaunių dziudo Europos čempionatas, VIII vieta
16.	NKL, III vieta
17.	LT jaunimo čempionato prizininkas
18.	LT čempionas

I, II, III, IV kurso studentų, kūno kultūros ir sporto, darbų pobūdis

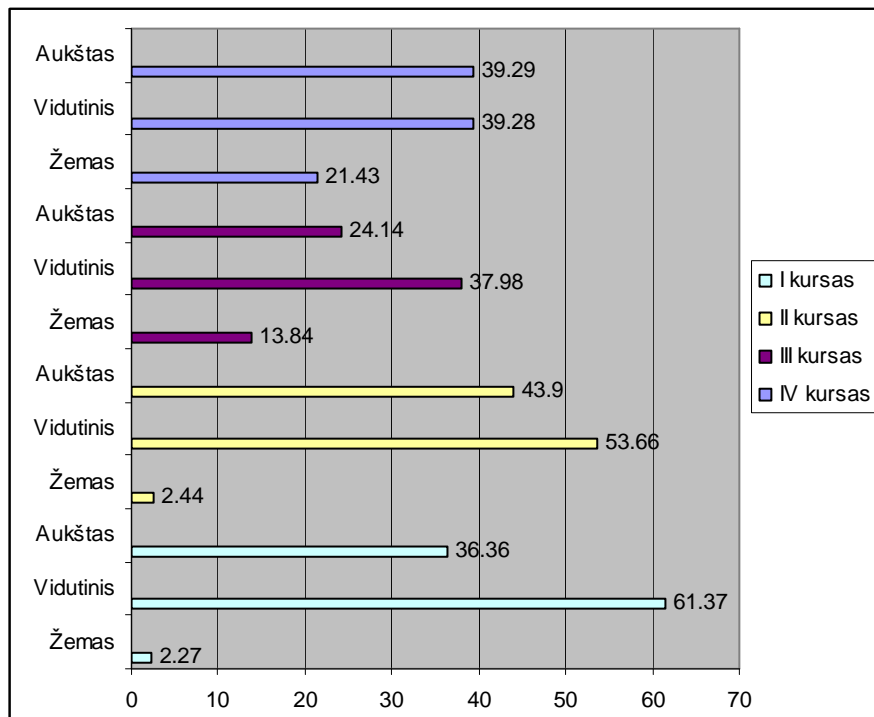
KURSAS	Eil. NR.	ŽENKLIASIS SPORTO PASIEKIMAS
I kursas	1.	Trenerio padėjėju
	2.	Vasaros stovykloje
	3.	Vaikų darželyje, krepšinio trenere
	4.	Pagalbiniu fizinio pasirengimo ir taktikos treneriu
	5.	Treneriu
	6.	Fizinio pasiruošimo treneriu
	7.	Trenere
II kursas	1.	Trenerio
	2.	Žirgų trenerės
	3.	Futbolo trenerio, mokykloje
	4.	Trenerio
	5.	Kūno kultūros vadovės vaikų darželyje
	6.	Trenerio
	7.	Trenerio
	8.	Trenerio
	9.	Aerobikos trenere
	10.	Kūno kultūros mokytojo vaikų darželyje
	11.	Trenerio
	12.	Trenerio
III kursas	1.	Teisėjo
	2.	Kūno kultūros mokytojo
	3.	Kūno kultūros mokytojo, trenerio
	4.	Vasaros stovykloje
	5.	Kūno kultūros mokytoja
	6.	Aerobikos trenere
	7.	Kūno kultūros mokytojo
	8.	Kūno kultūros mokytoja
	9.	Teniso trenere
	10.	Mokytojo
	11.	Mokytojo
	12.	Mokytojo
	13.	Kūno kultūros mokytojo
	14.	Mokytojo

IV kursas	1.	Trenerio
	2.	Trenerės
	3.	Trenerio
	4.	Trenerio
	5.	Kūno kultūros mokytoju
	6.	Mokytojo pavaduotojos
	7.	Stovykloje

SITUACINIAI SOCIALINIAI ĮGŪDŽIAI

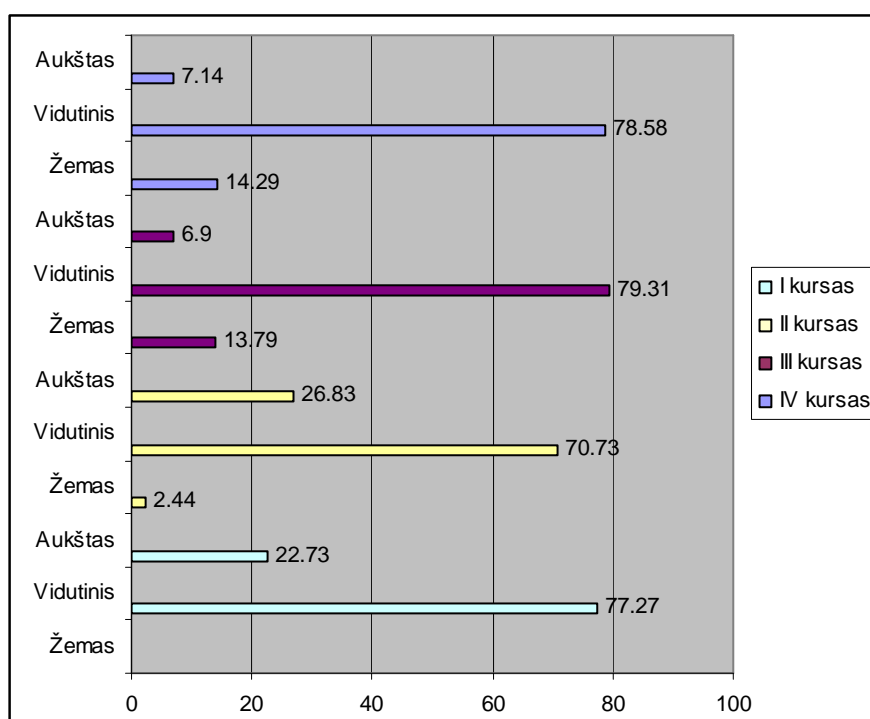
12 lentelė

MOKĖJIMAS ATSIŠAKYTI	Studentų grupės	%	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	2.27	Žemas
		61.37	Vidutinis
		36.36	Aukštas
	II kursas	2.44	Žemas
		53.66	Vidutinis
		43.9	Aukštas
	III kursas	13.84	Žemas
		37.98	Vidutinis
		24.14	Aukštas
	IV kursas	21.43	Žemas
		39.28	Vidutinis
		39.29	Aukštas

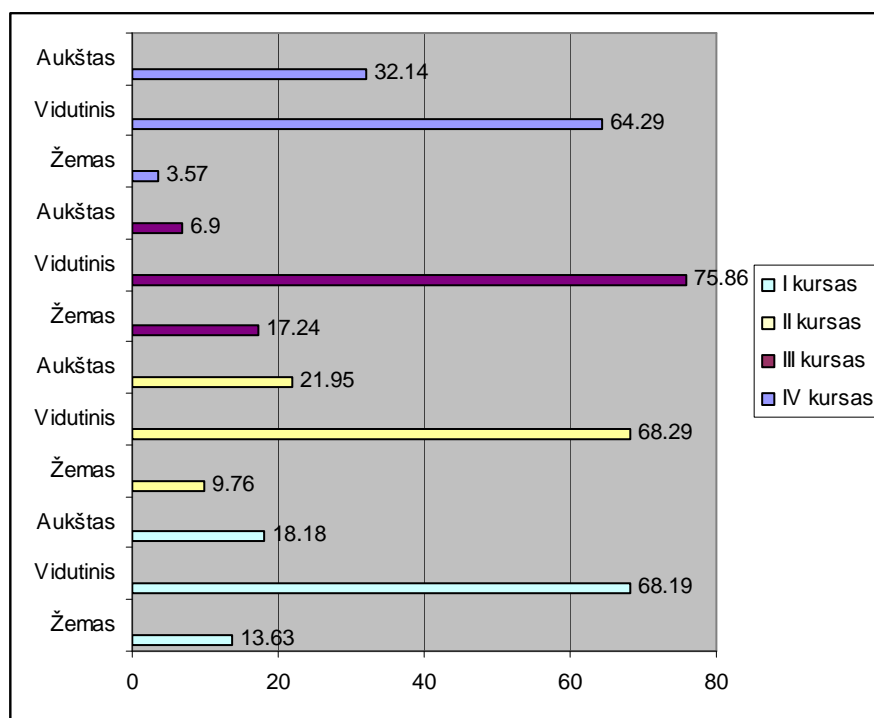
36 pav. Mokėjimo atsisakyti svarbos įvertinimas (N=142,%)

REAGAVIMAS Į PASTABAS	Studentų grupės	%	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	0	Žemas
		77.27	Vidutinis
		22.73	Aukštas
	II kursas	2.44	Žemas
		70.73	Vidutinis
		26.83	Aukštas
	III kursas	13.79	Žemas
		79.31	Vidutinis
		6.90	Aukštas
	IV kursas	14.29	Žemas
		78.58	Vidutinis
		7.14	Aukštas

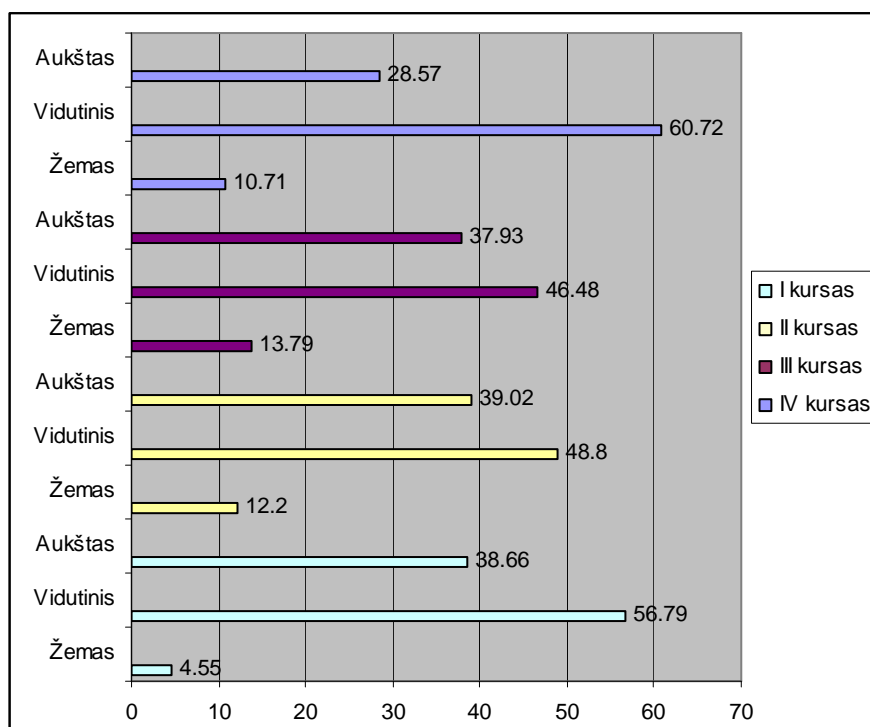
37 pav. Reagavimo į pastabas svarbos įvertinimas (N=142,%)

MOKĖJIMAS PRIEŠTARAUTI	Studentų grupės	%	Igūdžio vertinimo lygis
	I kursas	13.63	Žemas
		68.19	Vidutinis
		18.18	Aukštas
	II kursas	9.76	Žemas
		68.29	Vidutinis
		21.95	Aukštas
	III kursas	17.24	Žemas
		75.86	Vidutinis
		6.90	Aukštas
	IV kursas	3.57	Žemas
		64.29	Vidutinis
		32.14	Aukštas

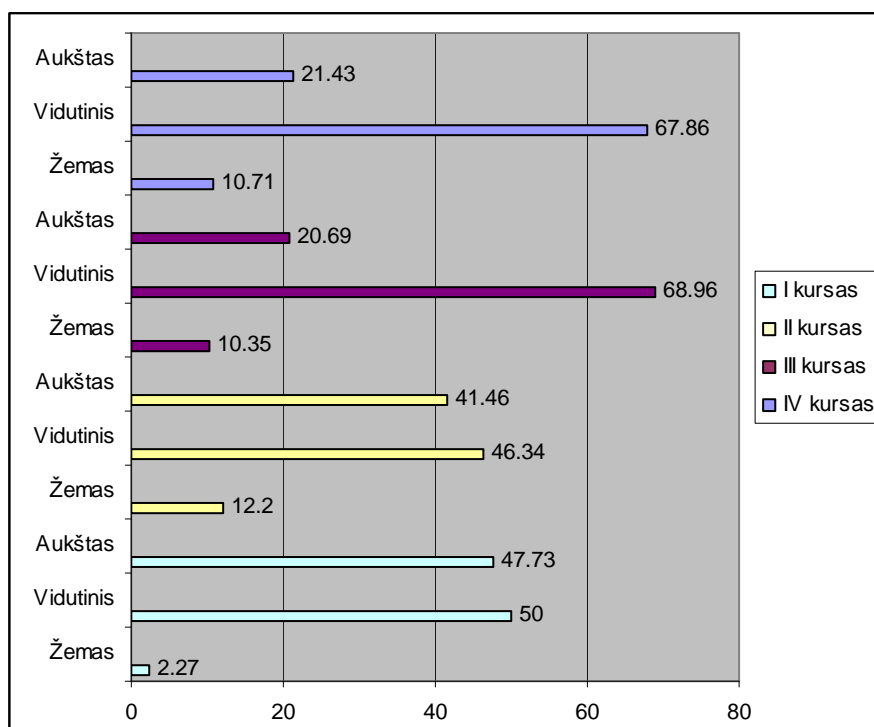
38 pav. Mokėjimo prieštarauti svarbos įvertinimas (N=142,%)

ATSIPRAŠYMAS	Studentų grupės	%	Igūdžio vertinimo lygis
	I kursas	4.55	Žemas
		56.79	Vidutinis
		38.66	Aukštas
	II kursas	12.20	Žemas
		48.80	Vidutinis
		39.02	Aukštas
	III kursas	13.79	Žemas
		46.48	Vidutinis
		37.93	Aukštas
	IV kursas	10.71	Žemas
		60.72	Vidutinis
		28.57	Aukštas

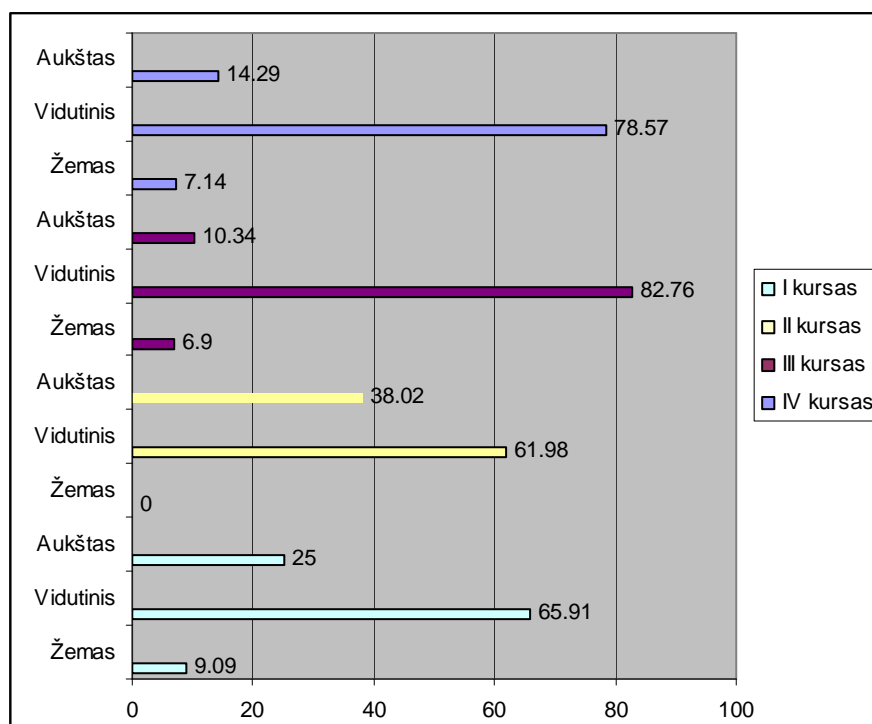
39 pav. Atsprašymo svarbos įvertinimas (N=142,%)

PRIPAŽINIMAS KLYDUS	Studentų grupės	%	Igūdžio vertinimo lygis
	I kursas	2.27	Žemas
		50.00	Vidutinis
		47.73	Aukštas
	II kursas	12.2	Žemas
		46.34	Vidutinis
		41.46	Aukštas
	III kursas	10.35	Žemas
		68.96	Vidutinis
		20.69	Aukštas
	IV kursas	10.71	Žemas
		67.86	Vidutinis
		21.43	Aukštas

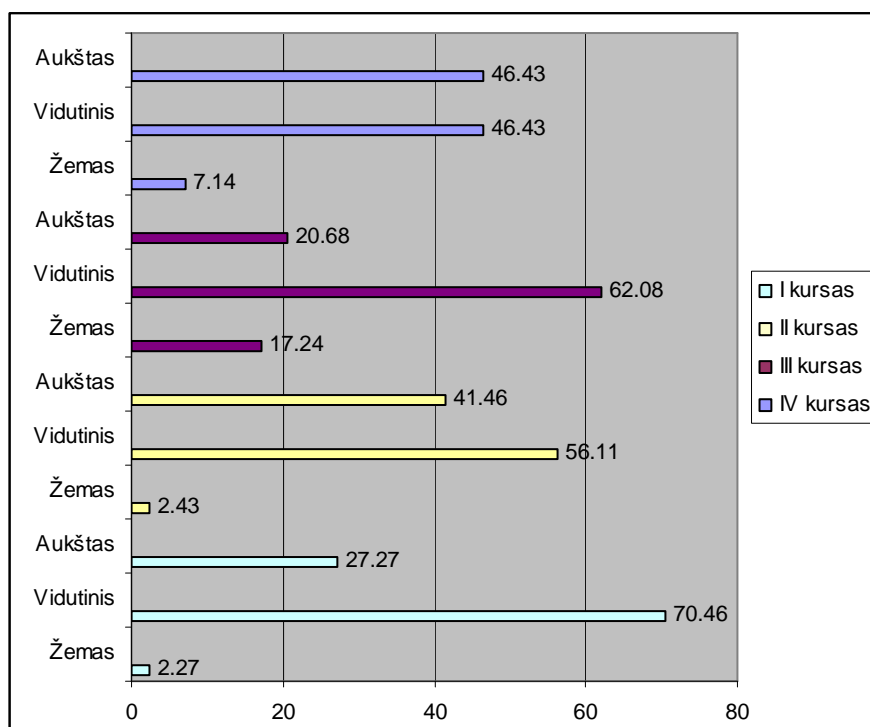
40 pav. Pripažinimo klydus svarbos įvertinimas (N=142,%)

MOKĖJIMAS DŽIAUGTIS BŪTI PAGIRTAM	Studentų grupės	%	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	9.09	Žemas
		65.91	Vidutinis
		25.00	Aukštas
	II kursas	0	Žemas
		61.98	Vidutinis
		38.02	Aukštas
	III kursas	6.90	Žemas
		82.76	Vidutinis
		10.34	Aukštas
	IV kursas	7.14	Žemas
		78.57	Vidutinis
		14.29	Aukštas

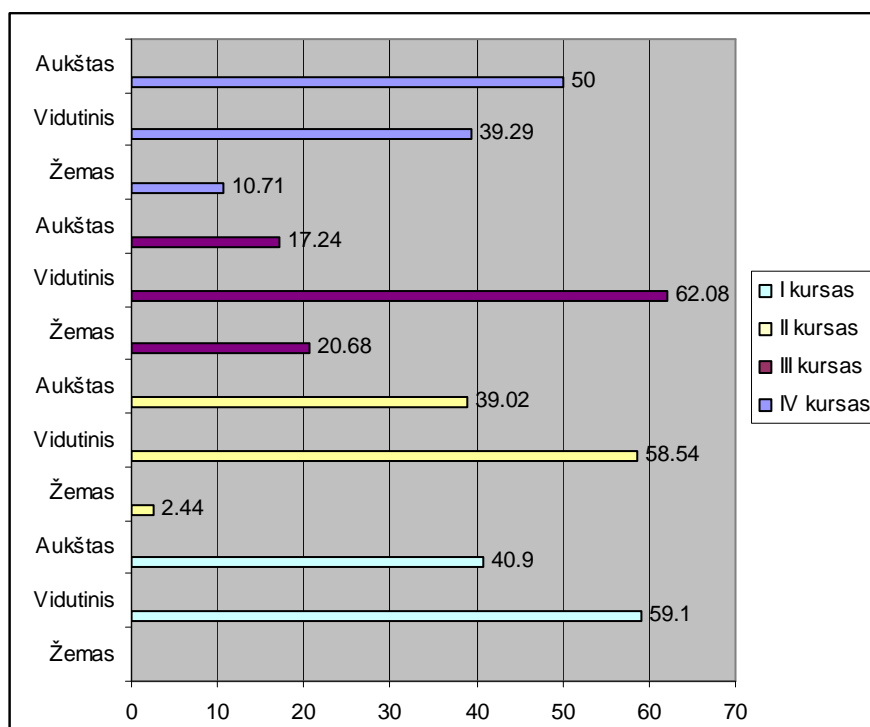
41 pav. Mokėjimo džiaugtis, būti pagirtam svarbos įvertinimas (N=142,%)

MOKĖJIMAS PRADĖTI POKALBĮ	Studentų grupės	%	Igūdžio vertinimo lygis
	I kursas	2.27	Žemas
		70.46	Vidutinis
		27.27	Aukštas
	II kursas	2.43	Žemas
		56.11	Vidutinis
		41.46	Aukštas
	III kursas	17.24	Žemas
		62.08	Vidutinis
		20.68	Aukštas
	IV kursas	7.14	Žemas
		46.43	Vidutinis
		46.43	Aukštas

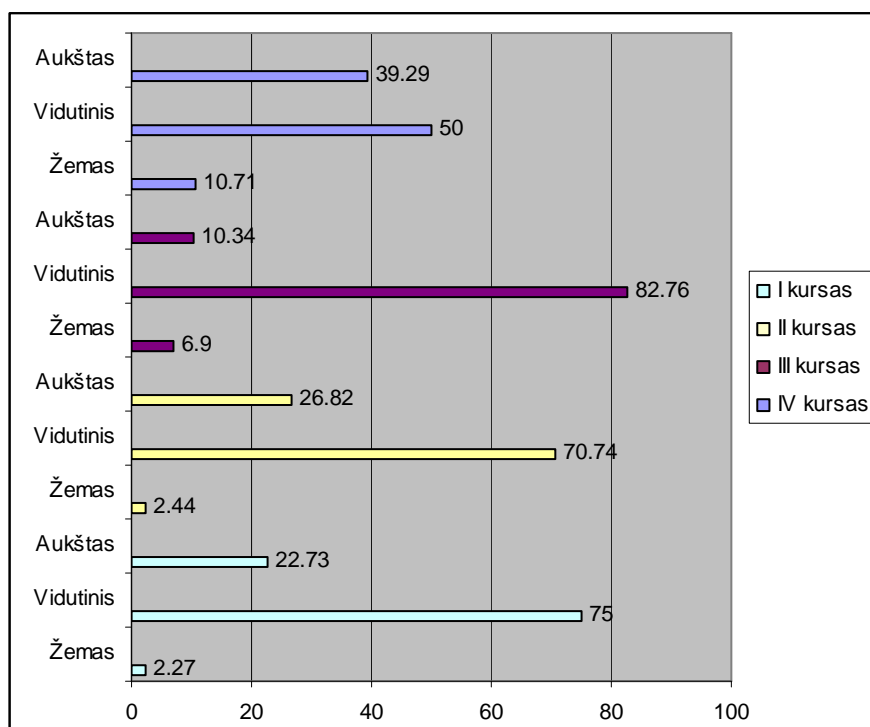
42 pav. Mokėjimo pradėti pokalbį svarbos įvertinimas (N=142,%)

MOKĖJIMAS PAKALBĖTI	Studentų grupės	%	Igūdžio vertinimo lygis
	I kursas	0	Žemas
		59.1	Vidutinis
		40.9	Aukštas
	II kursas	2.44	Žemas
		58.54	Vidutinis
		39.02	Aukštas
	III kursas	20.68	Žemas
		62.08	Vidutinis
		17.24	Aukštas
	IV kursas	10.71	Žemas
		39.29	Vidutinis
		50	Aukštas

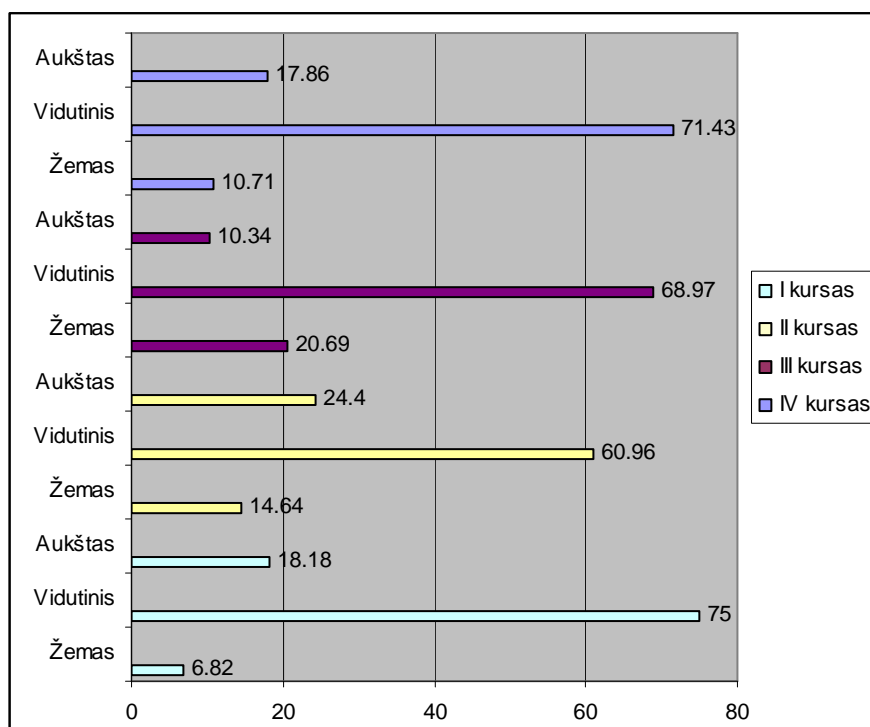
43 pav. Mokėjimo pakalbėti svarbos įvertinimas (N=142,%)

MOKĖJIMAS UŽBAIGTI POKALBĮ	Studentų grupės	%	Igūdžio vertinimo lygis
	I kursas	2.27	Žemas
		75.00	Vidutinis
		22.73	Aukštas
	II kursas	2.44	Žemas
		70.74	Vidutinis
		26.82	Aukštas
	III kursas	6.90	Žemas
		82.76	Vidutinis
		10.34	Aukštas
	IV kursas	10.71	Žemas
		50.00	Vidutinis
		39.29	Aukštas

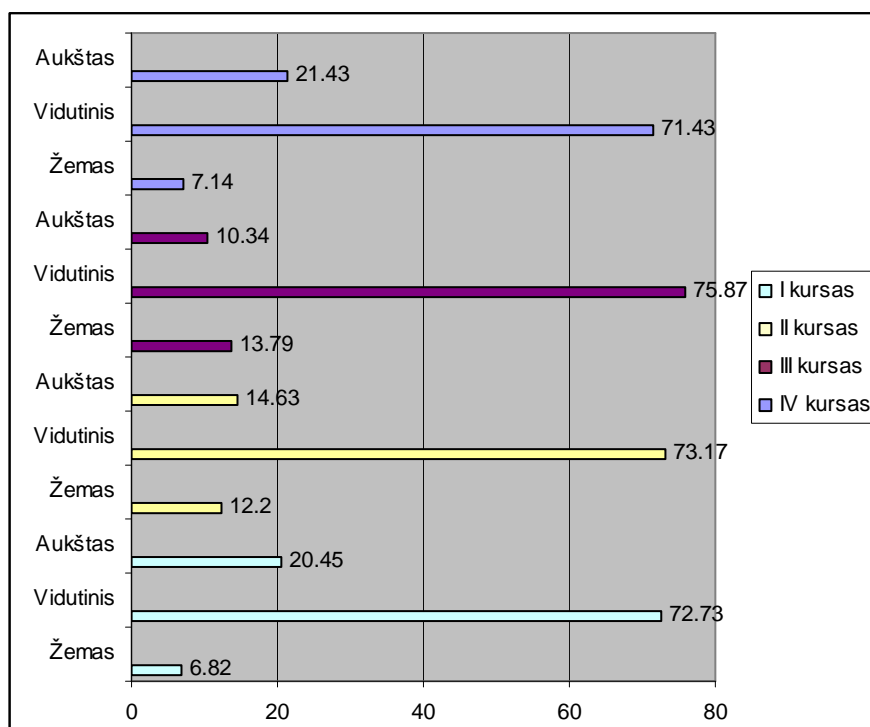
44 pav. Mokėjimo užbaigti pokalbį svarbos įvertinimas (N=142,%)

PAGALBOS PRAŠYMAS	Studentų grupės	%	Igūdžio vertinimo lygis
	I kursas	6.82	Žemas
		75.00	Vidutinis
		18.18	Aukštas
	II kursas	14.64	Žemas
		60.96	Vidutinis
		24.40	Aukštas
	III kursas	20.69	Žemas
		68.97	Vidutinis
		10.34	Aukštas
	IV kursas	10.71	Žemas
		71.43	Vidutinis
		17.86	Aukštas

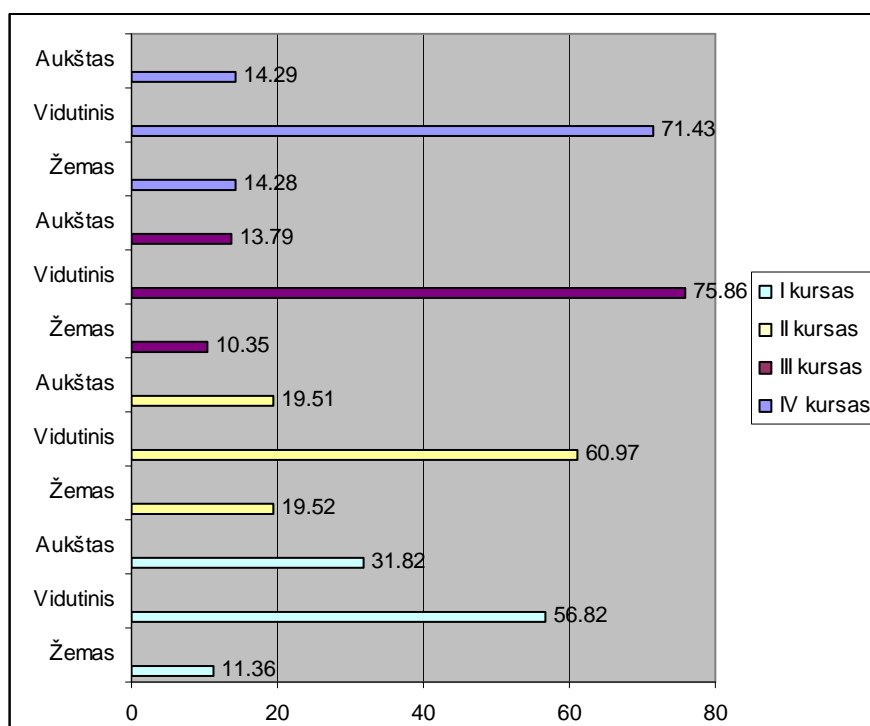
45 pav. Pagalbos prašymo svarbos įvertinimas (N=142,%)

GERŲ ŽODŽIŲ SAKYMAS	Studentų grupės	%	Igūdžio vertinimo lygis
	I kursas	6.82	Žemas
		72.73	Vidutinis
		20.45	Aukštas
	II kursas	12.2	Žemas
		73.17	Vidutinis
		14.63	Aukštas
	III kursas	13.79	Žemas
		75.87	Vidutinis
		10.34	Aukštas
	IV kursas	7.14	Žemas
		71.43	Vidutinis
		21.43	Aukštas

46 pav. Gerų žodžių sakymo svarbos įvertinimas (N=142,%)

PASAKYMAS KĄ JAUTI	Studentų grupės	%	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	11.36	Žemas
		56.82	Vidutinis
		31.82	Aukštas
	II kursas	19.52	Žemas
		60.97	Vidutinis
		19.51	Aukštas
	III kursas	10.35	Žemas
		75.86	Vidutinis
		13.79	Aukštas
	IV kursas	14.28	Žemas
		71.43	Vidutinis
		14.29	Aukštas

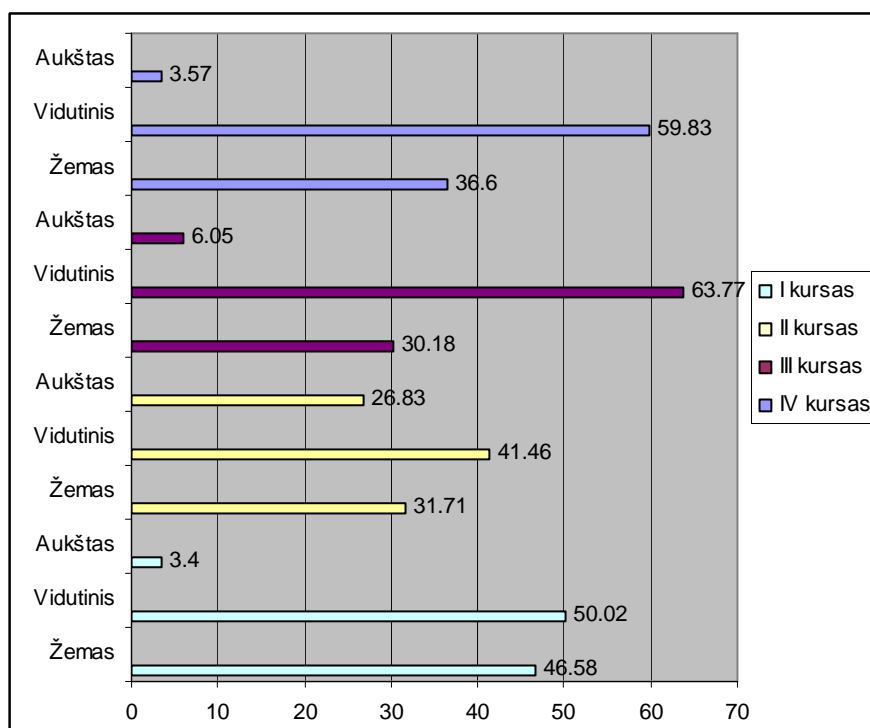

47 pav. Pasakymo ką jauti svarbos įvertinimas (N=142,%)

ESMINIAI SOCIALINIAI ĮGŪDŽIAI

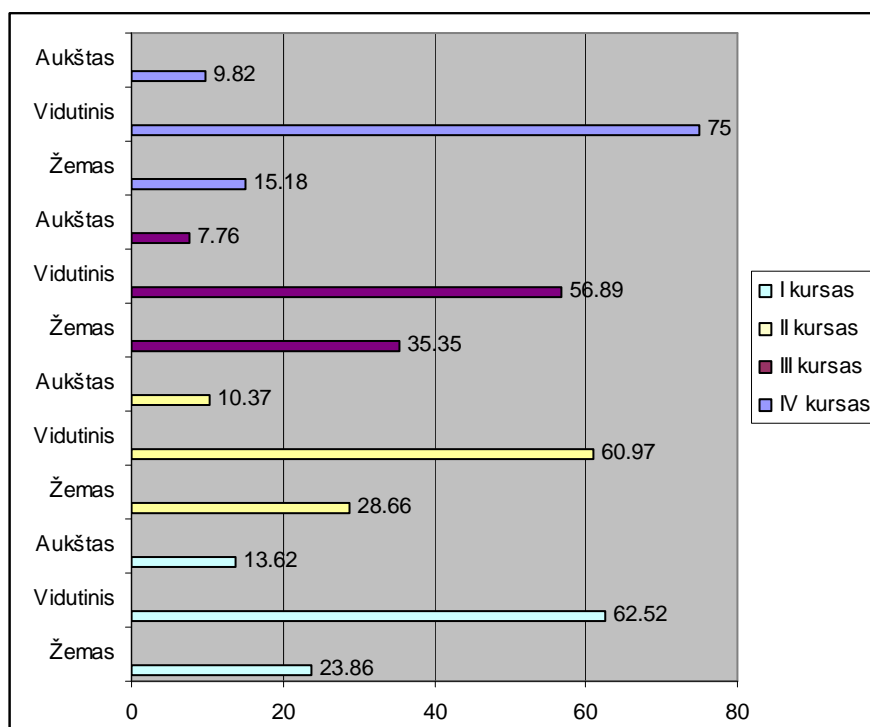
24 lentelė

EMOCINIS EKSPRESYVUMAS	Studentų grupės	%	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	46.58	Žemas
		50.02	Vidutinis
		3.40	Aukštas
	II kursas	31.71	Žemas
		41.46	Vidutinis
		26.83	Aukštas
	III kursas	30.18	Žemas
		63.77	Vidutinis
		6.05	Aukštas
	IV kursas	36.60	Žemas
		59.83	Vidutinis
		3.57	Aukštas

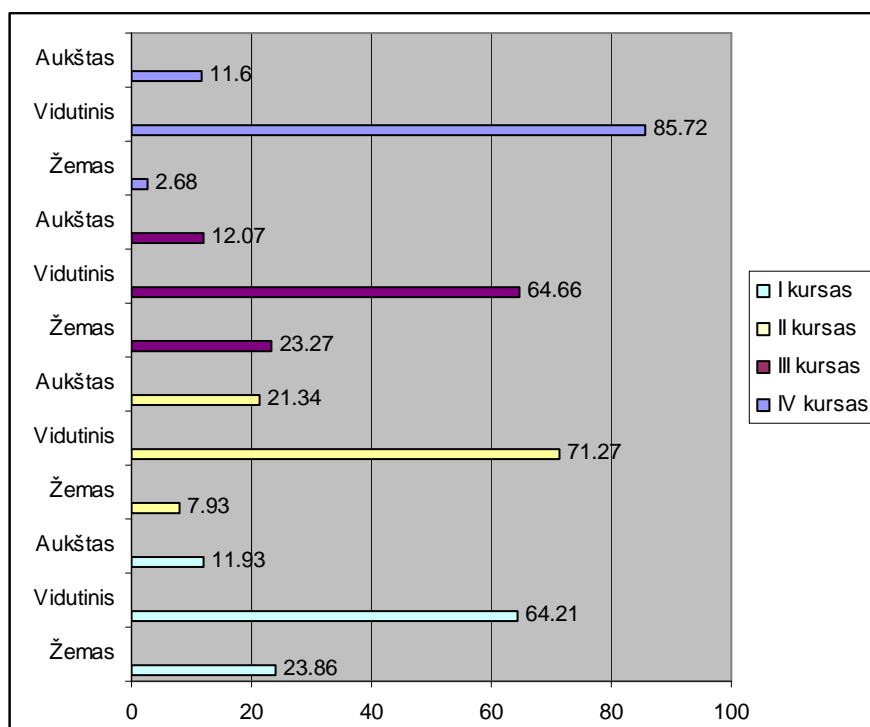
48 pav. Emocinio ekspresyvumo svarbos įvertinimas (N=142,%)

EMOCINIS JAUTRUMAS	Studentų grupės	%	Igūdžio vertinimo lygis
	I kursas	23.86	Žemas
		62.52	Vidutinis
		13.62	Aukštas
	II kursas	28.66	Žemas
		60.97	Vidutinis
		10.37	Aukštas
	III kursas	35.35	Žemas
		56.89	Vidutinis
		7.76	Aukštas
	IV kursas	15.18	Žemas
		75.00	Vidutinis
		9.82	Aukštas

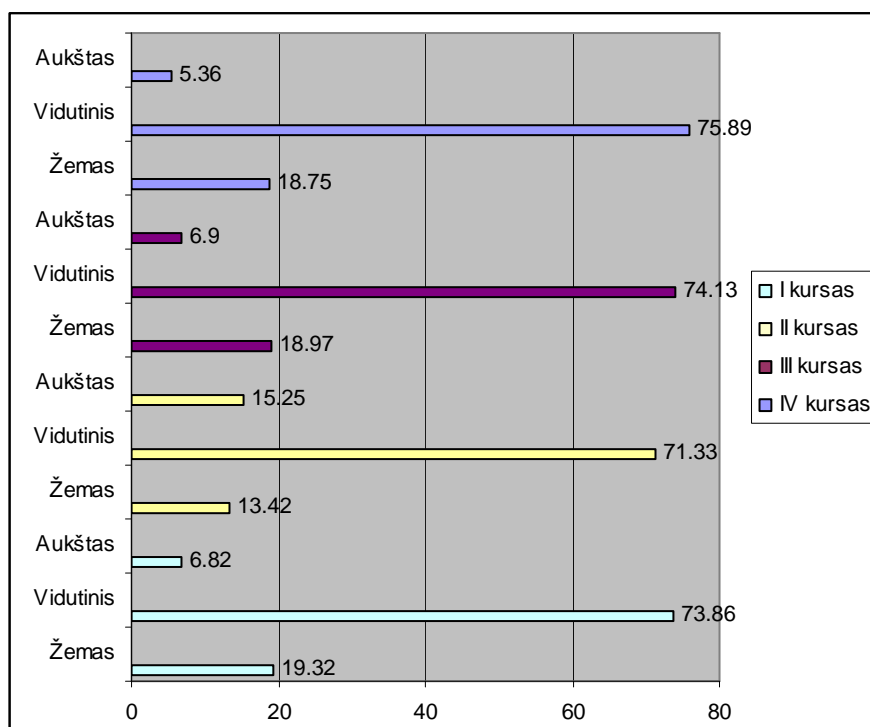
49 pav. Emocinio jautrumo svarbos įvertinimas (N=142,%)

EMOCINĖ KONTROLĖ	Studentų grupės	%	Igūdžio vertinimo lygis
	I kursas	23.86	Žemas
		64.21	Vidutinis
		11.93	Aukštas
	II kursas	7.93	Žemas
		71.27	Vidutinis
		21.34	Aukštas
	III kursas	23.27	Žemas
		64.66	Vidutinis
		12.07	Aukštas
	IV kursas	2.68	Žemas
		85.72	Vidutinis
		11.60	Aukštas

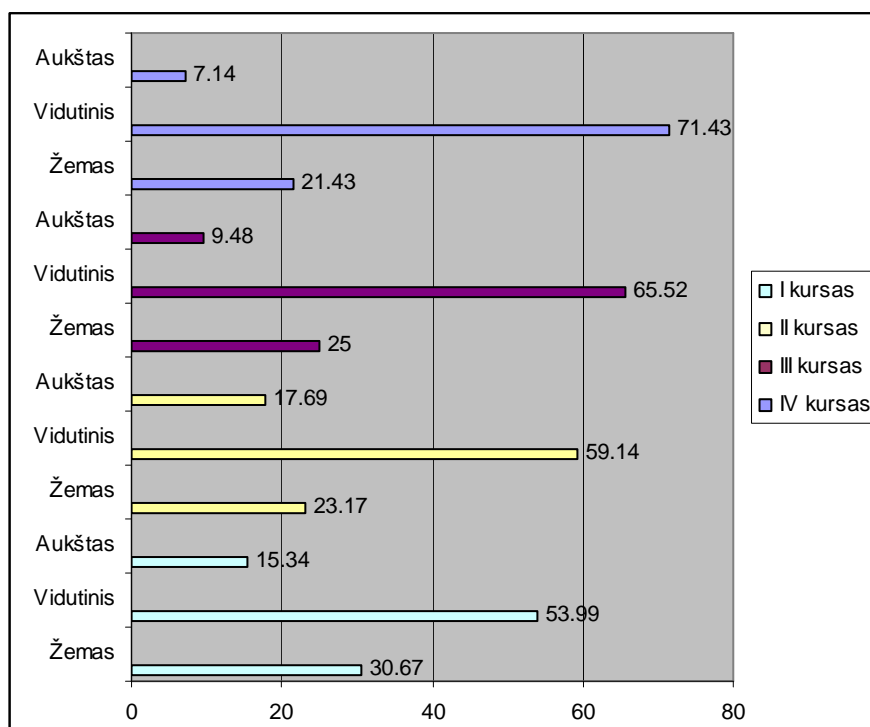
50 pav. Emocinės kontrolės svarbos įvertinimas (N=142,%)

SOCIALINIS EKSPRESYVUMAS	Studentų grupės	%	Igūdžio vertinimo lygis
	I kursas	19.32	Žemas
		73.86	Vidutinis
		6.82	Aukštas
	II kursas	13.42	Žemas
		71.33	Vidutinis
		15.25	Aukštas
	III kursas	18.97	Žemas
		74.13	Vidutinis
		6.90	Aukštas
	IV kursas	18.75	Žemas
		75.89	Vidutinis
		5.36	Aukštas

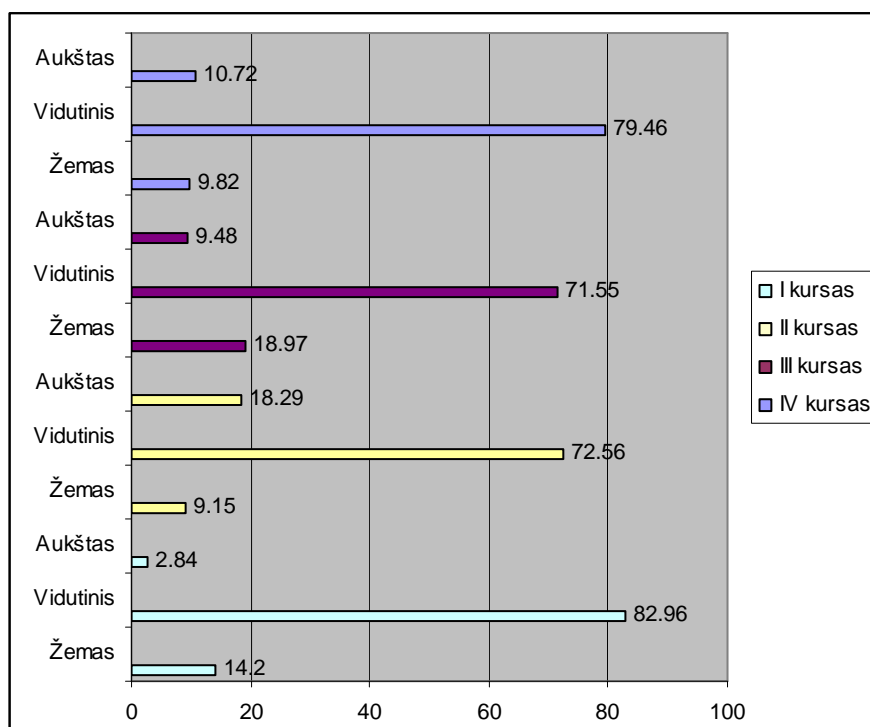
51 pav. Socialinio ekspresyvumo svarbos įvertinimas (N=142,%)

SOCIALINIS JAUTRUMAS	Studentų grupės	%	Igūdžio vertinimo lygis
	I kursas	30.67	Žemas
		53.99	Vidutinis
		15.34	Aukštas
	II kursas	23.17	Žemas
		59.14	Vidutinis
		17.69	Aukštas
	III kursas	25.00	Žemas
		65.52	Vidutinis
		9.48	Aukštas
	IV kursas	21.43	Žemas
		71.43	Vidutinis
		7.14	Aukštas

52 pav. Socialinio jautrumo svarbos įvertinimas (N=142,%)

SOCIALINĖ KONTROLĖ	Studentų grupės	%	Igūdžio vertinimo lygis
	I kursas	14.20	Žemas
		82.96	Vidutinis
		2.84	Aukštas
	II kursas	9.15	Žemas
		72.56	Vidutinis
		18.29	Aukštas
	III kursas	18.97	Žemas
		71.55	Vidutinis
		9.48	Aukštas
	IV kursas	9.82	Žemas
		79.46	Vidutinis
		10.72	Aukštas

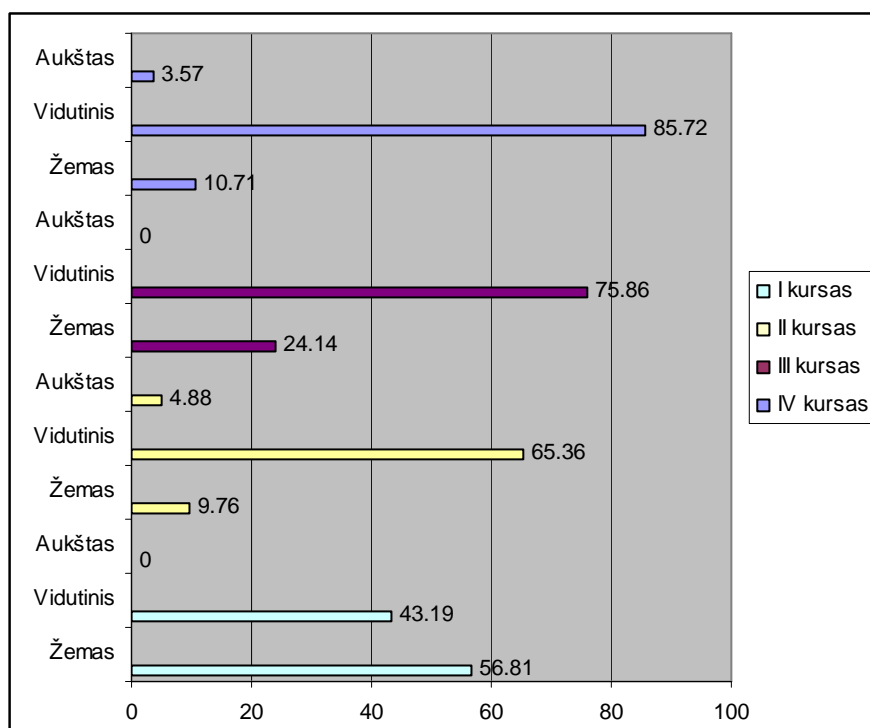

53 pav. Socialinės kontrolės svarbos įvertinimas (N=142,%)

SOCIALINIAI VAIDMENYS

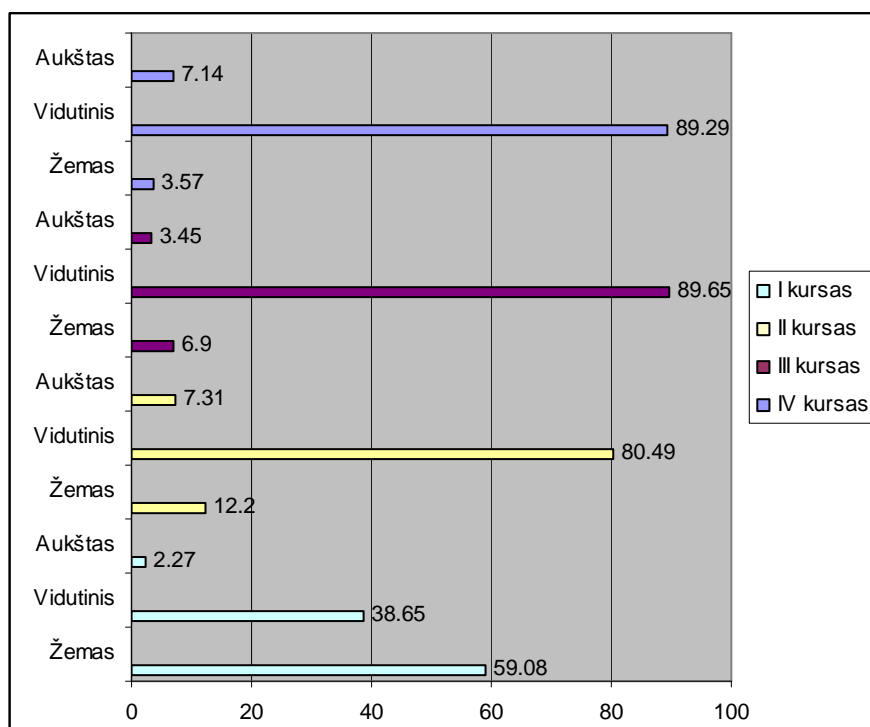
30 lentelė

DALYKO MOKYTOJAS	Studentų grupės	%	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	56.81	Žemas
		43.19	Vidutinis
		0	Aukštas
	II kursas	9.76	Žemas
		65.36	Vidutinis
		4.88	Aukštas
	III kursas	24.14	Žemas
		75.86	Vidutinis
		0	Aukštas
	IV kursas	10.71	Žemas
		85.72	Vidutinis
		3.57	Aukštas

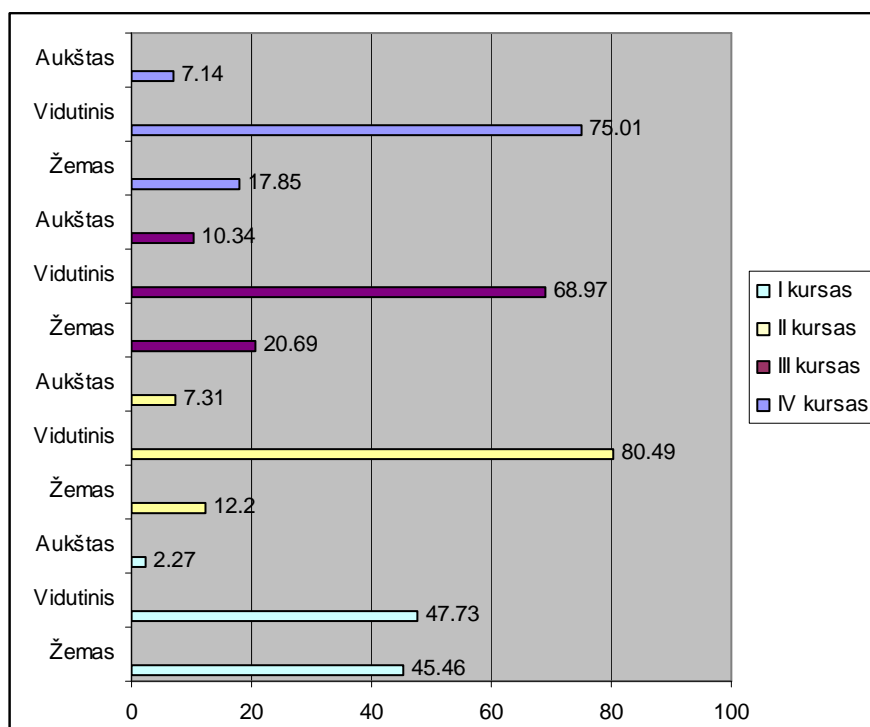
54 pav. Parengtumo atlikti dalyko mokytojo vaidmenį įvertinimas (N=142,%)

AUKLĖTOJAS	Studentų grupės	%	Igūdžio vertinimo lygis
	I kursas	59.08	Žemas
		38.65	Vidutinis
		2.27	Aukštas
	II kursas	12.2	Žemas
		80.49	Vidutinis
		7.31	Aukštas
	III kursas	6.90	Žemas
		89.65	Vidutinis
		3.45	Aukštas
	IV kursas	3.57	Žemas
		89.29	Vidutinis
		7.14	Aukštas

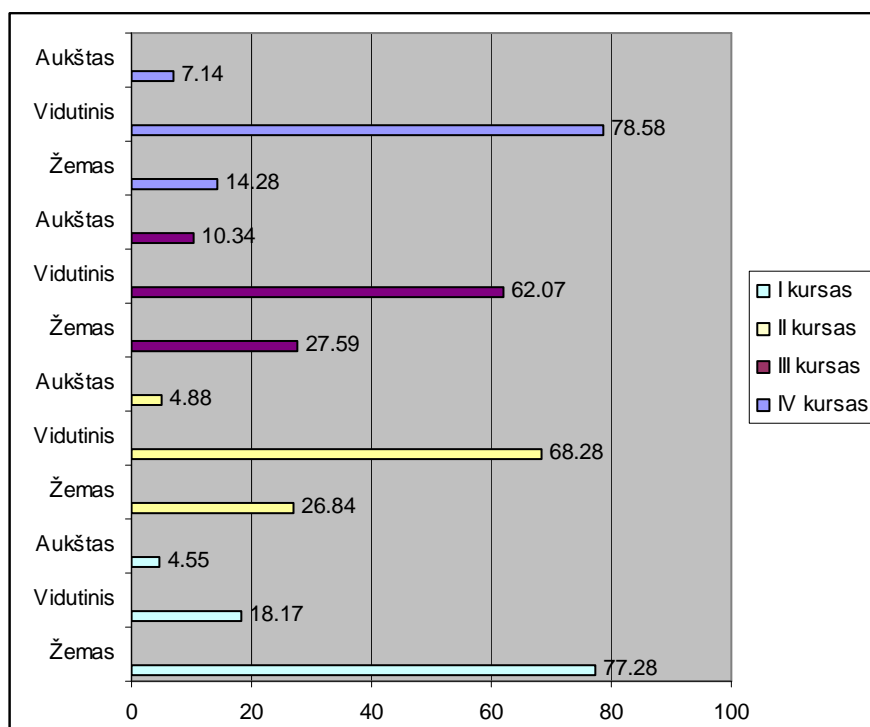
55 pav. Parengtumo atlikti auklėjojo vaidmenį įvertinimas (N=142,%)

SOCIALIZATORIUS	Studentų grupės	%	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	45.46	Žemas
		47.73	Vidutinis
		2.27	Aukštas
	II kursas	12.20	Žemas
		80.49	Vidutinis
		7.31	Aukštas
	III kursas	20.69	Žemas
		68.97	Vidutinis
		10.34	Aukštas
	IV kursas	17.85	Žemas
		75.01	Vidutinis
		7.14	Aukštas

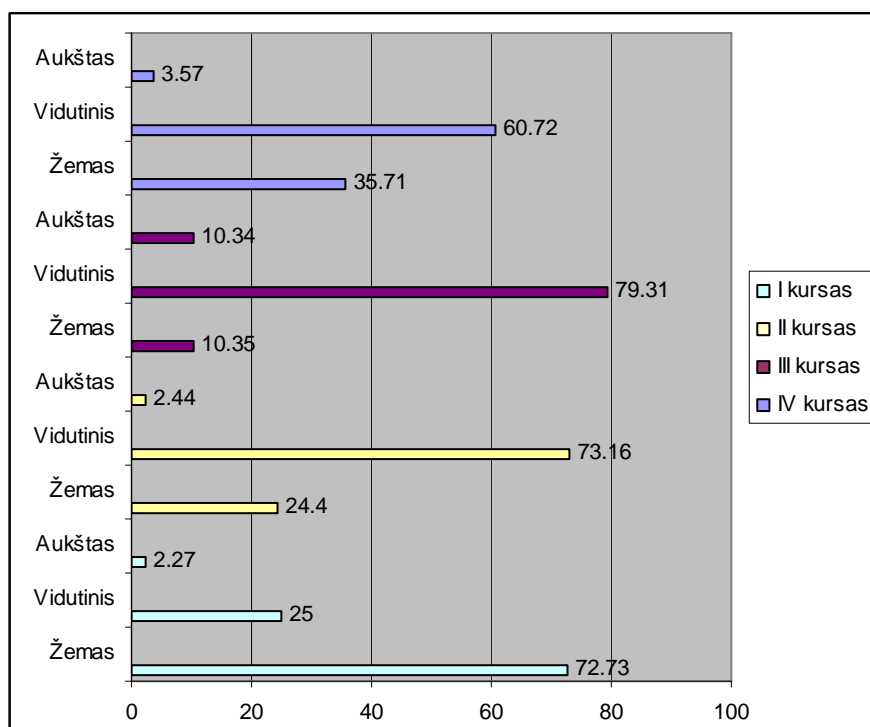
56 pav. Parengtumo atlikti socializatoriaus vaidmenį įvertinimas (N=142,%)

TĖVŲ PATARĖJAS	Studentų grupės	%	Igūdžio vertinimo lygis
	I kursas	77.28	Žemas
		18.17	Vidutinis
		4.55	Aukštas
	II kursas	26.84	Žemas
		68.28	Vidutinis
		4.88	Aukštas
	III kursas	27.59	Žemas
		62.07	Vidutinis
		10.34	Aukštas
	IV kursas	14.28	Žemas
		78.58	Vidutinis
		7.14	Aukštas

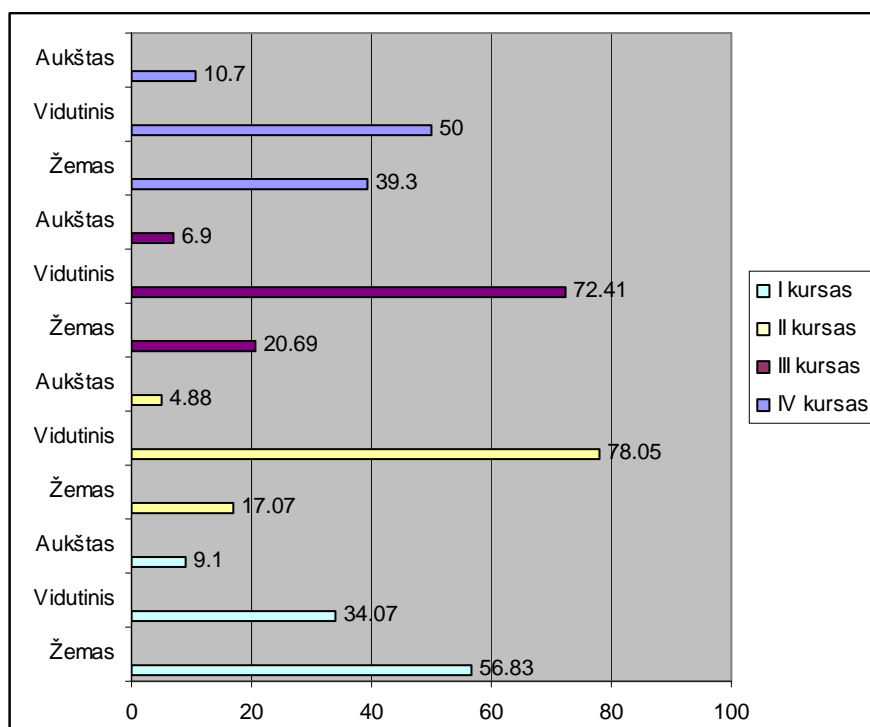
57 pav. Parengtumo atlikti tėvų patarėjo vaidmenį įvertinimas (N=142,%)

ORGANIZATORIUS	Studentų grupės	%	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	72.73	Žemas
		25.00	Vidutinis
		2.27	Aukštas
	II kursas	24.40	Žemas
		73.16	Vidutinis
		2.44	Aukštas
	III kursas	10.35	Žemas
		79.31	Vidutinis
		10.34	Aukštas
	IV kursas	35.71	Žemas
		60.72	Vidutinis
		3.57	Aukštas

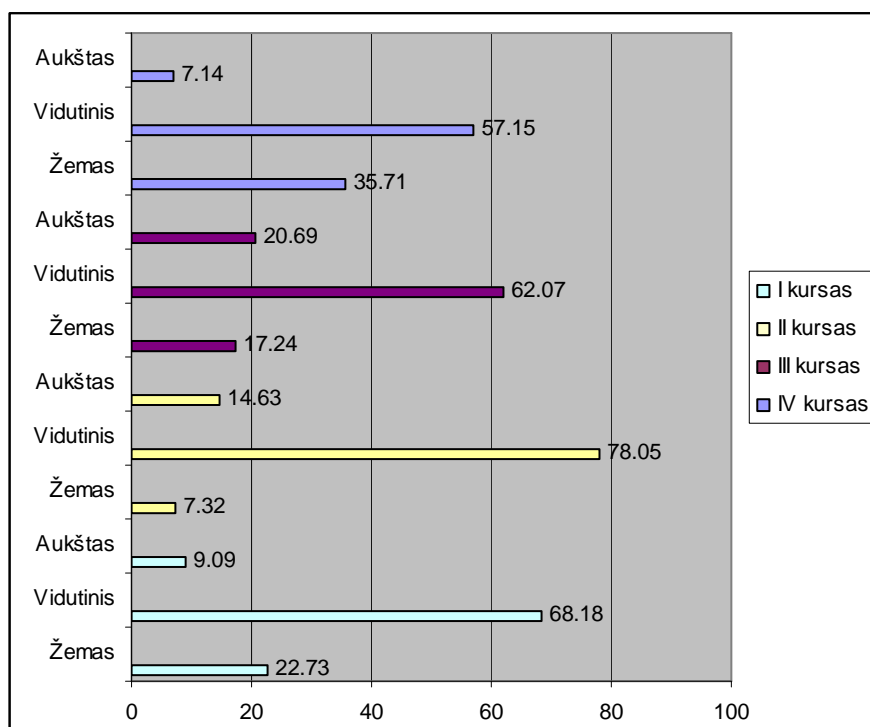
58 pav. Parengtumo atlikti organizatoriaus vaidmenį įvertinimas (N=142,%)

VADOVAS	Studentų grupės	%	Igūdžio vertinimo lygis
	I kursas	56.83	Žemas
		34.07	Vidutinis
		9.10	Aukštas
	II kursas	17.07	Žemas
		78.05	Vidutinis
		4.88	Aukštas
	III kursas	20.69	Žemas
		72.41	Vidutinis
		6.90	Aukštas
	IV kursas	39.30	Žemas
		50.00	Vidutinis
		10.7	Aukštas

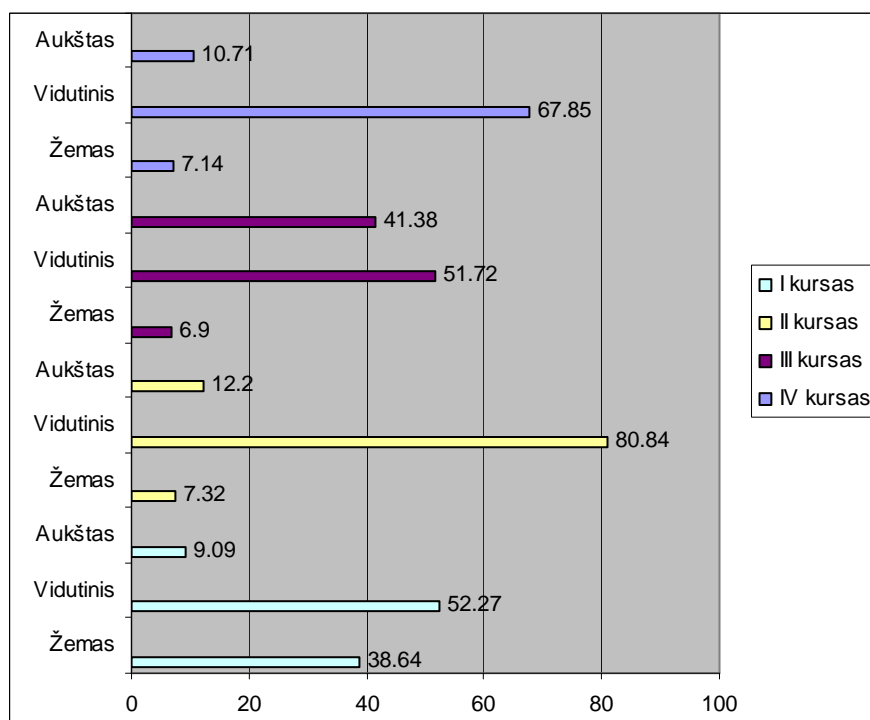
59 pav. Parengtumo atlikti vadovo vaidmenį įvertinimas (N=142,%)

BENDRADARBIS	Studentų grupės	%	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	22.73	Žemas
		68.18	Vidutinis
		9.09	Aukštas
	II kursas	7.32	Žemas
		78.05	Vidutinis
		14.63	Aukštas
	III kursas	17.24	Žemas
		62.07	Vidutinis
		20.69	Aukštas
	IV kursas	35.71	Žemas
		57.15	Vidutinis
		7.14	Aukštas

60 pav. Parengtumo atlikti bendradarbio vaidmenį įvertinimas (N=142,%)

TYRĖJAS	Studentų grupės	%	Igūdžio vertinimo lygis
	I kursas	38.64	Žemas
		52.27	Vidutinis
		9.09	Aukštas
	II kursas	7.32	Žemas
		80.84	Vidutinis
		12.20	Aukštas
	III kursas	6.90	Žemas
		51.72	Vidutinis
		41.38	Aukštas
	IV kursas	7.14	Žemas
		67.85	Vidutinis
		10.71	Aukštas

61 pav. Parengtumo atlikti tyrėjo vaidmenį įvertinimas (N=142,%)

SITUACINIAI SOCIALINIAI IGŪDŽIAI

38 lentelė

MOKĖJIMAS ATSISAKYTI	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	44	4.13	0.79	Vidutinis
	II kursas	41	4.26	0.89	Vidutinis
	<i>III kursas</i>	29	3.55	1.08	<i>Vidutinis</i>
	IV kursas	28	3.64	1.44	Vidutinis
	I – IV kursai	142	3.95	1.07	Vidutinis

39 lentelė

REAGAVIMAS Į PASTABAS	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	44	4.02	0.66	Vidutinis
	II kursas	41	3.87	0.89	Vidutinis
	<i>III kursas</i>	29	3.34	0.89	<i>Vidutinis</i>
	IV kursas	28	3.64	0.82	Vidutinis
	I – IV kursai	142	3.76	0.84	Vidutinis

40 lentelė

MOKĖJIMAS PRIEŠTARAUTI	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	44	3.59	0.99	Vidutinis
	II kursas	41	3.63	0.94	Vidutinis
	<i>III kursas</i>	29	3.41	0.90	<i>Vidutinis</i>
	IV kursas	28	3.85	0.93	Vidutinis
	I – IV kursai	142	3.61	0.95	Vidutinis

41 lentelė

ATSPRAŠYMAS	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	44	4.11	0.86	Vidutinis
	II kursas	41	4.07	1.17	Vidutinis
	III kursas	29	3.82	1.10	Vidutinis
	IV kursas	28	3.89	0.95	Vidutinis
	I – IV kursai	142	4	1.02	Vidutinis

42 lentelė

PRIPAŽINIMAS KLYDUS	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	44	4.29	0.79	Vidutinis
	II kursas	41	4.02	1.10	Vidutinis
	III kursas	29	4.62	5.55	Aukštas
	IV kursas	28	3.92	0.85	Vidutinis
	I – IV kursai	142	4.21	2.61	Vidutinis

43 lentelė

MOKĖJIMAS DŽIAUGTIS	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	44	3.79	0.92	Vidutinis
	II kursas	41	4.04	0.83	Vidutinis
	III kursas	29	3.62	0.77	Vidutinis
	IV kursas	28	3.89	0.73	Vidutinis
	I – IV kursai	142	3.85	0.84	Vidutinis

44 lentelė

MOKĖJIMAS PRADĖTI POKALBĮ	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	44	4.02	0.76	Vidutinis
	II kursas	41	4.26	0.83	Vidutinis
	III kursas	29	3.65	1.00	Vidutinis
	IV kursas	28	4.14	0.97	Vidutinis
	I – IV kursai	142	4.04	0.89	Vidutinis

45 lentelė

MOKĖJIMAS PAKALBĖTI	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	44	4.27	0.69	Vidutinis
	II kursas	41	4.21	0.90	Vidutinis
	<i>III kursas</i>	29	3.51	1.18	Vidutinis
	IV kursas	28	4.21	1.03	Vidutinis
	I – IV kursai	142	4.09	0.97	Vidutinis

46 lentelė

MOKĖJIMAS UŽBAIGTI POKALBĮ	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	44	3.93	0.75	Vidutinis
	II kursas	41	3.97	0.82	Vidutinis
	<i>III kursas</i>	29	3.58	0.73	Vidutinis
	IV kursas	28	4	1.12	Vidutinis
	I – IV kursai	142	3.88	0.85	Vidutinis

47 lentelė

PAGALBOS PRAŠYMAS	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	44	3.79	0.82	Vidutinis
	II kursas	41	3.70	1.07	Vidutinis
	<i>III kursas</i>	29	3.17	0.96	Vidutinis
	IV kursas	28	3.67	0.90	Vidutinis
	I – IV kursai	142	3.61	0.96	Vidutinis

48 lentelė

GERŲ ŽODŽIŲ SAKYMAS	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	44	3.84	0.83	Vidutinis
	II kursas	41	3.48	0.95	Vidutinis
	<i>III kursas</i>	29	3.44	0.94	Vidutinis
	IV kursas	28	3.89	0.83	Vidutinis
	I – IV kursai	142	3.66	0.90	Vidutinis

49 lentelė

PASAKYMAS KA JAUTI	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	44	3.84	1.01	Vidutinis
	II kursas	41	3.36	1.15	Vidutinis
	III kursas	29	3.62	0.94	Vidutinis
	IV kursas	28	3.60	0.99	Vidutinis
	I – IV kursai	142	3.61	1.04	Vidutinis

ESMINIAI SOCIALINIAI ĮGŪDŽIAI

50 lentelė

EMOCINIS EKSPRESYVUMAS	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	44	2.63	1.06	Vidutinis
	II kursas	41	2.95	1.03	Vidutinis
	III kursas	29	2.93	0.99	Vidutinis
	IV kursas	28	2.70	0.92	Vidutinis
	I – IV kursai	142	2.80	1.02	Vidutinis

51 lentelė

EMOCINIS JAUTRUMAS	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	44	3.37	1.90	Vidutinis
	II kursas	41	3.10	1.01	Vidutinis
	III kursas	29	2.89	1.00	Vidutinis
	IV kursas	28	3.28	0.91	Vidutinis
	I – IV kursai	142	3.18	1.34	Vidutinis

52 lentelė

EMOCINĖ KONTROLĖ	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	44	3.34	1.04	Vidutinis
	II kursas	41	3.66	1.00	Vidutinis
	<i>III kursas</i>	29	3.18	1.00	Vidutinis
	IV kursas	28	3.77	0.73	Vidutinis
	I – IV kursai	142	3.48	0.99	Vidutinis

53 lentelė

SOCIALINIS EKSPRESYVUMAS	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	44	3.53	3.18	Vidutinis
	II kursas	41	3.5	0.99	Vidutinis
	<i>III kursas</i>	29	3.15	0.90	Vidutinis
	IV kursas	28	3.16	0.90	Vidutinis
	I – IV kursai	142	3.37	1.94	Vidutinis

54 lentelė

SOCIALINIS JAUTRUMAS	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	44	3.22	1.17	Vidutinis
	II kursas	41	3.32	1.14	Vidutinis
	III kursas	29	3.15	0.97	Vidutinis
	<i>IV kursas</i>	28	3.12	0.94	Vidutinis
	I – IV kursai	142	3.22	1.08	Vidutinis

55 lentelė

SOCIALINĖ KONTROLĖ	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	44	3.50	0.92	Vidutinis
	II kursas	41	3.76	0.89	Vidutinis
	<i>III kursas</i>	29	3.30	0.97	Vidutinis
	IV kursas	28	3.58	0.82	Vidutinis
	I – IV kursai	142	3.55	0.91	Vidutinis

SOCIALINIAI VAIDMENYS

56 lentelė

DALYKO MOKYTOJAS	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	<i>I kursas</i>	44	2.40	0.95	<i>Žemas</i>
	II kursas	41	3.21	0.75	Vidutinis
	III kursas	29	3.06	0.75	Vidutinis
	IV kursas	28	3.47	0.83	Vidutinis
	I – IV kursai	142	3	0.90	Vidutinis

57 lentelė

AUKLĖTOJAS	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	<i>I kursas</i>	44	2.40	0.87	<i>Žemas</i>
	II kursas	41	3.43	0.83	Vidutinis
	III kursas	29	3.34	0.66	Vidutinis
	IV kursas	28	3.39	0.78	Vidutinis
	I – IV kursai	142	3.09	0.92	Vidutinis

58 lentelė

SOCIALIZATORIUS	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	<i>I kursas</i>	44	2.54	0.92	<i>Vidutinis</i>
	II kursas	41	3.14	0.72	Vidutinis
	III kursas	29	3.24	0.98	Vidutinis
	IV kursas	28	3.21	0.99	Vidutinis
	I – IV kursai	142	2.99	0.94	Vidutinis

59 lentelė

TĖVŲ PATARĖJAS	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	<i>I kursas</i>	44	2.06	1.02	<i>Žemas</i>
	II kursas	41	2.85	0.69	Vidutinis
	III kursas	29	3.10	1.11	Vidutinis
	IV kursas	28	3.03	0.79	Vidutinis
	I – IV kursai	142	2.69	1.00	Vidutinis

60 lentelė

ORGANIZATORIUS	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	<i>I kursas</i>	44	2.20	0.90	<i>Žemas</i>
	II kursas	41	3.02	0.72	Vidutinis
	III kursas	29	3.48	0.94	Vidutinis
	IV kursas	28	2.96	0.88	Vidutinis
	I – IV kursai	142	2.85	0.97	Vidutinis

61 lentelė

VADOVAS	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	<i>I kursas</i>	44	2.43	1.16	<i>Žemas</i>
	II kursas	41	3.24	0.85	Vidutinis
	III kursas	29	3.27	0.95	Vidutinis
	IV kursas	28	3.07	1.05	Vidutinis
	I – IV kursai	142	2.96	1.07	Vidutinis

62 lentelė

BENDRADARBIS	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	I kursas	44	3.22	1.00	Vidutinis
	II kursas	41	3.68	0.81	Vidutinis
	III kursas	29	3.48	1.12	Vidutinis
	<i>IV kursas</i>	28	3.21	1.06	<i>Vidutinis</i>
	I – IV kursai	142	3.4	1.00	Vidutinis

TYRĖJAS	Studentų grupės	N	M	SD	Įgūdžio vertinimo lygis
	<i>I kursas</i>	44	2.88	1.06	<i>Vidutinis</i>
	II kursas	41	3.46	0.77	Vidutinis
	III kursas	29	4	0.96	Aukštas
	IV kursas	28	3.89	0.73	Vidutinis
	I – IV kursai	142	3.47	1.00	Vidutinis

